woonzorg centra binnenste buiten

Woonzorgcentra en buurtgericht werken

Tine Vanthuyne
Sven De Visscher

Provincie Oost-Vlaanderen
Voor ieder van ons

HoGent
MENS EN WELZIJN

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 1 15/05/13 11:23

Colofon

Een verkennend onderzoek naar de mogelijkheden en knelpunten van buurtgericht werken in woonzorgcentra binnen de provincie Oost-Vlaanderen

uitgevoerd door vakgroep Sociaal Werk, Faculteit Mens en Welzijn, HoGent

in opdracht van Het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, gedeputeerde Eddy Couckuyt en het provinciaal overleg woonzorgcentra

foto's Tine Vanthuyne
foto's pagina's 55 & 64: Freya Van Den Broeck
foto p 65: dienst Kine, wzc Sint-Bernardus vzw

illustraties Esther Platteeuw

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 2 15/05/13 11:23

Inhoudsopgave

1 Inleiding 5

2 Probleemstelling 7
- 2.1. Woonzorgcentra en buurtgericht werken 7
- 2.2. De meervoudige betekenis van de buurt 8
- 2.3. Ouderen als medeburgers 9
- 2.4. Nieuwe woon- en zorgopvattingen 11
- 2.5. Van werken ‘in’ naar werken ‘met’ een context 12

3 Onderzoeksopzet 15
- 3.1. Onderzoeksvraag 15
- 3.2. Kwalitatief onderzoeksopzet 16
- 3.1. Onderzoeksplan 16

4 Deelstudie “Luchtfoto” 19
- 4.1. Inleiding 19
- 4.2. Steekproef 19
- 4.3. Aanpak 20
- 4.4. Waarom buurtgericht werken 21
- 4.5. Wat houdt buurtgericht werken in 31
- 4.6. Hoe krijgen buurtgerichte praktijken vorm 45

5 Deelstudie “Zoomcases” 51
- 5.1. Inleiding 51
- 5.2. Steekproef 51
- 5.3. Aanpak 52
- 5.4. Casus Bassevelde 54
- 5.5. Casus Gent 73
- 5.6. Casus Kieldrecht 89
- 5.7. Casus Eeklo 103

6 Besluit 121
- 6.1. Context als vertrekpunt 122
- 6.2. Aanbeveling bij verdere uitwerking buurtgericht werken 127

Bibliografie 133

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 3 15/05/13 11:23

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 4 15/05/13 11:23

1 inleiding

Dit rapport brengt verslag uit over een verkennend onderzoek naar de mogelijkheden en knelpunten van buurtgericht werken in woonzorgcentra binnen de provincie Oost-Vlaanderen. Dit onderzoek liep van 1 juni 2012 tot en met 31 december 2012 en werd uitgevoerd door de vakgroep Sociaal Werk (Faculteit Mens en Welzijn) van Hogeschool Gent, in opdracht van het provinciaal overleg woonzorgcentra van Provincie Oost-Vlaanderen. De uitvoering gebeurde in samenwerking met de vakgroepen Orthopedagogiek en Ergotherapie van Hogeschool Gent[1]. Het onderzoek werd opgevolgd en geadviseerd door een begeleidingscommissie die werd samengesteld door het provinciaal overleg woonzorgcentra van Provincie Oost-Vlaanderen, en bestond uit de volgende leden:

- Frans Meyfroodt, deskundige Zorg Provincie Oost-Vlaanderen, voorzitter Begeleidingscommissie
- Koen Berwouts, coördinator welzijnsoverleg regio Gent
- Annick De Donder, Vlaamse Ouderenraad
- Pascale Hulpiau, openbare woonzorgcentra
- Marc Lataire, particuliere woonzorgcentra
- Lut Vael, Samenlevingsopbouw Gent
- Dirk Vandercruysse, project woonzorgzones
- Donaat Van Eynde, vertegenwoordiging thuiszorg
- Hugo Van Denhouwe, OKRA
- Frank Vervaet, vertegenwoordiging lokale dienstencentra

Opbouw rapport

Het eerste deel van dit onderzoeksrapport schetst de aanleiding van het onderzoek en plaatst deze binnen een aantal theoretische kaders. In een tweede hoofdstuk wordt de onderzoeksopzet methodologisch toegelicht. Hoofdstukken drie en vier brengen verslag uit van de empirische resultaten van dit onderzoek. In het vijfde hoofdstuk integreren we de resultaten tot een referentiekader voor buurtgericht werken in woonzorgcentra. De doelstelling van dit onderzoek bestaat uit het aanbieden van inspiratiebeelden en richtlijnen om vanuit de praktijk van woonzorgcentra in concrete contexten vorm te geven aan samenwerking met en integratie in de buurt.

1 Volgende collega's werkten mee aan de uitvoering van het onderzoek: Greet De Brauwere (opleiding Sociaal Werk), Griet Verschelden (opleiding Sociaal Werk), Lieve De Vos (opleiding Ergotherapie), Patricia Colman (opleiding Ergotherapie) en Nicky Dirckx (opleiding Orthopedagogie)

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 5 15/05/13 11:23

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 6 15/05/13 11:23

2 probleemstelling

2.1. Woonzorgcentra en buurtgericht werken

In 2009 ontwikkelde de Vlaamse Regering een nieuw Woonzorgdecreet die de erkenningscriteria van de verschillende woonzorgvoorzieningen (de diensten voor gezinszorg en aanvullende thuiszorg, de diensten voor logistieke hulp, de lokale dienstencentra, de regionale dienstencentra, de diensten maatschappelijk werk van het ziekenfonds, de diensten voor thuisverpleging, de diensten voor oppashulp, de diensten voor gastopvang, de dagverzorgingscentra, de centra voor herstelverblijf, de centra voor kortverblijf en de woonzorgcentra) moet regelen. Eén van deze voorzieningen, het woonzorgcentrum, is een sociale voorziening die een thuisvervangend milieu voorziet op vlak van huisvesting en zorgverlening voor mensen die ouder zijn dan 65 jaar. Het Woonzorgdecreet schuift drie hoofddoelstellingen naar voren:

1. Zorg op maat van de gebruiker en een kwaliteitsvol zorgcontinuüm aanbieden
2. Regelgeving voor zorg, wonen en welzijn actualiseren en beter op elkaar afstemmen
3. De kwaliteit verhogen van wonen en zorg door passend in te spelen op noden van de zorgvrager

Het Woonzorgdecreet bepaalt dat de erkende woonzorgvoorzieningen aandacht moeten hebben voor animatie en ontspanning, het stimuleren van sociale netwerkvorming en het streven naar integratie in en samenwerking met de buurt. Deze laatste bepaling vormde de aanleiding voor het provinciaal overleg woonzorgcentra in Oost-Vlaanderen om een verkennend onderzoek op te starten naar de manier waarop woonzorgcentra invulling geven aan buurtgericht werken en de knelpunten waarmee zij worden geconfronteerd in deze opdracht.

Alvorens dieper in te gaan op dit onderzoek, verkennen we eerst de mogelijke betekenissen van de buurt in processen van ouder worden en tekenen we een perspectief op buurtgericht werken uit.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 7 15/05/13 11:23

2.2. De meervoudige betekenis van de buurt

De vraag naar een verkenning van de betekenis, mogelijkheden en knelpunten voor woonzorgcentra om buurtgericht te werken, vraagt in de eerste plaats een goed begrip van wat *de buurt* nu juist betekent. De buurt staat tegelijkertijd voor een gebouwde, sociaal en cultureel gedeelde, en persoonlijk geleefde ruimte (De Visscher, 2010) met een eigen sociaal-politieke dimensie (Buffel, 2012).

De buurt als *gebouwde* omgeving verwijst naar de omliggende stenen en geografie. Elke buurt heeft een eigen lay-out met gebouwen, straten, pleinen, parken, waterlopen, bossen, enzovoort. Deze gebouwde buurt kan meer of minder toegankelijk zijn voor ouderen die minder mobiel zijn. Ze kan meer of minder aantrekkelijk zijn voor verschillende groepen in de samenleving om in te wandelen. De ruimtelijke vormgeving van de straten en pleinen kan in meer of mindere mate uitnodigen tot ontmoeting en sociale contacten. En verschillende ruimtelijke elementen (zoals een drukke baan, een waterloop of een groot gebouw) grenzen de buurt af van de ruimere omgeving. Een specifieke dimensie van de buurt als gebouwde omgeving ligt in haar functionele betekenis als container van winkels, diensten en voorzieningen.

Daarnaast is de buurt ook een sociaal en cultureel *gedeelde* ruimte. Mensen geven collectief betekenis aan de hen omringende wereld. Elke buurt biedt bepaalde sociale en culturele ontplooiingsmogelijkheden, maar begrenst tegelijk het handelen van mensen. Verschillende sociale netwerken en processen van sociale in- en uitsluiting lopen er door elkaar. Tradities en lokale gebruiken en verhalen krijgen er vorm. Nieuwe groepen brengen nieuwe gebruiken en opvattingen over samenleven mee. En diverse maatschappelijke breuklijnen (zoals leeftijd, gender, sociaal-economische status of etnisch-culturele achtergrond) beïnvloeden het sociaal leven en in sommige gevallen de ruimtelijke lay-out van de buurt. Deze sociale relaties maken de straten, gebouwen, winkels en grenzen van de gebouwde omgeving letterlijk “betekenis-vol”. Ook het woonzorgcentrum is vanuit deze benadering niet enkel een gebouw met een functionele betekenis (huisvesting en zorgverlening voor ouderen), maar een lokale voorziening met een specifieke sociale en culturele identiteit die voor verschillende groepen in de buurt anders ingevuld wordt, zoals ook zal blijken uit de zoomcases die we in dit onderzoek hebben opgezet. De benadering van de buurt als een gedeelde ruimte vraagt ook aandacht voor de processen van gemeenschapsvorming die zich op lokaal niveau afspelen, en de rol en bijdrage van woonzorgcentra hierbinnen. Onderzoek bevestigt immers het belang van de buurt (en sociale verbondenheid) in processen van ouder worden (Buffel et al., 2011), maar past dit inzicht nog niet steeds even sterk toe op de situatie van ouderen die in een woonzorgcentrum verblijven.

De *sociaal-politieke* dimensie van de buurt laat zich onder meer zien in de sterk toegenomen aandacht voor de buurt als doel en strategie van sociaal beleid en van concrete sociaal werkpraktijken (De Visscher, 2010). De buurt wordt door het beleid steeds meer gezien als de meest gepaste schaal om tot een betere afstemming te komen tussen het welzijnsaanbod en de welzijnsbehoeften van mensen. De buurt is ook een hanteerbare schaal om aan doelstelling zoals sociale cohesie, solidariteit en sociaal kapitaal te werken. En vooral in de stedelijke context concentreren veel sociale problemen zoals armoede en werkloosheid zich in specifieke buurten. Duyvendak en Hortulanus (1999) vatten deze toegenomen aandacht voor de buurt binnen het sociaal werk en sociaal beleid samen

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 8 15/05/13 11:23

onder de tegenstelling van de buurt als tegelijk *guur oord* en *kuuroord* voor het werken aan het welzijn van mensen. De buurt wordt in het welzijnswerk immers enerzijds gezien als een concentratieplek van problemen (en daardoor een plek waar sociale interventies nodig zijn). Anderzijds wordt de buurt vanuit een bredere vermaatschappelijking van de zorg voorgesteld als aantrekkelijk, herbergzaam, gezond, zo niet genezend voor mensen met specifieke zorgbehoeften (als tegenreactie op het model van de totaalinstitutie binnen de zorg). Specifiek naar de situatie van ouderen toe, wijzen Lefebure et al. (2007) erop dat het weliswaar globaal goed gaat met de Vlaamse ouderen, maar dat deze positieve boodschap de aandacht niet mag onttrekken aan de grote ongelijkheid onder ouderen. Voor een substantiële groep blijft ouderdom gepaard gaan met armoede, vroegtijdige gezondheidsproblemen en vroegtijdige sterfte. Deze ongelijkheid is bovendien ruimtelijk geconcentreerd in specifieke buurten en regio's, waardoor de buurt een belangrijke sociaal-politiek aangrijpingspunt dient te zijn in een omvattend welzijnsbeleid.

Vanzelfsprekend kan de betekenis van de buurt in processen van ouder worden niet losgekoppeld worden van de persoon van de oudere zelf. Iedere bewoner of gebruiker van een buurt geeft ook zelf betekenis aan zijn of haar omgeving vanuit de ervaringen die hij of zij opdoet in deze omgeving. De betekenis van de *geleefde* buurt heeft te maken met de manier waarop mensen zich concreet door de buurt bewegen, er gebruik van maken en zich identificeren met (specifieke plaatsen in) hun buurt. De term is ontleend aan Lefebvre (1974) die er de aandacht mee wou vestigen op de ruimtelijke toe-eigenings-strategieën die mensen ontwikkelen in de stedelijke publieke ruimte en de symbolen, betekenissen en praktijken die zij daarmee ontwikkelen. De betekenis van de buurt is dus steeds een subjectieve betekenis die mee wordt bepaald door de sociale positie die men inneemt.

2.3. Ouderen als medeburgers

Het besef dat de buurt ook steeds een subjectieve, geleefde realiteit is, zet ons ertoe aan om de discussie over buurtgericht werken in woonzorgcentra niet los te koppelen van de discussie over de sociale positie van ouderen. Leeftijd is een belangrijk onderscheidingscriterium in onze samenleving. Het bepaalt sterk iemands participatiemogelijkheden op sociaal, politiek en economisch vlak. Zoals het burgerschap van kinderen sterk beïnvloed wordt door een *nog niet*-status (James & Prout, 1997), zouden we kunnen stellen dat het burgerschap van ouderen in onze samenleving meer en meer bepaald lijkt te worden door een *niet meer*-denken. Op maatschappelijk vlak lijkt de situatie van ouderen in de samenleving dan ook meer en meer het spiegelbeeld te zijn van die van kinderen, en dreigen ook sociale voorzieningen de segregatie van leeftijdsgroepen te versterken. Tine Buffel (2012) beschrijft ouderdom als een sociale constructie die in sterke mate door het dominante biomedische model van ouderdom wordt gekleurd. Er bestaat immers geen vaste regel die bepaalt wanneer iemand oud is. Men is maar zo oud zoals men zich voelt, zegt het spreekwoord. Maar men is ook zo oud als men maatschappelijk gezien wordt. In België gelden bijvoorbeeld de pensioenleeftijd of de leeftijd vanaf wanneer men recht krijgt op andere sociale voordelen als een maatschappelijke grens voor ouderdom. Ondanks die onduidelijkheid over ouderdom, beïnvloedt het leeftijdscriterium wel iemands rol in de samenleving door de maatschappelijke opvattingen

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 9 15/05/13 11:23

die er bestaan over ouder worden als een levensfase die in de eerste plaats gekenmerkt wordt door fysieke en geestelijke achteruitgang, waardoor de oudere hoofdzakelijk gezien wordt als een zorgbehoevende. De laatste decennia is men ouderdom meer en meer beginnen definiëren als een sociaal probleem (McIntyre, 1997) dat ook beleidsmatig vertaald wordt in een vergrijzings*probleem* met gevolgen voor de betaalbaarheid van de verzorgingsstaat. In België wordt de vergrijzing bijvoorbeeld geproblematiseerd en geconceptualiseerd als een uitdaging om intergenerationele samenhang, solidariteit en duurzaamheid in de samenleving te bevorderen. Andere sociale constructies (en stereotyperingen) over ouder worden, omvatten onder meer het beeld van ouderen als actieve personen als alternatief voor bovenstaande deficitbenadering, waarbij ouderen gezien worden als personen die, bevrijd van alle verplichtingen, met volle teugen van het leven kunnen genieten en hiertoe vooral zo lang mogelijk fit en actief moeten blijven. Het beeld van productieve ouderen, tenslotte, die volgens hun eigen draagkrachten en capaciteiten kunnen en mogen bijdragen aan de ontwikkeling van de gemeenschap, waarbij de samenleving deze bijdragen ook mogelijk maakt en krachtig ondersteunt (Hinnekint, 1999; Cockx & De Vriendt, 2004). 'Actief ouder worden' legt de nadruk op kansen krijgen om zo lang mogelijk zelf een actieve rol te spelen in het eigen leven én in de samenleving é n te participeren in sociale, economische, spirituele en maatschappelijke aangelegenheden (WHO, 2002). Deze doelstelling geldt voor alle ouderen, inclusief kwetsbare en beperkte ouderen en dient in overeenstemming te zijn met hun diverse noden, wensen en mogelijkheden. Het kan dan ook geen 'norm' worden waarin zij, die hier niet vanzelfsprekend aan tegemoet kunnen komen, uitgesloten worden, maar houdt in tegendeel een engagement in om voorwaarden te creëren voor deze sociale integratie (Verté et al., 2011; De Witte et al., 2013).

Leeftijd als onderscheidingscriterium is niet enkel onduidelijk en onvolledig, het verhult ook andere sociale breuklijnen die zich binnen deze gemeenschappelijke leeftijdsgrenzen aftekenen. Een gemeenschappelijke leeftijd wordt gebruikt als een koepelbegrip om daaronder erg uiteenlopende sociale werelden samen te voegen, sociale werelden die vaak weinig meer gemeen hebben dan hun leeftijd (Geldof & Van Assche, 1999). Zo wordt de ervaring van ouder worden en de positie die men als oudere nog kan en mag innemen in het sociaal, politiek en economisch leven van de samenleving mee bepaald door bijvoorbeeld sociaal-economische status, etnisch-culturele achtergrond, gender en woonplaats. Welzijnszorg vzw voerde in 2012 campagne onder de titel 'Armoede verjaart niet' om deze nog vaak onderbelichte processen van armoede en sociale ongelijkheid bij ouderen onder de aandacht te brengen. Deze ongelijkheid vertaalt zich op vlak van inkomen, toegang tot de zorg- en dienstverlening, huisvestingskwaliteit en mogelijkheden tot deelname aan het sociale en culturele leven.

Ouder worden gebeurt dus steeds *in een context* (Buffel, 2012). Zowel de ervaring van ouder worden als de maatschappelijke betekenis die aan oud zijn wordt gegeven, worden sterk maatschappelijk bepaald. Gekoppeld aan de vraag naar de betekenis en mogelijkheden van buurtgericht werken in woonzorgcentra, leren we hieruit dat deze probleemstelling ook moet afgetoetst worden aan de vraag tot welk medeburgerschap van ouderen in de samenleving buurtgerichte praktijken binnen het woonzorgcentrum (zouden moeten) bijdragen: een burgerschap dat wordt ingekleurd door de heersende maatschappelijke beelden over ouder worden en waarin buurtgericht werken voorname-

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 10 15/05/13 11:23

lijk moet bijdragen tot de sociaal-culturele ontplooiing van ouderen, of een burgerschap dat het leeftijdscriterium niet als vertrekpunt neemt, maar wel de verbondenheid en onderlinge afhankelijkheid van mensen in de samenleving, waarin buurtgericht werken moet bijdragen tot het universeel recht op maatschappelijke dienstverlening?

2.4. Nieuwe woon- en zorgopvattingen

De toegenomen aandacht voor buurtgericht werken bij woonzorgcentra is te begrijpen in relatie tot nieuwe woon- en zorgopvattingen die de voorbije jaren werden ontwikkeld binnen de sector van de ouderenzorg, maar ook in het bredere sociale werkveld. Een belangrijke evolutie in dit kader is de vermaatschappelijking van de zorg (cf. Koops & Kwekkeboom, 2005; Bouverne – De Bie & Van Ewijk, 2008). Zo lang mogelijk thuis kunnen blijven voor mensen die zorg nodig hebben is een welhaast universele doelstelling geworden van het zorgbeleid. Specifiek in de ouderenzorg wordt deze tendens beschreven als 'ageing in place' (Buffel et al., 2011). Het gaat hierbij om de wens van ouderen om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen, ook als hun zorgbehoevendheid groot wordt, hun woning onaangepast is, ze het economisch moeilijk hebben of in een kwetsbare buurt leven. De zorg- en dienstverlening wordt op die manier uitgedaagd om mee bij te dragen tot de randvoorwaarden waaraan voldaan moet worden en ondersteuning die geboden dient te worden om dit mogelijk te maken (De Witte et al., 2012).

Niet enkel binnen de gezins- en ouderenzorg, maar onder meer ook in de drughulpverlening, geestelijke gezondheidszorg, jeugd- en gehandicaptenzorg staat het aandeel residentiële zorg steeds scherper ter discussie. De wortels van deze ontwikkeling lopen terug tot de jaren tachtig van de vorige eeuw met de geleidelijke extramuralisering van de zorg, deels ingegeven door besparingsmotieven, deels als onderdeel van een kritische beweging tegen de totaalinstitutie, en deels door de overtuiging dat deze zorgbenadering de maatschappelijke participatie- en integratiekansen van de betrokkenen zou vergroten. Na verloop van tijd groeide het inzicht dat alleen extramuralisering niet voldoende was voor maatschappelijke integratie, maar dat er een integraal zorgaanbod nodig is, afgestemd op de behoeften van de individuele zorgvrager waarin ook de samenleving mee een centrale verantwoordelijkheid opneemt (Kwekkeboom, 2004; Koops & Kwekkeboom, 2005).

Specifieker voor de ouderenzorg leidden deze ontwikkelingen onder meer tot pleidooien voor het organiseren van leeftijdsvriendelijke (Buffel, 2012; Dekker et al., 2012) of dementievriendelijke buurten of gemeenten (De Rynck & Teller, 2011). Dit houdt in dat de beleidsdoelstellingen, de algemene zorg- en dienstverlening, de fysieke ruimte en het sociaal weefsel van de woonomgeving van ouderen toegankelijker gemaakt worden voor ouderen, en beter aangepast aan hun behoeften. Deze kaders hebben een internationale basis in het concept 'age friendly city' van de Wereldgezondheidsorganisatie. Met de ondertekening van de Declaration of Age-Friendly Cities heeft deze organisatie kaders uitgetekend voor steden en gemeenten om de maatschappelijke participatie van ouderen zoveel mogelijk te ondersteunen (WHO, 2007). Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan de ontwikkeling van een veilige woonomgeving en wandelpaden, aangepast

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 11 15/05/13 11:23

openbaar vervoer, toegankelijke ontmoetingsplekken, de aanleg van groene ruimtes, een bloeiend vrijwilligersveld, maar ook aan het stimuleren van de participatie van ouderen in lokale besluitvormingsprocessen (De Rynck & Teller, 2011).

Op regelgevend vlak is het recente Woonzorgdecreet van 13 maart 2009 een indicator van deze verschuivende opvattingen over zorg. Het decreet biedt een geïntegreerd kader voor alle categoriale voorzieningen voor ouderen. Voordien waren er afzonderlijke decreten voor thuiszorgvoorzieningen en voor de residentiële ouderenzorg. Door de thuiszorg te positioneren in het woonzorgdecreet, wordt haar rol onderstreept in het zorgcontinuüm. De concrete impact op de woonzorgcentra wordt zichtbaar vanuit de afstemming op en samenwerking met het aanbod van thuiszorg, dagverzorgingscentra, centra voor kortverblijf, en groepen van assistentiewoningen (Van Damme, 2009). Er wordt dus een integraal zorgaanbod gecreëerd rondom het woonzorgcentrum dat mensen moet toelaten zo lang mogelijk in hun thuismilieu te blijven of ernaar terug te keren, maar ook de zorg regelt die in een thuisvervangend milieu aan ouderen wordt geboden. De sectorale schotten tussen thuiszorg en residentiële zorg worden gedeeltelijk weggeschoven, waardoor de thuiszorg haar diensten in bepaalde omstandigheden kan leveren in een residentiële setting, en omgekeerd de woonzorgcentra ook een aanbod kunnen doen aan de mensen die in hun omgeving wonen. “Want alle voorzieningen moeten open huizen worden, uitnodigend ook voor niet-bewoners en actief participerend aan het leven in de buurt” (Van Damme, 2009, p41). Het decreet brengt dus heel wat samen, maar blijft tegelijk categoriaal. Van Damme (2009) noemt het decreet dan ook een categoriale stap naar een meer integraal zorgbeleid. En dat terwijl de Vlaamse overheid de ambitie heeft gehad om van het Woonzorgdecreet hét kader te maken voor iedereen in de gemeenschap die (tijdelijk) behoefte heeft aan zorg en/of een gepaste woonruimte: een pasgeboren kind, een jongere, een volwassene of oudere persoon, of iemand met lichamelijke, psychiatrische, mentale of sociale zorgbehoefte, of een gezin met kinderen, een alleenstaande zieke of een zorgbehoevende oudere persoon. Potentieel zouden dus alle woon- en zorgvoorzieningen onder dit decreet kunnen vallen, ook personen met een handicap, thuislozen, psychiatrische patiënten, enzovoort. De campusidee van het klassieke rusthuis wordt geschiedenis. Woonzorgcentrum is de nieuwe term voor het klassieke rusthuis. Het zal zich in de toekomst op verschillende plaatsen in een woonwijk kunnen uitbouwen. Een woonzorgcentrum hoeft dus niet meer noodzakelijk uit één gebouw te bestaan. Het is juist niet de bedoeling om ouderenkernen of zorgbuurten te creëren. De voorzieningen moeten deel uitmaken van en ingebed zijn in een gewone wijk. De decreetgever verwacht dat allemaal in de eerste plaats van de lokale overheden. Zij kunnen hefbomen gebruiken zoals het lokaal sociaal beleid, het lokaal woonbeleid, de ruimtelijke ordening, het (her)inrichten van straten en pleinen,… (Van Damme, 2009).

2.5. Van werken ‘in’ naar werken ‘met’ een context

De decretale opdracht van het woonzorgcentrum om te streven naar integratie in en samenwerking met de buurt kan op verschillende manieren gelezen worden, afhankelijk van het startpunt dat wordt aangenomen: de buurt of het woonzorgcentrum. Buurt-

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 12 15/05/13 11:23

gericht werken krijgt vorm via een tweerichtingsverkeer tussen het woonzorgcentrum als buurtvoorziening en de buurt als integratiekader. Buurtgericht werken kan hierbij zowel staan voor het binnenhalen van de buurt in het woonzorgcentrum als voor het woonzorgcentrum (meer) in de buurt integreren. Enerzijds staat het woonzorgcentrum voor de opgave om de buurt binnen de organisatie te trekken. Dit kan door bijvoorbeeld een aanbod te organiseren dat buurtbewoners, verenigingen (professionelen en vrijwilligers) en mantelzorgers uitnodigt om het woonzorgcentrum te bezoeken en eventueel gebruik te maken van bepaalde diensten of deel te nemen aan een bepaald aanbod binnen de muren van het woonzorgcentrum, waardoor sociale contacten mogelijk worden gemaakt tussen de bewoners van het woonzorgcentrum en de buitenwereld. Anderzijds bestaat de uitdaging eruit om het woonzorgcentrum actief en zichtbaar in de buurt te positioneren en diensten uit de buurt zo bereikbaar mogelijk te maken voor de bewoners van het woonzorgcentrum. Dit gebeurt onder meer aan de hand van samenwerkingsverbanden met en afstemming op andere buurtactoren, organisaties en individuen die actief zijn in de buurt. Het woonzorgcentrum is immers een sociale voorziening die deel uitmaakt van een ruimer professioneel netwerk van lokale hulp- en dienstverleners, en van een ruimere buurtcontext met een eigen geschiedenis, formele en informele netwerken, waarden en tradities waar het zelf mee deel van uitmaakt. Een belangrijke kanttekening is dat de notie van buurtgericht werken niet mag leiden tot een tweedeling tussen dé buurt en hét woonzorgcentrum, maar moet bijdragen tot het leren zien van het woonzorgcentrum als inherent verbonden met een lokale sociale en ruimtelijke context: het woonzorgcentrum krijgt betekenis vanuit deze context.

In het kader van het laatste hebben we in eerder onderzoek een perspectief op buurtgericht werken uitgewerkt waarin het principe van werken *in* een buurt wordt aangevuld met het principe van werken *met* een buurt (Verschelden et al., 2011; De Visscher et al., 2013). Bij werken *in* een buurt staat de afstemming tussen vraag en aanbod centraal in functie van de plaatselijke context. Dit houdt concreet in dat men de praktijk gaat contextualiseren, door deze te relateren aan de kenmerken en noden van de gegeven context (vb. demografische kenmerken in de buurt, lokale zorgbehoeften, etc.), in gebruikte methodieken en/of doelstellingen (= werken in de buurt). Bij het werken *met* een buurt komt de plaatselijke context centraal te staan als startpunt van buurtgerichte acties. Dit houdt reflectie in op de geschiedenis van een plek of gebied en als een drager en gangmaker van sociale verandering. De sociale en ruimtelijke context verschijnt met andere woorden niet slechts als iets waarmee rekening gehouden moet worden wanneer men een interventie plant, maar net als het startpunt en de focus van dergelijke interventie. Het is vanuit dit laatste uitgangspunt dat we deze studie hebben uitgewerkt.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 13 15/05/13 11:23

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 14 15/05/13 11:23

3 onderzoeksopzet

3.1. Onderzoeksvraag

Naar aanleiding van de hierboven geschetste probleemstelling, nam het provinciaal overleg woonzorgcentra van de provincie Oost-Vlaanderen het initiatief om een actiegericht onderzoek op te zetten naar mogelijkheden van buurtgericht werken en de knelpunten die zich daarbij stellen. Vanuit dit provinciaal overleg werden verschillende vragen naar voor geschoven. Wat verstaan woonzorgcentra onder de 'buurt'? Hoe ver gaat het streven naar integratie en samenwerking met de buurt? Hoe verhoudt dit streven zich tot de kernopdracht van het woonzorgcentrum? En hoe verhoudt men zich hierin tot andere lokale actoren die ook een buurtgerichte opdracht hebben? Wat met bijzondere doelgroepen? En waarmee moet men rekening houden om de buurtgerichte opdracht op een maatschappelijk en juridisch verantwoorde manier te doen?

Deze vragen hebben we samengevat in één centrale onderzoeksvraag, namelijk "op welke diverse manieren begeven woonzorgcentra zich *actueel* op het terrein van de buurt, en hoe *kunnen* en *mogen* ze dit verder vormgeven?" Deze centrale vraag hebben we verder opgesplitst in de volgende deelvragen:

1. Op welke diverse manieren *werken* woonzorgcentra *actueel* buurtgericht?
   a. Welke buurtgerichte praktijken ontwikkelen er zich in de context van het woonzorgcentrum?
   b. Hoe hangen deze praktijken samen met kenmerken van het woonzorgcentrum in kwestie?
   c. Hoe hangen deze praktijken samen met de kenmerken van de buurt in kwestie?

2. Op welke manieren *mogen* woonzorgcentra buurtgericht werken?
   a. Wat zijn voorwaarden voor en knelpunten van buurtgerichte praktijken?
   b. Hoe verhoudt de buurtgerichte opdracht zich tot de kernopdracht van woonzorgcentra?
   c. Welke samenwerkingsverbanden ontstaan er met andere actoren met een buurtgerichte opdracht?

3. Op welke manieren *kunnen* woonzorgcentra buurtgericht werken?
   a. Welke betekenissen worden er door woonzorgcentra gegeven aan hun buurtgerichte opdracht?
   b. Welke meerwaarde koppelen woonzorgcentra aan buurtgerichte praktijken?

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 15 15/05/13 11:23

4. Wat zijn dan, rekening houdend met de antwoorden op bovenliggende vragen, ontwikkelingspunten die aan concrete praktijken in concrete contexten van woonzorgcentra kunnen aangereikt worden om hun buurtgerichte werking uit te bouwen?

Door een geïntegreerd antwoord te zoeken op deze onderzoeksvragen willen we inspiratie, maar ook handvatten aanbieden om het buurtgericht werken in de context van het woonzorgcentrum verder uit te bouwen, vertrekkend vanuit de specifieke buurtcontext van elk woonzorgcentrum. Met dit onderzoek willen we in de eerste plaats inspireren door diverse mogelijkheden in beeld te brengen om invulling te geven aan de opdracht van woonzorgcentra om buurtgericht te werken.

3.2. Kwalitatief onderzoeksopzet

Om tegemoet te komen aan de exploratieve onderzoeksvragen hebben we een kwalitatief onderzoeksopzet ontwikkeld. Kwalitatieve onderzoeksmethoden zijn in het bijzonder geschikt om een onderzoeks- of werkterrein te verkennen met het oog op het genereren van hypothesen en theorieën over een bepaald deel van de sociale werkelijkheid. De nadruk ligt hier op het *verkennen* en *begrijpen* van een bepaald deel van de sociale werkelijkheid, eerder dan op het voorspellen en verklaren van die werkelijkheid. Kwalitatieve onderzoeksmethoden zijn bijgevolg eerder inductief georiënteerd (Silverman, 1994). Er wordt geen a priori theorie van buurtgericht werken getoetst aan de praktijk van woonzorgcentra, maar vanuit een grondige studie van de praktijk wordt een voorlopige, tentatieve theorie rond buurtgericht werken opgebouwd. Bovendien willen we dit doen op een manier die het eigen perspectief en de betekenisverlening van de betrokken actoren maximaal aan bod laat komen. In de eerste plaats is dit het institutioneel perspectief van de woonzorgcentra zelf, maar in tweede instantie ook dat van de bewoners van de woonzorgcentra en van actoren uit de omgeving van het woonzorgcentrum (zoals buurtbewoners, buurtorganisaties, enzovoort). De keuze voor een kwalitatieve onderzoeksstrategie hangt bovendien samen met een specifieke betrokkenheid als onderzoekers op de onderzochte werkelijkheid die we zo gedetailleerd mogelijk van binnenuit willen weergeven.

3.3. Onderzoeksplan

Het onderzoek omvat naast een voorbereidend internationaal literatuuronderzoek naar conceptuele kaders en praktijkkaders van buurtgericht werken, twee empirische deelstudies. De eerste deelstudie beoogt een luchtfoto van de bestaande situatie rond buurtgericht werken in woonzorgcentra. De tweede deelstudie zoomt in op vier specifieke, uiteenlopende buurtcontexten waarin woonzorgcentra op een inspirerende manier in interactie treden met de buurt. De eerste deelstudie – de **luchtfoto** – omvat een verkennende inventarisatie van bestaande praktijken van buurtgericht werken bij woonzorg-

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 16 15/05/13 11:23

centra. Er wordt een divers samengestelde groep van woonzorgcentra bevraagd aan de hand van een semigestructureerd telefonisch interview. We nemen voor deze bevraging een select getrapte steekproef (zie verder) uit de totale populatie van 184 woonzorgcentra[2] en peilen zowel naar *wat* woonzorgcentra doen om invulling te geven aan hun buurtgerichte opdracht, *waarom* woonzorgcentra het wel of niet belangrijk vinden om te werken aan integratie in en samenwerking met de buurt, en *hoe* ze hierbij concreet te werk gaan (inclusief welke knelpunten ze hierbij tegenkomen).

Op basis van de eerste deelstudie worden enkele interessante praktijken uit de luchtfoto geselecteerd waarop ingezoomd wordt. De selectie van deze **zoomcases** gebeurt op basis van kenmerken van de buurt waarin het woonzorgcentrum zich bevindt en op basis van het specifieke verhaal over de manier waarop het woonzorgcentrum invulling geeft aan buurtgericht werken. Door middel van deze zoom wordt het mogelijk om de verbondenheid tussen concrete interventies, randvoorwaarden en context van deze praktijken in beeld te brengen en kan het thema “buurtgericht werken” in de breedte en de diepte verkend worden. In het opzetten van een buurtgerichte werking is het essentieel om het perspectief van de verschillende betrokkenen op hun buurt en buurtgericht werken in rekening te brengen. Dit vormt dus ook een onderdeel in het in beeld brengen van mogelijke praktijken van buurtgericht werken door woonzorgcentra. In de beschrijving van de zoomcases brengen we dan ook het perspectief van zowel het betrokken woonzorgcentrum en haar bewoners in beeld als dit van buurtbewoners en actoren uit de buurt.

2 Gebaseerd op gegevens van de provinciale sociale kaart (www.socialekaart.be) dd. 30.06.2012.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 17 15/05/13 11:23

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 18 15/05/13 11:23

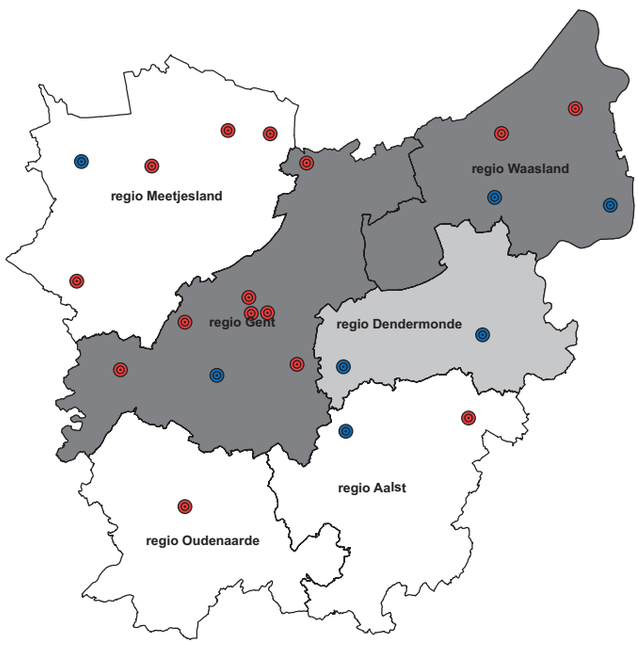
4 deelstudie “Luchtfoto”

4.1. Inleiding

Een eerste stap in het onderzoek bestond uit het ontwikkelen van een helikopterzicht over de verschillende manieren waarop invulling wordt gegeven aan buurtgericht werken door woonzorgcentra in Oost-Vlaanderen. De luchtfoto die hieruit voortvloeit, beoogt een zo divers mogelijk overzicht van buurtgericht werken in het woonzorgcentrum en/of integratie in de buurt. Zowel openbare als private voorzieningen, grootschalige als kleinschalige voorzieningen, woonzorgcentra in een stedelijke of een landelijke omgeving, en woonzorgcentra met een licht en/of zwaar zorgbehoevend cliënteel maken deel uit van deze luchtfoto. Met elk van deze woonzorgcentra werd een diepte-interview afgenomen van iemand van de directie of zorgcoördinatie over het woonzorgcentrum in kwestie en de buurt waarin het gelegen is, en het wat, waarom en hoe van buurtgericht werken, alsook naar de knelpunten, succesfactoren en randvoorwaarden die ze daarbij ervaren.

4.2. Steekproef

Onderstaande afbeelding geeft een overzicht van de geografische spreiding van de woonzorgcentra die deel uitmaken van de luchtfoto. De rode plaatsaanduidingen staan voor particuliere woonzorgcentra, blauw voor openbare woonzorgcentra.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 19 15/05/13 11:23

Via een getrapte, aselecte steekproefprocedure werden er uit de 184 woonzorgcentra die in de provinciale sociale kaart vermeld staan, 50 voorzieningen geselecteerd. De procedure verliep via twee “trappen”. Ten eerste werd er een regionale spreiding beoogd door de zes bestuurlijke arrondissementen van de provincie (Sint-Niklaas, Oudenaarde, Gent, Eeklo, Dendermonde en Aalst) als startpunt te nemen, aangevuld met de stad Gent als aparte categorie. Binnen elk arrondissement werden vervolgens telkens vijf gemeenten geselecteerd die verschillen in urbanisatiegraad (stad, randgemeente of plattelandsgemeente volgens een hergroepering van de VRIND indicatoren). Binnen de stad Gent werden 5 wijken of deelgemeenten geselecteerd. Ten derde werd er per geselecteerde gemeente of wijk – indien mogelijk – via de gegevens van de Sociale Kaart, zowel een privaat als een openbaar woonzorgcentrum geselecteerd. Zo kwamen we tot een selectie van 49 woonzorgcentra. Via dezelfde procedure werd een reservelijst aangelegd in geval van nonrespons. Het eerste contact verliep via brief en e-mail waarin het onderzoek werd toegelicht met de vraag wie we mochten opbellen op welk moment voor een gesprek. Woonzorgcentra die niet reageerden op de brief en email, werden later opgebeld ter herinnering aan het onderzoek. Op deze manier hebben uiteindelijk 24 woonzorgcentra deelgenomen aan deze onderzoeksfase. Door de wijze van steekproeftrekking en de diepte van de telefonische interviews hebben we een breed pallet aan invullingen van buurtgericht werken bereikt. Omdat de laatste interviews steeds minder nieuwe inzichten opleverden, kan gesteld worden dat er een saturatiepunt aan informatie werd bereikt aan de hand van deze 24 interviews. Toch kan de hoge nonresponsgraad niet genegeerd worden, en is het niet duidelijk of deze nonrespons een indicator is voor de betrokkenheid van woonzorgcentra op het onderzoeksthema, dan wel het gevolg is van andere praktische of inhoudelijke overwegingen. Enkel van de woonzorgcentra die uitdrukkelijk hun medewerking weigerden, registreerden we de aangegeven redenen voor niet-deelname die kunnen teruggebracht worden tot tijdsdruk en een gevoel van overbevraging[3]. Een mogelijke hypothese in relatie tot deze deelstudie is dat de niet bereikte groep woonzorgcentra ons mogelijks meer informatie had kunnen aanreiken over knelpunten en valkuilen bij het organiseren van buurtgerichte praktijken, indien er van uitgegaan kan worden dat zij in vergelijking met de bereikte woonzorgcentra minder bezig zijn met het thema ‘buurtgericht werken’. De beperkte omvang en looptijd van dit onderzoek heeft echter niet toegelaten om dit meer in de diepte te bestuderen.

4.3. Aanpak

In deze deelstudie werd een semigestructureerd, open telefonisch interview gebruikt. De keuze voor een telefonisch interview hing samen met de doelstelling om op korte tijd een brede groep woonzorgcentra te bereiken. In vergelijking met een schriftelijke vragenlijst biedt het telefonisch interview het voordeel dat er flexibeler kan omgesprongen worden met de opbouw van het interview en dat er meer in de diepte kan worden ingegaan op bepaalde antwoorden. Dit is een belangrijke meerwaarde voor de verkennende

3 Er liepen in dezelfde periode andere onderzoeksopdrachten binnen het werkveld van woonzorgcentra.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 20 15/05/13 11:23

opzet van deze studie. We willen immers het eigen verhaal van ieder woonzorgcentrum in relatie tot haar specifieke context zo gedetailleerd mogelijk in kaart brengen vanuit de invalshoek van het woonzorgcentrum zelf. Daarvoor is het belangrijk dat het woonzorgcentrum zelf de regie over haar verhaal kan voeren. Een schriftelijke vragenlijst laat dit minder flexibel toe.

Ter voorbereiding van het interview werd een brief verstuurd aan de woonzorgcentra met uitleg over het onderzoek en een overzicht van de interviewthema's en hoofdvragen die aan bod zouden komen. Op die manier kon men binnen het woonzorgcentrum de meest gepaste respondent aanduiden en kon het interview inhoudelijk voorbereid worden door deze respondent. De semigestructureerde opbouw van het interview houdt in dat we geen vaste vragenlijst op gestandaardiseerde en chronologische wijze hebben afgenomen, maar een interviewschema hebben opgesteld met thema's, hoofd- en deelvragen die in wisselende volgorde werden aangehaald, afhankelijk van hoe het gesprek zich voltrok. Ten slotte hebben we voor een open antwoordmogelijkheid gekozen. Dit zorgde er weliswaar voor dat de duur van de interviews langer was dan bij een gesloten antwoordopzet, maar dat de respondenten de gelegenheid hadden om vanuit het eigen referentiekader, de visie en de missie van de organisatie te spreken. De open antwoordmogelijkheid was ook belangrijk om een zo breed mogelijke variatie aan praktijken en strategieën van buurtgericht werken te verzamelen, alsook om de samenhang tussen deze praktijken en omliggende contextfactoren aan bod te laten komen. De duur van de interviews varieerde tussen 30 en 90 minuten. Elk interview werd via een vast format schriftelijk geregistreerd. Eén woonzorgcentrum beantwoordde de vragen schriftelijk.

De antwoorden werden inhoudelijk geanalyseerd op basis van de thema's en vragen die voor dit onderzoek geformuleerd werden. In de hierna volgende deelhoofdstukken worden de resultaten besproken. We illustreren de bespreking uitgebreid met citaten en concrete praktijkvoorbeelden uit de interviews met de woonzorgcentra.

4.4. Waarom buurtgericht werken

> *Uitgangspunt is dat het leven niet stopt bij een verhuis naar een woonzorgcentrum. De klemtoon ligt op zorgen maar ook het woon- en het leefaspect zijn zeer belangrijk.*

Sinds de invoering van het Woonzorgdecreet van 2009 wordt het "streven naar integratie in en samenwerking met de buurt" (art. 39, 3°) als een opdracht van (onder meer) het woonzorgcentrum beschreven. Naast deze decretale bepaling hanteren woonzorgcentra vanuit hun eigen visie op zorg en wonen, en vanuit hun missiebepaling als ouderenvoorziening uiteenlopende kaders om invulling te geven aan buurtgericht

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 21 15/05/13 11:23

werken. Redenen om te investeren in een sterke band tussen het woonzorgcentrum en de buurt worden zowel ingegeven vanuit (a) het belang van de bewoners van het woonzorgcentrum, als (b) vanuit het belang van de voorziening en/of (c) vanuit het belang van de buurt of de gemeente. Hieronder beschrijven we dit in vier kaders.

1. Buurtgericht werken als onderdeel van een woon- en zorgvisie
2. Het woonzorgcentrum als ontmoetingspunt tussen generaties
3. Buurtgericht werken als organisatiestrategie
4. Buurtgericht werken als bijdrage tot buurtwelzijn

4.4.1. Buurtgericht werken als onderdeel van een woon- en zorgvisie

Woonzorgcentra investeren in integratie in en samenwerking met de buurt, grotendeels vanuit de doelstelling een zo uitgebreid en bruikbaar mogelijke zorg te realiseren voor hun bewoners. Een huis dat open is en uitnodigt voor de buurt om er binnen te komen, maakt ontmoetingen en sociale contacten mogelijk die voorkomen dat de bewoners van het woonzorgcentrum vereenzamen. Men wil een gezellige sfeer creëren in het woonzorgcentrum waardoor de woon- en zorgdoelstelling beter op elkaar afgestemd geraken. In een aantal gevallen vormt een buurtgerichte werking mee onderdeel van een ruimer beleid rond kwaliteit van zorg – en het bevorderen van de kwaliteit van wonen en leven. Men wil een tegenwicht bieden aan het negatieve beeld dat het woonzorgcentrum synoniem staat voor de laatste levensfase door te benadrukken dat het een essentiële levensfase is waarin het leven centraal staat en waarin zorg in functie staat van het maximaliseren van de ontplooiingskansen van de bewoners. Door mensen van buiten naar binnen te brengen, wil men de leefwereld van de eigen bewoners blijvend verbreden. Het kan gaan om mensen uit de buurt, of mensen die van verder komen. Bijvoorbeeld een groep wielertoeristen die in de cafetaria ontvangen wordt of mensen die een gelegenheidstentoonstelling komen bezoeken. Zo brengt men ook mensen binnen van buiten de eigen leefwereld van de bewoners en van buiten de eigen buurt.

Meer en meer woonzorgcentra nemen nadrukkelijk in hun missie op dat ze geen afgezonderd oudereneiland buiten de samenleving willen zijn, maar een open huis dat integraal deel uitmaakt van de (lokale) gemeenschap.

> *“We willen actief deel uitmaken van de lokale gemeenschap, geen eiland zijn in de samenleving.*

Sommige woonzorgcentra zijn ook ‘historisch verbonden’ met een buurt. Verschillende woonzorgcentra bevinden zich op een campus waar mensen uit de buurt al decennia lang mee verbonden zijn. Vroeger was er bijvoorbeeld een ziekenhuis waar veel inwoners van de gemeente zelf nog geboren zijn of waar hun eigen kinderen geboren zijn. Sommigen hebben op dezelfde campus nog school gelopen of hebben er kleinkinderen die er op dit moment school lopen.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 22 15/05/13 11:23

"Het sociaal leven van onze bewoners stopt niet. Het is belangrijk dat ze voeling houden met de samenleving."

"Uitgangspunt is dat ook in een levensfase waar mensen ondersteuning nodig hebben er nog groeikansen mogelijk zijn. Ook dan kan men blijven groeien en de buurt kan hieraan bijdragen, door sociale contacten en door activiteiten die ze binnen brengen."

"Het verblijf in het woonzorgcentrum maakt deel uit van een fase in het leven van de mensen. Dat ze zich in deze levensfase bevinden, betekent niet dat ze afgesloten zijn van de wereld. Ook deze fase in het leven is een essentiële fase. We willen dit dan ook duidelijk communiceren naar buiten toe en concreet naar de buurt"

"Ook in een woonzorgcentrum maken mensen deel uit van de gemeenschap. Je komt niet naar een rusthuis om er te wachten op het einde van je leven maar om ook daar iets te maken van je leven."

"We willen er voor zorgen dat het leven van een bewoner zo veel mogelijk verder gaat, ook al bevindt deze zich nu in een andere woning. Dit doet men door zo veel mogelijk zaken van het leven thuis verder te zetten in het woonzorgcentrum. En net zoals men tracht om de kamer zo veel mogelijk in te richten als thuis, tracht men dit ook voor het sociale leven dat mensen hadden in de buurt."

"Bewoners hebben zo het gevoel nog iemand te zijn. Ik ben niet alleen iemand die alleen op een kamertje zit. Ik kan hier ook af en ik kan ook nog deelnemen aan dingen."

"Door mensen en door nieuws of informatie van buiten uit naar binnen te brengen maakt men contacten voor bewoners mogelijk maar biedt men ook prikkels. Mensen gaan in gesprek met bewoners en manen hen aan hier iets mee te doen, er bij te blijven. Dit helpt mensen in het hier en nu te houden en hen te weerhouden om zich af te sluiten van de wereld eens ze in een woonzorgcentrum verblijven."

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 23 15/05/13 11:23

Verder vinden sommige woonzorgcentra het belangrijk (zowel voor zichzelf als organisatie, als voor hun bewoners) dat ze zowel door diensten, organisaties, verenigingen als individuele bewoners uit de buurt beschouwd worden als een onderdeel van de buurt of gemeenschap. Dit drukken ze bijvoorbeeld uit in hun appreciatie wanneer de gemeente hen uitnodigt bij feestelijkheden, of wanneer ze betrokken worden bij buurtgericht overleg, of wanneer verenigingen hen als partner betrekken in hun aanbod of hen uitnodigen net zoals andere buurtbewoners. Het gaat bijvoorbeeld om de dekenij die hen als onderdeel van de buurt meeneemt in haar activiteiten en bewoners van het woonzorgcentrum een bezoek brengt. Deel blijven uitmaken van de gemeenschap houdt bijvoorbeeld ook in dat het lidmaatschap van een vereniging niet hoeft te stoppen wanneer ouderen in een woonzorgcentrum gaan wonen. Of dat parochieverenigingen of dekenijen hun vroegere buurtbewoners niet uit het oog verliezen na een dergelijke verhuis.

Mede onder impuls van het woonzorgdecreet breiden steeds meer woonzorgcentra ook hun aanbod uit met woon- en zorgvormen die zich tussen residentiële zorg en thuiszorg bevinden. Aanleunflats, assistentiewoningen en een dagverzorgingsaanbod zijn hier voorbeelden van. De zorg- en dienstverlening van het woonzorgcentrum wordt daardoor ook ter beschikking gesteld van ouderen in de buurt die (nog) niet binnen de muren van het woonzorgcentrum verblijven. Door een buurtgericht beleid te voeren tracht men mensen mee te ondersteunen om langer en kwaliteitsvol thuis of in een serviceflat of bejaardenwoning te wonen om zo mee tegengewicht te bieden aan de druk op de wachtlijsten in de sector. Deze verbreding van de woon- en zorgvisie buiten de muren van het woonzorgcentrum zorgt ervoor dat buurtgericht werken niet enkel een kwestie is van de buurt binnen te trekken in het woonzorgcentrum, maar dat ook de omgekeerde beweging even belangrijk is.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 24 15/05/13 11:23

Praktijkvoorbeelden bij buurtgericht werken als onderdeel van een woon- en zorgvisie

In Eeklo hoopt het woonzorgcentrum dat ze door met bewoners (in kleine groepjes) op stap te gaan en dingen te doen in de buurt, bijgedragen wordt tot een **positievere beeldvorming** over ouderen in de samenleving: "Het zijn geen dutsen die niets kunnen doen."

Dagelijks komt een kleine groep oudere buurtbewoners mee eten in het woonzorgcentrum in Vinkt. Ze vinden er een **goede maaltijd en tegelijkertijd gezelschap** om samen te eten. Ook de uitstap op zich naar het woonzorgcentrum breekt de dag. Bovendien versterken deze vaste ontmoetingen onderling contact en steun tussen de mensen.

In Gent verbindt een woonzorgcentrum buurtgericht werken aan een zorgvisie die in het teken staat van 'liefde'. Met vertrekt vanuit de waardering voor de **bewoner als individu met zijn eigenheid en individuele geschiedenis** – hierbij hoort ook de verbinding van deze levensgeschiedenissen aan de vroegere buurt van de persoon in kwestie.

In Assenede wil een woonzorgcentrum een open huis zijn. Dit kan volgens hen alleen door de **deuren open** te zetten voor het verenigingsleven, voor bezoekers, en scholen. Men wil er zo veel mogelijk actoren uit de buurt over de vloer krijgen zodat de bewoners kunnen deelnemen aan het actieve leven."

In De Pinte startte het woonzorgcentrum met een **seniorenrestaurant**. Voorlopig heeft dit plaats in het woonzorgcentrum, waardoor men nog maar enkele dagen dit aanbod kan doen. Door plaatsgebrek moeten mensen nu in shiften eten. Ze richten zich met dit aanbod naar mensen uit de gemeente ouder dan 65, mensen met een beperking maar ook naar vrijwilligers van het OCMW op dagen dat ze vrijwilligerswerk opnemen.

In Melle beoogt een woonzorgcentrum wonen in het woonzorgcentrum op zo'n manier te organiseren dat bewoners de band met de buurt en hun **sociaal netwerk** zo lang mogelijk kunnen behouden. Tegelijk trek men vanuit de zorgvisie duidelijke grenzen aan buurtgericht werken omdat het woonzorgcentrum in eerste instantie goede zorg moet verschaffen aan de eigen bewoners.

4.4.2. Het woonzorgcentrum als ontmoetingspunt tussen generaties

De interactie tussen woonzorgcentra en hun buurt, krijgt in veel gevallen voeding vanuit de doelstelling om intergenerationele contacten te stimuleren. Een nabijgelegen basisschool of kinderopvanginitiatief komt eens langs met een groepje kinderen, er wordt een gezamenlijk sinterklaasfeest georganiseerd of de kinderen komen mee eten in het restaurant. In sommige gevallen wordt de campus van het woonzorgcentrum gedeeld met een kinderdagverblijf, waardoor er ook op informele momenten contacten ontstaan tussen kinderen, ouders en ouderen. Wanneer de kinderen bijvoorbeeld buiten spelen, gaan bewoners graag eens kijken, of in sommige gevallen komen de kinderen (regelmatig) spelen op de terreinen van het woonzorgcentrum.

Het intergenerationeel werken kan deel uitmaken van een zorgvisie voor de bewoners van het woonzorgcentrum (bijvoorbeeld om vereenzaming te voorkomen), maar is in veel gevallen even goed een werkingsprincipe op zich waaraan de verschillende generaties iets hebben, en die ook gedeeld wordt door andere instanties zoals school of kinderopvang.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 25 15/05/13 11:23

Praktijkvoorbeelden bij woonzorgcentrum als ontmoetingspunt tussen generaties

In Vinkt komen de kinderen maandelijks samen met bewoners van het woonzorgcentrum **turnen of bewegen** op muziek. Kinderen en ouderen geraken daardoor soms gehecht aan elkaar. Kinderen beschouwen sommige bewoners van het woonzorgcentrum soms als hun eigen grootouders. Wanneer één van die bewoners dan wegvalt, wordt deze ook gemist door de kinderen.

Samen met een lokale school werkte de animatieploeg van een woonzorgcentrum in Kruibeke een uitgebreid animatieprogramma uit van een zevental activiteiten overheen het jaar. De school komt dan op bezoek in het woonzorgcentrum en bewoners van het woonzorgcentrum gaan op hun beurt op bezoek in de school. Er wordt **samen gekookt, gezongen, en er zijn gezamenlijke crea-activiteiten en dans**.

Ieder jaar komen de kinderen van een kleuterklas uit Elst naar het woonzorgcentrum en tonen er een dansje dat ze hebben voorbereid. Dan wordt er **samen gedanst** met de bewoners.

In Eeklo organiseert een woonzorgcentrum jaarlijks een **'intergenerationele' quiz** waar vormelingen van de parochie en bewoners van het woonzorgcentrum samen de antwoorden moeten zoeken over vragen die uit hun verschillende leefwerelden komen.

Kinderen uit de school naast het woonzorgcentrum in Bassevelde komen **'s middags eten** in het restaurant waar ook de bewoners eten. Hierbij wil men de confrontatie met zwaar zorgbehoevende bewoners niet uit de weg gaan. De bedoeling is dat bewoners al eens een praatje kunnen slaan met de kinderen of omgekeerd. Vaak zijn er trouwens wel kleinkinderen van de bewoners tussen de scholieren. Men wil hier ook vervreemding tussen generaties tegen gaan. Men merkt dat voor velen de andere generatie een quasi onbekende is en wil hen zo vertrouwd maken met elkaar.

Naar aanleiding van de erfgoeddag met als thema 'vriendschap' werd in Gent een project op poten gezet over vriendschap tussen jong en oud. Het Amsab (Instituut voor Sociale geschiedenis) werkte samen met een school en een woonzorgcentrum in hun straat om soep te maken en te verkopen voor een goed doel ten voordele van straatkinderen. Voor het bereiden van de soep grepen ze terug naar een recept uit het begin van de 20e eeuw en lieten zich inspireren op foto's van '**stakerssoep**' die vroeger uitgedeeld werd aan de stakende arbeiders.

4.4.3. Buurtgericht werken als organisatiestrategie

Door als voorziening actief naar buiten te treden en de buitenwereld uit te nodigen om binnen te komen, probeert men het woonzorgcentrum als organisatie in de kijker te plaatsen. Door zich binnen de buurt te bewegen, hoopt men bijvoorbeeld de eigen naambekendheid te vergroten of aan een positieve beeldvorming van woonzorgcentra in het algemeen bij te dragen. Dit onder meer met het oog op (mogelijk toekomstige) samenwerking en erkenning van de expertise.

Men hoopt hierdoor ook de drempel tot de eigen voorziening en/of tot woonzorgcentra in het algemeen te verlagen voor potentieel toekomstige bewoners. Dit is niet noodzakelijk ingegeven vanuit een marktoogpunt (bijvoorbeeld om meer inschrijvingen te krijgen). Doorgaans zijn de wachtlijsten immers zo goed gevuld dat het woonzorgcentrum er geen baat

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 26 15/05/13 11:23

"Mensen kennen ons niet. Tijdens de Dag van de Zorg hebben we dat gemerkt. Mensen die hier anders niet moeten zijn, kennen dit niet."

"We willen een bruisend huis zijn".

"Bekendheid van het woonzorgcentrum in de gemeenschap maakt dat mensen weten dat we er zijn en wat we doen. We tellen mee."

"De nieuwe regelgeving inzake integratie in de buurt en buurtgerichtheid daagt veel woonzorgcentra uit om uit hun cocon te breken."

"Buurtgericht werken biedt ook naambekendheid in de eigen streek"

"Het maakt de overstap naar het woonzorgcentrum gemakkelijker als men het al beter kent."

"Door de deuren open te zetten toont men zich als organisatie die met mensen werkt. En die dus ook steeds in evolutie is, bij kan leren én fouten kan maken. Dit brengt een zekere kwetsbaarheid met zich mee maar biedt tegelijkertijd mogelijkheden om te werken aan een realistische en positieve beeldvorming over de sector."

"Ook voor het personeel is het aangenamer als zij merken niet op een eiland te werken. Gerichtheid naar de buurt maakt dat ze veel meer en diverse contacten hebben tijdens hun werk. En ook doordat men ziet dat bewoners zich goed voelen. Ook aan personeel geeft het voldoening als men weet dat men dit kan realiseren voor mensen. Het doorbreekt ook de dagelijkse routine"

"Ook voor personeel maakt dit een beter contact met de buurt waarin ze werken mogelijk. Dat brengt een zekere rust als ervaren wordt dat men op vragen van mensen uit de buurt een antwoord kan bieden."

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 27 15/05/13 11:23

bij heeft om actief reclame te maken. Men tracht wel toekomstige bewoners en hun familieleden een realistischer beeld te geven van het leven in een woonzorgcentrum, zodat een eventuele latere overstap comfortabeler en gemakkelijker of minder angstig verloopt.

Vanuit een organisatieperspectief geven sommige woonzorgcentra nog een andere meerwaarde aan van buurtgericht werken, namelijk het effect ervan op de motivatie en de houding van de medewerkers ten aanzien van hun werk. Bezoekers en buurtbewoners die tijdens een "open" activiteit (zoals een opendeurdag of een buurtbarbecue) het reilen en zeilen van het woonzorgcentrum leren kennen, en de dynamiek die er zich binnen de muren afspeelt, spreken de medewerkers hierover aan en geven hen hier al eens een compliment over. Het draagt bij tot erkenning en waardering van hun werk door de ogen van bezoekers, de 'buurt' en algemener 'de buitenwereld'. Ook een grote buurtgerichte activiteit die succesvol is, geeft veel medewerkers een goed gevoel over hun werk. Ten slotte leren medewerkers vaak de bewoners op een andere manier kennen tijdens buurtgerichte activiteiten. Oude buren, vrienden en verhalen geven de bewoner een bredere identiteit dan één die enkel gebaseerd is op zijn/haar leeftijd en zorgbehoefte. En sommige activiteiten (zoals individuele uitstappen met een bewoner) geven aan medewerkers die anders uitsluitend een zorgtaak of logistieke taak hebben de gelegenheid om op een andere manier bezig te zijn met de bewoners die ze dagdagelijks zien. Toch benadrukken de woonzorgcentra de extra werkbelasting voor het personeel, die een open houding naar de buurt en buurtgerichte activiteiten met zich mee brengen. Men vindt het in de meeste gevallen echter de moeite waard om de personeelsploeg blijvend te overtuigen van de meerwaarde voor de verschillende betrokkenen (bewoners, buurt, personeel zelf) maar beseft vaak ook dat men hier blijvend in moet investeren.

Praktijkvoorbeelden bij buurtgericht werken als organisatiestrategie

In Kruibeke hoopt men door zich op te stellen als een open huis waar mensen naar binnen én naar buiten kunnen, bij te dragen tot een **positievere beeldvorming**. Mensen hebben vaak de idee dat ze, eens in een woonzorgcentrum totaal geen vrijheid meer hebben om ergens naar toe te gaan of hier zelf iets over te kunnen beslissen.

In Zelzate ervaart het woonzorgcentrum dat de organisatie van buurtgerichte activiteiten op veel vlakken een positieve dynamiek creëert: de lokale pers komt langs, het woonzorgcentrum komt positief in het nieuws, bewoners en medewerkers zijn **fier op "hun" woonzorgcentrum**, en door deze reclame komen andere verenigingen sneller zelf af met voorstellen om nieuwe dingen op poten te zetten.

In Kieldrecht merkt men op dat verhalen die bewoners vertellen over hun eigen **levensgeschiedenissen**, bijvoorbeeld naar aanleiding van groepsgesprekken met schoolkinderen, ook verrijkend zijn voor personeel. Soms staan ze verwonderd van wat deze personen allemaal al meegemaakt hebben. Ze leren hierdoor hun bewoners beter kennen als personen met een geschiedenis.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 28 15/05/13 11:23

4.4.4. Buurtgericht werken als bijdrage tot buurtwelzijn

Het streven naar integratie in en samenwerking met de buurt is bij sommige woonzorgcentra ook ingegeven vanuit een visie op zorg en welzijn ten aanzien van de buurt waarin men werkt. Het belang van de eigen bewoners en de eigen organisatie wordt in dit geval aangevuld met een bepaalde gerichtheid op de belangen of noden van de buurt waar men deel van uitmaakt. In de eerste plaats richten woonzorgcentra zich dan op het welzijn van de doelgroep ouderen in de buurt. Het recent ingevoerde model van de woonzorgnetwerken zorgt voor een formeel kader rond deze insteek. Maar ook buiten dit formele kader, herkennen we verschillende strategieën rond buurtgericht werken waarin de integratie in en samenwerking met de buurt niet onmiddellijk een voordeel beoogt voor de eigen bewoners, maar de situatie van ouderen in de buurt wil verbeteren, in samenwerking met andere actoren. Men stelt zich laagdrempelig op voor ouderen uit de buurt die met allerhande zorg- of hulpvragen komen.

Een belangrijke groep die deelneemt aan het aanbod of gebruik maakt van dienstverlening van het woonzorgcentrum zijn de bewoners van de aanleunflats of bejaardenwoningen die vaak in de directe buurt van het woonzorgcentrum liggen en al dan niet onder het zelfde beheer vallen. In de meeste gevallen neemt het woonzorgcentrum geen zorgtaken op – die worden opgenomen vanuit de thuiszorg – maar kunnen bewoners van de omliggende wooneenheden wel een beroep doen op de zorgverlening van het woonzorgcentrum in noodgevallen (bijvoorbeeld via een alarmknop), kunnen ze deelnemen aan activiteiten die doorgaan in het woonzorgcentrum, of kunnen ze gebruik maken van bepaalde diensten zoals een kapsalon of maaltijden.

Een dagcentrum in het woonzorgcentrum vereenvoudigt in veel gevallen ook de integratie met de buurt. Hetzelfde geldt voor een aanbod van kortverblijf, projecten als nachtzorg en dagopvang. Hierdoor kan men mensen uit de buurt, mantelzorgers en familieleden mee ondersteunen. Soms is de opnamevraag voor kortverblijf, bijvoorbeeld vanuit ziekenhuizen zodanig groot dat men opmerkt dat mensen uit de eigen buurt quasi niet aan bod komen. In andere woonzorgcentra geeft men dit aan als een beleidskeuze vanuit de inrichtende macht, om mensen uit de directe omgeving voorrang te geven.

Buurtbewoners of buren uit aanleunflats, komen soms ook aankloppen bij een woonzorgcentrum met persoonlijke of praktische vragen waarvan ze weten of menen deskundigheid of informatie te kunnen vinden in deze voorziening. Of omdat ze er een luisterend oor of aanspraak vinden. Soms lukt het om mensen zelf met een aantal praktische zaken vooruit te helpen, en anders worden deze hulpvragers gericht doorverwezen. Er komen uiteenlopende voorbeelden aan bod van hulpvragen: hulp bij het invullen van een belastingaangifte, bij het lezen en begrijpen van facturen of officiële documenten, het oproepen van een dokter of iemand van de familie, hulp om een kleine wonde te verzorgen, of hulp bij het doen van boodschappen. Oudere buurtbewoners die de weg naar het woonzorgcentrum vinden via een aanbod van activiteiten, vormingen, cafetaria, en maaltijden ervaren niet alleen een lagere drempel voor opname maar ook om vragen te kunnen en durven stellen en informatie te ontvangen die hen in hun concrete situatie kan ondersteunen (bijvoorbeeld over de mantelzorgpremie, zorgverzekering en andere tegemoetkomingen of doorverwijzing).

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 29 15/05/13 11:23

Bijdragen tot het buurtwelzijn gebeurt in veel woonzorgcentra ook door het restaurant of de cafetaria open te stellen voor buurtbewoners. In sommige gevallen is dit een permanent aanbod om bijvoorbeeld mantelzorgers te ondersteunen, in andere gevallen een tijdelijke oplossing die flexibel wordt ingezet in specifieke situaties. Hierbij wordt onder meer verwezen naar ouderen die na het overlijden van een familielid binnen het woonzorgcentrum de mogelijkheid vragen om tijdelijk te mogen blijven eten in het woonzorgcentrum zoals voor het overlijden van dit familielid. Woonzorgcentra sluiten ook soms aan bij projecten van hun gemeente of stad inzake mobiliteit, opwaardering van de buurt, of leefmilieu. In sommige gevallen beslissen woonzorgcentra om die reden om in hun infrastructuur en (ver)bouwplannen extra functies voor de buurt op te nemen, wandeldoorgangen mogelijk te maken die verschillende delen van de buurt verbinden, toegankelijk groen aan te leggen, of duurzaam te verbouwen.

Praktijkvoorbeelden bij buurtgericht werken als bijdrage tot buurtwelzijn

In de regio Assenede zijn woonzorgcentra betrokken in projecten waarin verschillende regionale actoren, waaronder de thuiszorgdiensten, zich inzetten om gezamenlijke antwoorden te kunnen bieden op vragen van **ouderen die vanuit hun thuissituatie een zorgvraag stellen**. Het gaat bijvoorbeeld om het project 'brugzorg' waarbij ergotherapeuten uit een woonzorgcentrum de thuissituatie in beeld brengen en eventueel ergotherapeutische ondersteuning bieden. Er is de samenwerking met de welzijnsorganisatie Aan-Z waarbij de woonzorgcentra instaan voor de catering van warme maaltijden die thuis geleverd worden of mensen ontvangen die liever eens in groep komen eten. Mensen kunnen ook gericht naar een aanbod in een woonzorgcentrum doorverwezen worden (bv. turnen of vrijwilligerswerk). Mensen kunnen in noodgevallen 's nachts terecht bij het project 'Nachtzorg' dat met behulp van de permanenties in het woonzorgcentrum een leemte invult van de thuiszorg die enkel overdag actief is.

Een woonzorgcentrum in Gent neemt in haar nieuwbouwplannen een aantal extra **buurtgerichte functies** op. Enerzijds gaat het om het creëren van een **openbare doorgang** door het domein van het woonzorgcentrum, waardoor twee delen van de omliggende buurt beter met elkaar verbonden geraken. Daardoor zullen buurtbewoners bijvoorbeeld vlotter de bushalte kunnen bereiken, en krijgt de dicht bebouwde buurt er een nieuw semipubliek binnenplein bij. Daarenboven wordt er ook een **sociaal restaurant** ingepland en voorziet men enkele ruimtes in de nieuwbouw voor de uitbating van een **artsenpraktijk** en een **kapsalon**. Twee functies die een leemte opvullen in de directe buurt. Op die manier probeert men via de eigen verbouwing aan te sluiten op bredere noden van de buurt.

Een ander woonzorgcentrum in Gent voelt weinig rechtstreekse betrokkenheid van de buurt op het woonzorgcentrum en omgekeerd, en vindt dit ook normaal in een stedelijke context. Tegelijkertijd vindt ze wel dat ze – als voorziening in de stad – moet nadenken over wat zij voor de **specifieke problemen van de stad** kunnen betekenen, zoals de slechte huisvestingskwaliteit en de armoede in de buurt waarin ze gevestigd is.

De stad Eeklo is mee vragende partij het woonzorgcentrum bij haar verbouwingen rekening houdt met de nood aan extra 'groen' in Eeklo en naar aanleiding van ook andere verbouwingen op de campus in kwestie een **verkeersluwe doorgang** mogelijk te maken tussen het dichtbebouwde centrum van Eeklo en de groenere stadsrand waarachter zich een natuurdomein bevindt dat de stad wil uitbreiden en beter verbinden met het centrum.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 30 15/05/13 11:23

4.5. Wat houdt buurtgericht werken in

Wat zijn acties of strategieën waardoor het woonzorgcentrum zich integreert in en/of samenwerkt met de buurt? Het gaat zowel over acties en initiatieven waarvan het woonzorgcentrum zelf de initiatiefnemer of een actieve partner is, als over acties waarin het initiatief elders in de buurt ligt maar die mee een integratie van het woonzorgcentrum in de buurt beogen. Op de luchtfoto zien we vijf grote kaders terugkeren van waaruit invulling wordt gegeven aan buurtgericht werken in het woonzorgcentrum. De meeste woonzorgcentra combineren in hun concrete strategieën meerdere van deze kaders. De concrete uitwerking van elk van deze kaders verschilt ook naargelang de contextkenmerken van het woonzorgcentrum.

1. Er beweegt iets in het woonzorgcentrum en de buurt beweegt mee.
2. Er beweegt iets in de buurt en het woonzorgcentrum beweegt mee
3. Buurtgerichte infrastructuur in en rond het woonzorgcentrum
4. Vrijwilligerswerk als motor van buurtgericht werken
5. Professionele netwerking in de buurt

Hieronder beschrijven we onder elk kader welke vormen van buurtgericht werken de woonzorgcentra in onze bevraging vermeldden en illustreren dit met een aantal concrete voorbeelden en uitspraken.

4.5.1. Er beweegt iets in het woonzorgcentrum en de buurt beweegt mee

De animatieverantwoordelijke of animatieploeg zorgen binnen de woonzorgcentra voor een activiteitenaanbod, aangepast aan de interesses en behoeften van de bewoners van de voorziening. Steeds vaker worden (een deel van) deze activiteiten opengesteld voor ouderen uit de buurt die thuis wonen of in aanleunflats in de nabijheid van het woonzorgcentrum. Ook het aanbod van ergotherapie, logopedie en kinesitherapie kan (gedeeltelijk) opengesteld worden voor oudere buurtbewoners, of diensten zoals het kapsalon, de cafetaria en het restaurant. Vooral woonzorgcentra die deel uitmaken van een christelijke congregatie laten eucharistievieringen doorgaan in een eigen kapel die ook door buurtbewoners worden bijgewoond.

> *“We willen een open huis zijn, maar mensen hebben duidelijk en steeds opnieuw een aanleiding nodig om over de drempel te geraken om hier binnen te komen.*

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 31 15/05/13 11:23

Hoewel oudere buurtbewoners een belangrijke doelgroep vormen voor deze activiteiten, probeert men via het eigen activiteitenaanbod sporadisch een breder publiek aan te spreken. Dit gebeurt onder meer aan de hand van opendeurdagen en andere activiteiten zoals tentoonstellingen, zomerfeest, kerstfeest of rommelmarkt. Bij grotere evenementen zoals een optreden of show worden familieleden en externen uitgenodigd om mee te genieten. Naar aanleiding van de 'Dag van de Zorg' zetten verschillende woonzorgcentra hun deuren open en laten bezoekers kennis maken met hun werking.[4] Bij dit soort gelegenheden beweegt de buurt ook mee door mee te ondersteunen. De gemeente of een plaatselijke vereniging ondersteunt bijvoorbeeld door materiaal te verhuren of bij het opzetten van een tent, het veilig inrichten van een evenementenruimte etc.

Veel woonzorgcentra geven aan dat ze zoveel mogelijk een 'open huis' willen zijn. Zo hebben veel van de bevraagde woonzorgcentra het bezoekuur afgeschaft. Bezoekers kunnen op ieder moment (met respect voor het dagritme van het woonzorgcentrum) binnen en buiten. Ook het onthaal probeert men zo 'open' mogelijk te houden. Als dit er is, dan gebruikt men dit vooral om bereikbaar en aanspreekbaar te zijn voor externen die binnen komen en niet als drempel. Sommige woonzorgcentra hebben de slagbomen rond hun parking weggehaald om deze barrière tot het woonzorgcentrum letterlijk en figuurlijk weg te nemen.

Het openstellen van activiteiten voor de buurt gebeurt niet overal structureel. Het is iets dat 'kan', maar waar men soms niet uitdrukkelijk mee uitpakt. Dit gebeurt wel gerichter indien het om bewoners uit aangrenzende bejaardenwoningen of aanleunflats gaat. Er wordt niet altijd nadrukkelijke promotie voor gevoerd om mensen uit de buurt hier op aan te trekken. Soms informeert men via een lokaal krantje. De informatie wordt meestal bekendgemaakt via een eigen huiskrantje of affiches binnen het woonzorgcentrum zelf.

> *Een opendeurdag laat mensen uit de buurt toe om eens anoniem binnen te komen in het woonzorgcentrum.*

4 Meer info over dit initiatief is te vinden op http://www.dagvandezorg.be/

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 32 15/05/13 11:23

Praktijkvoorbeelden bij buurtgericht praktijken op initiatief van het woonzorgcentrum

In een woonzorgcentrum in De Pinte gaat er wekelijks een **puntenkaarting** door waaraan zowel bewoners van het woonzorgcentrum als buurtbewoners deelnemen. Op die manier wil men mensen van buiten aantrekken en kunnen bewoners, ook al nemen ze niet altijd actief deel, mee genieten van het 'leven' dat zo binnengebracht wordt. Sommige buurtbewoners komen daardoor op regelmatige basis binnen. Er is ook een dansgroep die regelmatig repeteert binnen het woonzorgcentrum waardoor er een zekere band ontstaat tussen bewoners en dansers.

In Vinkt worden in het woonzorgcentrum **muziekmiddagen** georganiseerd. Ook mensen uit de buurt worden hierop uitgenodigd met de vraag om oude platen mee te nemen en mee te genieten van de muziek.

In samenwerking met de seniorenraad en de seniorenwerking van Kruibeke werkt het woonzorgcentrum mee aan een programma voor de **Week van de Derde Leeftijd** met optredens dans, en een eigen show van personeel, vrijwilligers en bewoners. Tijdens diezelfde week biedt een ander woonzorgcentrum een seniorenontbijt aan. Ook andere 65-plussers uit de gemeente worden dan uitgenodigd om er mee te komen ontbijten.

In Bazel wordt geen wekelijkse markt meer ingericht. Het woonzorgcentrum nam daarom het initiatief om één keer per jaar de marktkramers uit te nodigen naar hun domein. Zo hadden de bewoners van het woonzorgcentrum en de buurtbewoners nog eens een lokale **marktdag**. Door de gemeente werd toestemming verleend om de straat te mogen afsluiten voor dit evenement. De marktkramers gaan graag op het aanbod in, er wordt hen immers geen standgeld gevraagd voor die dag. De buurt is ondertussen vragende partij voor een tweede editie per jaar.

Tijdens de jaarmarkt, kermis en dergelijke bemant een medewerkster van het woonzorgcentrum in Aalter een **informatiestandje** met informatie over onder meer het woonzorgcentrum maar ook over wat het aanbod van de gemeente is, over de seniorenadviesraad etc.

In Wetteren wordt jaarlijks een **fuif** gehouden door het woonzorgcentrum voor personeel én omwonenden. Voor die ene keer in het jaar wordt aan de bewoners gevraagd om het lawaai die avond te dulden. De opbrengst van de fuif komt ten goede aan activiteiten voor de bewoners.

In de parochiekerk van Baarle gaan geen **eucharistievieringen** meer door. Mensen uit de parochie worden uitgenodigd om de mis mee te maken in het woonzorgcentrum. Daar gaat er immers nog dagelijks een door.

In Drongen vormen de **kunsttentoonstellingen** binnen en in de tuin van het woonzorgcentrum een aanleiding voor buitenstaanders om er eens te komen.

Een woonzorgcentrum in Kruibeke stelt sommige **vormingen** die ingericht worden voor de eigen personeelsleden ook open voor andere mogelijk geïnteresseerden. Dit kunnen bewoners of hun familieleden zijn, maar ook mensen uit de buurt.

In Maldegem biedt men voor een aantal bewoners van de serviceflats en bejaardenwoningen '**dagopvang**' aan. Hierbij wil men, voornamelijk in de 'daluren' van de thuiszorg, mensen een dagstructuur aanbieden door samen te ontbijten, avondmaal te nemen (naast de middagmalen die velen van hen ook nu al nemen in het woonzorgcentrum).

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 33 15/05/13 11:23

4.5.2. Er beweegt iets in de buurt en het woonzorgcentrum beweegt mee

> *Wanneer mensen niet meer naar buiten kunnen moeten we buiten naar binnen halen.*

De meeste woonzorgcentra proberen niet enkel de buurt binnen te trekken in hun eigen huis, maar proberen tegelijk ook de eigen bewoners zoveel mogelijk in staat te stellen om actief te blijven deelnemen aan het buurtleven of de ruimere buitenwereld. In sommige gevallen betekent dit dat men de nodige inspanningen levert opdat de bewoners hun vroegere engagementen in het lokale verenigingsleven zo lang mogelijk kunnen verder zetten na hun opname in het woonzorgcentrum. Iemand die lid was van een plaatselijke hobbyclub of vereniging moet ook als bewoner van het woonzorgcentrum naar de bijeenkomsten kunnen blijven gaan van deze clubs en verenigingen. In andere gevallen probeert men activiteiten op initiatief van relevante buurtactoren zoveel mogelijk te laten doorgaan binnen de muren van het woonzorgcentrum zodat de eigen bewoners eventueel mee kunnen deelnemen. Verschillende woonzorgcentra geven immers aan dat het vandaag moeilijker is om activiteiten buitenshuis te organiseren met bewoners. Waar men in een bepaald woonzorgcentrum vroeger bijvoorbeeld een ‘mannenuurtje’ organiseerde en men met de mannen iets ging drinken in de lokale kroeg is dit momenteel geen evidentie meer. Veel van die lokale kroegen zijn trouwens ook al verdwenen. Men vraagt dus steeds vaker omgekeerd dat verenigingen bijvoorbeeld hun aanbod binnen het woonzorgcentrum zelf brengen. Maar zelfs daar merkt men dat mensen die zwaar hulpbehoevend zijn heel wat drempels ervaren om deel te blijven nemen aan dat aanbod.

In een aantal woonzorgcentra wordt er sinds kort geëxperimenteerd met uitstappen op individuele basis of in kleinere groepen, en met persoonlijke uitstapbudgetten. Aanvullend op of ter vervanging van grote groepsuitstappen die vaak zodanig veel praktische organisatie vragen dat ze slechts enkele keren per jaar kunnen doorgaan, kiezen deze woonzorgcentra ervoor om een groter aantal kleine of zelfs één-op-één uitstapjes te laten doorgaan met telkens één bewoner en één medewerker. De meeste van die uitstapjes vinden in de onmiddellijke buurt plaats, zoals een buurtwinkel bezoeken, een wandeling in het naburige park of natuurdomein maken, een koffie gaan drinken of vroegere buren bezoeken. Door deze manier van werken, worden meer bewoners tevreden gesteld en kunnen meerdere uitstappen per jaar gemaakt worden. Ze worden meer en op een andere manier ‘gezien’ in de buurt. Men heeft ook het gevoel dat dit door de buurt meer geapprecieerd wordt. Men merkt bijvoorbeeld dat de horeca uit de buurt hen als klant begint te zien en inspanningen levert om hen te kunnen ontvangen, bijvoorbeeld door een helling aan te leggen om met de rolwagen binnen te kunnen. Vroeger hadden ze daarentegen het gevoel dat ze als grote groep niet altijd welkom waren omwille van de praktische omstandigheden. Een ander effect is dat omstaanders zich aangesproken voelen om zelf zich te engageren als vrijwilliger binnen het woonzorgcentrum nadat ze andere vrijwilligers zijn tegengekomen tijdens een één-op-één uitstap.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 34 15/05/13 11:23

> *Via deelname aan de cultuurraad vragen we om ook aan de senioren te denken, zowel thuis als in een woonzorg-centrum, bij de opmaak van een cultuurprogramma.*

Woonzorgcentra geven mee dat de belangrijkste voorwaarde om dit mogelijk te maken inhoudt dat men overtuigd moet zijn van het belang hiervan. Daarnaast merken we ook verschillende randvoorwaarden in het beleid van woonzorgcentra, zoals het voorzien van een budget hiervoor, de mogelijkheid om gebruik te maken van gespecialiseerd vervoer (vaak is dit het 'busje' van het dagcentrum waar ook andere personeelsleden mee mogen rijden), personeelsbeleid dat maakt dat verschillende personeelscategorieën hier tijd voor mogen en kunnen maken. Belangrijk is ook dat opgevolgd wordt dat dit tegemoet komt aan zo veel mogelijk bewoners en niet vooral bij diegene die het 'gemakkelijkst' of het meest 'aangenaam' zijn om 'mee op stap te gaan'.

In verschillende woonzorgcentra tracht men op regelmatige basis met een kleine groep bewoners naar de markt te gaan of een wandeling te maken of om eens iets samen te gaan drinken of eten. Het aantal personen dat mee kan gaan op dergelijke kleine uitstappen is afhankelijk van het aantal mensen in een rolwagen en het aantal mensen (personeel, vrijwilligers, familieleden) dat gevonden kan worden om te helpen 'duwen'.

Verder proberen verschillende woonzorgcentra als goede buur deel te nemen aan lokale feesten of evenementen zoals een buurtfeest, kermis of straatreceptie. Dit hoeft niet steeds met bewoners te zijn. Soms neemt men als organisatie deel. Dit kan gaan om deelname met een groep of individuele bewoners door naar een optreden te gaan, naar de stoet te gaan kijken, een pannenkoek te gaan eten, iets te gaan drinken etc. Het gebeurt ook dat de woonzorgcentra hun medewerking verlenen door bijvoorbeeld ruimte ter beschikking te stellen, een infostandje op te zetten,…

Ten slotte heeft een buurt ook betekenis door de verschillende voorzieningen die er aanwezig zijn (winkels, horeca, bibliotheek, cultureel centrum, opera,…) en waar het woonzorgcentrum of individuele bewoners en hun bezoekers gebruik van maken. Dit om bijvoorbeeld eens een uitstap te doen met bezoekers, om dagelijks hun krant op te halen, een voorstelling bij te wonen, of de persoonlijke was bij de vertrouwde wasserij te laten doen.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 35 15/05/13 11:23

Praktijkvoorbeelden

De markt van Wetteren gaat door op slechts 300 meter van het woonzorgcentrum. Toch is dit een afstand die voor heel wat bewoners van het woonzorgcentrum een hele inspanning vraagt. Een buurtbewoner die op de weg tussen het woonzorgcentrum en de markt woont, heeft daarom **een bank** in zijn voortuintje geplaatst. Bewoners van het woonzorgcentrum kunnen daar nu onderweg uitrusten.

In de Boornwijk in Dendermonde vinden het **Kermiscomité en het wijkcomité** een partner in het woonzorgcentrum. Het woonzorgcentrum stelt haar domein ter beschikking om er spelen op te laten doorgaan. De reuzenstoet komt langs voor en in het woonzorgcentrum, en men levert inspanningen om de bewoners naar beneden te brengen om te gaan kijken en/of naar de kermis te gaan en omgekeerd om de bezoekers een pannenkoek te laten eten in het restaurant.

Bewoners van een woonzorgcentrum in het centrum van Gent maken gebruik van het aanbod van de stad. Zeker voor bewoners die nog mobiel zijn biedt dit heel wat mogelijkheden. Die maken vaak nog intensief gebruik van de **stedelijke bibliotheek, de winkels** etc. Het uitgebreid netwerk van **bussen en trams** maakt dat bewoners op die manier hun stad nog kunnen bereiken om er aan activiteiten deel te nemen of bekenden op te zoeken. Omgekeerd is het dan weer moeilijk om bewoners die minder mobiel zijn op te pikken met de wagen, het is moeilijk om dicht bij het woonzorgcentrum te parkeren. Anderzijds is de buurt dan weer aantrekkelijk voor de bewoners van het woonzorgcentrum om samen met hun bezoekers **uitstapjes** te maken, bijvoorbeeld naar de bloemenmarkt op de Kouter op zondag.

Met enkele (weliswaar fysiek nog vrij 'goede') bewoners neemt een woonzorgcentrum in Kruibeke deel aan de **seniorensportdag** van de gemeente en laat hen zo proeven van nieuwe sporten.

In Wetteren nodigt men op de **'Dag onder de (Kerk)toren'** verschillende bonden, parochiekringen, dekenijen etc. uit de vroegere buurten van de bewoners van het woonzorgcentrum uit. Mensen worden dan per parochie samen geplaatst, zodat ze hun vroegere buren nog eens terug zien.

De vrijwilligers van een **buurthuisje** in een wijk in Gent nodigen wekelijks de bewoners van het nabijgelegen woonzorgcentrum uit. Ze krijgen er een tas koffie en een pannenkoek en vaak wordt er een kleine activiteit georganiseerd. In de zomer genieten ze soms van de schaduw onder de mooie treurwilg in het grasveldje voor het lokaal.

In het lokaal dienstencentrum van Eeklo wordt een **Praatcafé Dementie** georganiseerd waar het woonzorgcentrum aan mee werkt door specifieke expertise in te brengen. Om de veertien dagen trekt men met bewoners van het woonzorgcentrum ook naar het **geheugenkoor** in dit dienstencentrum.

In Maldegem probeert men ook individuele uitstappen te doen naar de vroegere woonplaats van de bewoners die vaak in een andere deelgemeente ligt. Het woonzorgcentrum bevindt zich in een 'uitgestrekte' landelijke gemeente. De **rolstoelfiets** (met plateau voor rolwagen) wordt hiervoor dan soms ingezet.

Het lokaal dienstencentrum van Aalter ligt op slechts vier minuten afstand van het woonzorgcentrum. Toch gaan bewoners daar niet gemakkelijk naar toe. Ze 'cocoonen' in het woonzorgcentrum. Het zijn vooral de bewoners van de serviceflats die daar nog actief gebruik van maken. In de **programmatie van het lokaal dienstencentrum** gaat men hier rekening mee houden en zorgt men dat het aanbod op regelmatige tijdstippen door gaat in het woonzorgcentrum.

In Gent neemt een woonzorgcentrum deel aan de **rommelmarkt van de buurt**. Ze maken er van de gelegenheid gebruik om zich als organisatie te tonen, banden te verstevigen met andere lokale organisaties en kunnen wat geld inzamelen voor extra activiteiten met de bewoners.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 36 15/05/13 11:23

4.5.3. Buurtgerichte infrastructuur in en rond het woonzorgcentrum

Verschillende woonzorgcentra beschikken over degelijke binnen- en buiteninfrastructuur die ze in min of meerdere mate ter beschikking stellen van de buurt. Sommigen stellen bijvoorbeeld de tuin overdag open voor bezoekers of passanten, of de parking tijdens het weekend voor het nabijgelegen cultureel centrum. Anderen verhuren de cafetaria voor bijvoorbeeld een feest van een buurtbewoner. Nog anderen stellen hun keuken ter beschikking van verenigingen in de buurt, of hun badkamer voor oudere buurtbewoners die zelf niet over aangepast sanitair beschikken. Deze vormen van buurtgericht werken kunnen de relatie van het woonzorgcentrum als organisatie met de omliggende buurt, zijn bewoners en organisaties, versterken. Ze zijn er niet altijd in de eerste plaats op gericht om ontmoeting te creëren tussen de bewoners van het woonzorgcentrum en buurtbewoners. Men wil een "goede buur" zijn die het spreekwoordelijk kopje melk uitleent wanneer daarom gevraagd wordt. In andere gevallen grijpt men de infrastructuur aan om ontmoetingen tussen gebruikers van die infrastructuur en de eigen bewoners mogelijk te maken.

Vooral de cafetaria is in veel woonzorgcentra een concrete en systematische brug tussen binnen en buiten. De cafetaria wordt vaak opengesteld naar buitenstaanders toe: in de eerste plaats bezoekers en familieleden, maar afhankelijk van de locatie en context van het woonzorgcentrum worden er activiteiten voor externen georganiseerd, eventueel in samenwerking met lokale sociaal-culturele of specifiek seniorenverenigingen. Of komen er tevens passanten zoals wandelaars of fietsers over de vloer die de cafetaria als rustpunt gebruiken. Sommige woonzorgcentra spelen hier bewust op in door bijvoorbeeld via bewegwijzering passanten actief naar binnen te leiden, anderen kiezen er dan weer voor om geen specifieke reclame te maken, zodat voornamelijk bekenden elkaar kunnen ontmoeten in de cafetaria. Hetzelfde geldt voor het restaurant: mensen uit de buurt (bijvoorbeeld nabijgelegen aanleunflats) kunnen er komen eten. Meestal gaat het echter over kleine aantallen en maakt men hierover niet al te veel promotie om het kleinschalig en beheersbaar te houden. In sommige gevallen wordt dit aanbod geformaliseerd in een sociaal restaurant, in samenwerking met lokale partners; een lokaal dienstencentrum, maaltijdlevering aan huis, een OCMW of gemeentelijk sociaal beleid, of een gedeelde catering met een nabijgelegen voorziening zoals een school of bedrijf.

Woonzorgcentra die recent verbouwd hebben of plannen maken om uit te breiden of te verbouwen, zijn vaak extra bewust bezig met de verbinding van hun domein en gebouwen met de omgeving. Er gaat meer aandacht naar het creëren van een ruimtelijke omgeving die het woonzorgcentrum beter verbindt met de buurt door bijvoorbeeld publieke doorsteken te maken op het terrein of nieuwe publieke functies (zoals een sociaal restaurant of een kapsalon) in het woonzorgcentrum te plannen.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 37 15/05/13 11:23

Praktijkvoorbeelden bij buurtgerichte infrastructuur

De plaatselijke Rode Kruisafdeling organiseert de gemeentelijke **bloedinzameling** in het woonzorgcentrum van Sint-Pauwels. Hier wordt ook een **stemlokaal** ingericht bij de verkiezingen.

In Melle gaat de gemeentelijke **seniorenraad** door in de gebouwen van het woonzorgcentrum.

Het **sociaal restaurant** van een woonzorgcentrum in Zelzate staat voor iedereen open. Bewoners komen daardoor regelmatig mensen tegen die ze kennen van vroeger. Sommige bezoekers blijven na het eten nog wat hangen en belanden daardoor spontaan in andere activiteiten van het woonzorgcentrum.

Een woonzorgcentrum in Assenede heeft een **boldersbaan**. Bolderen is zowat de nationale sport van het Meetjesland. Twee keer in het jaar nodigt het woonzorgcentrum mensen van vzw Krekelland Oranje uit, een organisatie waar ze nog zaken mee organiseren. Die komen daar dan eens bolderen. De bewoners kunnen meespelen of komen kijken.

Nog in Assenede organiseerden ouders uit het dorp na de plechtige communie een gezamenlijke **receptie in de cafetaria** van het woonzorgcentrum. De bewoners zagen communicanten passeren, voor sommigen ging het om hun kleinkinderen. Personeel van wie een kind tussen de communicanten heeft, ging hiermee eens langs bij de bewoners. Herinneringen aan de eigen communies komen boven en gesprekken ontstaan.

De **polyvalente zaal** van een woonzorgcentrum in Wetteren kan gebruikt worden door verenigingen. Deze vinden hier een plaats voor vergaderingen, ontmoetingsmomenten of informatieavonden. Voorwaarde is dat bewoners altijd uitgenodigd moeten worden. In de praktijk nemen hier echter zelden bewoners aan deel. Heel wat activiteiten van die verenigingen gaan immers 's avonds door en de activiteiten sluiten ook niet altijd aan bij interesses van de bewoners.

In Maldegem werden in de **buitenruimte** op de campus van het woonzorgcentrum **outdoor fitnesstoestellen** geplaatst, met steun van Europa. Deze ruimte wordt in de eerste plaats gebruikt door de bewoners van het woonzorgcentrum, de serviceflats en bejaardenwoningen. Maar naast de groene omgeving, en klein **neerhofje** met kippen en geiten, vormt de ruimte ook een uitnodiging voor de buurt om hier ook te komen. Er is ook een **doorgang voor fietsers** die zo een ander deel van de gemeente kunnen bereiken. Dit zorgt voor beweging op de campus en maakt het een deel van en geen eiland in de buurt.

In De Pinte ligt een woonzorgcentrum in een mooi groen domein met kasteel, park en dreven, gelinkt aan het parkbos. Meermaals per jaar wordt dit **domein opengesteld voor organisaties en gebruikt door verenigingen**. Dit brengt heel wat beweging dicht bij de bewoners van het woonzorgcentrum. Anderzijds betekent dit dat deze organisaties ook komen aankloppen in het woonzorgcentrum om er gebruik te maken van de cafetaria, het toilet, hulp te vragen als een van de deelnemers zich verwond heeft. Dit betekent dus extra werk en vereist duidelijke afspraken met de betrokken organisaties en verenigingen én tegelijkertijd een draagvlak bij het eigen personeel om hen te blijven overtuigen dat het de moeite waard is om dit aanbod te blijven doen.

De vzw Vinkt Mei 1940 richtte in het lokale woonzorgcentrum een 'reflectieruimte' in. Bezoekers kunnen hier een **tentoonstelling** bezoeken over de tragische gebeurtenissen die tijdens de Tweede Wereldoorlog in dit dorp gebeurden. Het gaat om een gebeurtenis die vele inwoners in het dorp zelf nog meemaakten en legt een link tussen de geschiedenis van zowel de bewoners, het woonzorgcentrum als het dorp zelf.

Aan de overkant van de straat van één van de woonzorgcentra van Eeklo is het politiekantoor gevestigd. Als zij iemand in de **politiecel** hebben, is het de keuken van het woonzorgcentrum die de **maaltijd** voor de 'gast' verzorgt.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 38 15/05/13 11:23

"Vrijwilligers zijn noodzakelijk om met een groep mensen die zelf niet meer mobiel zijn op stap te kunnen gaan."

"Vrijwilligers zijn vooral mensen uit de buurt en ze zijn noodzakelijk om dergelijke zaken te kunnen realiseren. Als we de cafetaria in het weekend willen open stellen voor groepen bijvoorbeeld dan moeten er vrijwilligers bereid zijn om extra inspanningen te doen."

"De vrijwilligers zijn afkomstig uit het dorp, breder dan de buurt want daar woont voornamelijk een oud publiek, men moet dus breder zoeken. Vrijwilliger kunnen op een lijst aanduiden welke activiteiten aansluiten bij hun interesses."

"Naar buiten gaan in de buurt brengt ook nieuwe vrijwilligers aan."

"Werken met vrijwilligers is verrijkend; zij komen met ideeën af voor nieuwe activiteiten. Nu gaan ze gaan wandelen met bewoners en nodigen ze daarna uit voor een tasje koffie bij hen thuis."

"Het is belangrijk om te waken over de privacy van bewoners, ook m.b.t. vrijwilligers. Het is niet de bedoeling dat zij zonder grenzen zaken doorvertellen over het gedrag van bewoners. Kan het dat een vrijwilliger die een familielid tegen komt op straat vertelt dat 'haar moeder gisteren op de gang haar mama aan het zoeken was'? Hoe gaat men hier mee om, wat kunnen ze doorgeven en hoe?"

"Vrijwilligers vormen ook een externe groep die meekijkt naar wat je doet."

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 39 15/05/13 11:23

4.5.4. Vrijwilligerswerk als motor van buurtgericht werken

Vrijwilligers helpen bij veel taken in het woonzorgcentrum. Zo maken ze bepaalde extra activiteiten mogelijk die de betaalde medewerkers er niet altijd even makkelijk meer kunnen bijnemen als een gevolg van de hoge werkdruk, of activiteiten waarvoor gewoonweg veel handen nodig zijn (bijvoorbeeld om rolstoelen te duwen tijdens een uitstap). In sommige gevallen draait een volledig aspect van het woonzorgcentrum, zoals de cafetaria, grotendeels of uitsluitend op vrijwilligers. Of ze zorgen voor een extraatje voor bewoners en bezoekers, zoals een quiz of een wafelenbak, koken met bewoners, een extra bezoekje voor wie daar nood aan heeft. Naast de vele vormen van praktische ondersteuning bij de voorbereiding en/of uitvoering van buurtgerichte activiteiten, slaat de persoon van de vrijwilliger op zich vaak ook een brug tussen de bewoners van het woonzorgcentrum en de ruimere buurt. Vrijwilligers zijn immers vaak mensen uit de buurt die verschillende van de bewoners van het woonzorgcentrum nog gekend hebben voor ze er werden opgenomen. De vrijwilligers vormen daardoor vaak een belangrijke link met de buitenwereld. Het zijn bekende gezichten die nieuws over het buurtleven en over vroegere buren meebrengen.

Tegelijkertijd worden een aantal zaken benoemd die belangrijk zijn om niet uit het oog te verliezen bij het vrijwilligersbeleid die men als organisatie dient te ontwikkelen. Het is bijvoorbeeld belangrijk om te zorgen dat vrijwilligers niet overbelast worden – dat het werk ook nog betekenisvol blijft voor hen, dat zij de nodige begeleiding krijgen om taken met zorg te kunnen uitvoeren, zorgen voor duidelijke afspraken over verantwoordelijkheid en over ‘privacy’ of ‘beroepsgeheim’, etc.

Dit alles geldt voor de eigen vrijwilligers maar woonzorgcentrum ontmoeten en ontvangen ook vrijwilligers uit andere verenigingen die binnen de muren van het woonzorgcentrum hun vrijwilligerswerk uitvoeren. Ook de omgang en afstemming met deze groepen en personen vraagt aandacht en moet met zorg gebeuren. Vrijwilligers krijgen soms een bijzondere plaats in het woonzorgcentrum. Dit kan gaan om goedkoper of gratis gebruik van maaltijden in het woonzorgcentrum, iets wat in OCMW voorzieningen soms ook aangeboden wordt aan andere vrijwilligers van het OCMW op de dagen dat zij vrijwilligerswerk uitvoeren. Een woonzorgcentrum kiest er ook voor om vrijwilligers op hetzelfde niveau te plaatsen als het personeel voor opname van hun ouders of zichzelf. Een ander woonzorgcentrum kaart dan weer net aan dat men voorzichtig dient om te gaan met verwachtingen die er soms kunnen groeien op vlak van voorkeursbehandeling waar men niet aan tegemoet kan komen. Dit onderscheid in beslissingsbevoegdheid wordt sterk bepaald door het bestuur van een woonzorgcentrum.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 40 15/05/13 11:23

"Nieuwe initiatieven met professionele partners ontstaan soms op de meest informele momenten. Ook daarvoor is een buurtfeest of barbecue zinvol. Persoonlijke contacten zijn ook essentieel om snel bij de juiste persoon terecht te komen als men die nodig heeft."

"In plaats van te redeneren 'wat kunnen we de mensen aanbieden' moeten we nagaan wat mensen nodig hebben en van daaruit zoeken hoe we hier aan tegemoet kunnen komen. Heel concreet gaan we ook samen zitten met mensen in hun eigen thuissituatie. Op die manier creëert men ook verbondenheid met mensen uit de eigen buurt of streek. Ook voor mensen die nog thuis verblijven. Om hier een antwoord te kunnen bieden moeten we samenwerken met andere actoren in de ouderenzorg en thuiszorg in de streek. Dit gebeurt in een aantal projecten."

"Om gebruik te kunnen maken van de maaltijden in een woonzorgcentrum moeten de mensen eerst een attest aanvragen bij de sociale dienst van het OCMW."

"Naar aanleiding van kortverblijf en de aanleunflats naast de deur zijn er nu meer contacten met verschillende thuisverzorgenden en –diensten. Dit leidt tot meer doorverwijzingen. We gaan bij inschrijving op de wachtlijst bijvoorbeeld sneller polsen naar aanwezigheid van ondersteunende diensten. Het gebeurt nu ook sneller dat we personen, organisaties of diensten uit de buurt introduceren of mensen in contact brengen hiermee. Dat zijn ook mensen die je zelf beter kent."

"Een uitdaging ligt voor mij als stafmedewerker in het uitwerken van een samenwerking met de jeugdraad."

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 41 15/05/13 11:23

4.5.5. Professionele netwerking in de buurt

Het woonzorgcentrum maakt deel uit van een lokaal sociaal werkveld. Het is een *buurtvoorziening* die samen met andere buurtvoorzieningen een dienst- en hulpverleningsaanbod uitwerkt dat beantwoordt aan de noden en behoeften van een buurt of gemeente. Via verschillende specifieke samenwerkingsverbanden, lokale overlegorganen, algemene adviesorganen, enzovoort draagt men bij tot een gezamenlijke aanpak van lokale problemen en een afstemming van het eigen aanbod op dat van andere organisaties. Het gaat bijvoorbeeld om concrete samenwerkingen met ziekenfondsen of OCMW diensten. Dit geldt vooral maar zeker niet uitsluitend voor openbare woonzorgcentra. Of men zet mee de schouders onder activiteiten en projecten in de gemeente, bijvoorbeeld in het kader van een engagement tot het werken aan een 'Dementievriendelijke Gemeente'. Maar ook is samenwerking mogelijk met onderwijsorganisaties, samenlevingsopbouw en buurtwerk, jeugdwerk, het verenigingsleven of lokale middenstand. De betekenis en reikwijdte van deze netwerken verschillen al naargelang het woonzorgcentrum zich in een stadswijk, dan wel in een kleine gemeente bevindt. Ook de demografische, sociale en culturele kenmerken van de buurt bepalen mee de thema's waarrond woonzorgcentra samenwerken met andere voorzieningen. In landelijke gebieden spelen vereenzaming en het mobiliteitsthema bijvoorbeeld een belangrijke rol, terwijl in sommige stadswijken armoede en stadsvernieuwing zwaarder doorwegen op de agenda.

Naast de territoriaal georganiseerde overlegstructuren die over een bepaald gebied gaan, zijn er ook een aantal categoriale netwerken waaraan men deelneemt binnen de gemeente. De seniorenraad is daar een voorbeeld van. De afvaardiging van het woonzorgcentrum in zo'n seniorenraad kan op verschillende manieren ingevuld worden: door de directie, een ander personeelslid of bewoners. Toen één van de woonzorgcentra de vraag kreeg om een vertegenwoordiger af te vaardigen naar de ouderenadviesraad werd ervoor gekozen om dit aan bewoners te vragen. Het gaat concreet wel om personen van wie men wist dat dit in hun interesseveld lag en dat ze hiertoe in staat waren.

Via dergelijke participatie worden het woonzorgcentrum en haar bewoners mee betrokken in het breder beleid van de lokale buurt en gemeente en kunnen ze hier ook actief aan participeren. Ook al wordt er gesteld dat het functioneren van dergelijke adviesorganen niet overal een garantie biedt op effectieve participatie, toch meent men dat het wel belangrijk is om hieraan deel te nemen. Voor verschillende woonzorgcentra zijn dergelijke organen ook een mogelijkheid om informatie door te geven over de werking en activiteiten van het woonzorgcentrum en omgekeerd op de hoogte te zijn van wat er leeft, contact te hebben met andere organisaties en verenigingen waaruit dan weer andere samenwerkingen kunnen groeien.

Er wordt ook samengewerkt in de organisatie van lokale dienstencentra in bepaalde gemeentes, waarbij een OCMW dan bijvoorbeeld zorgt voor de infrastructuur en het woonzorgcentrum voor de coördinatie en opstelling van de programmatie in samenwerking met andere lokale verenigingen. Vooral openbare woonzorgcentra kunnen vaak vrij vlot een beroep doen op andere sociale voorzieningen en diensten.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 42 15/05/13 11:23

Enkele woonzorgcentra vertellen ook over het belang van samenwerking met andere woonzorgcentra in de regio. Dit kan gaan om input voor vormingen die gegeven worden in het woonzorgcentrum of omgekeerd. Maar even goed kan het gaan om het uitwisselen van informatie, bijvoorbeeld over de procedure rond het opstellen van kwaliteitshandboeken. Men vindt een 'klankbord' bij elkaar of men vindt elkaar om samen te zoeken naar oplossingen, bijvoorbeeld bij (tijdelijke) tekorten aan personeel. Men nodigt elkaar uit bij opendeurdagen, feesten, activiteiten en benadert elkaar niet als concurrenten. Evengoed wordt echter het gebrek aan samenwerking en onderlinge afstemming tussen woonzorgcentra in de eigen regio door andere woonzorgcentra dan precies als een tekort in hun buurtgericht werken en breder aangekaart.

Een andere vaak genoemde vorm van buurtgerichte samenwerking is met scholen en studenten uit de buurt. Studenten komen over de vloer in functie van individuele stages of opdrachten. Het woonzorgcentrum presenteert zich met haar bewoners, medewerkers en infrastructuur op die momenten als een werkplek waar verschillende beroepen (verzorging, animatie, keuken, logistiek,…) worden beoefend en geoefend. Hierin bestaan ook projecten in samenwerking met VDAB voor arbeidstoeleiding van specifieke doelgroepen. Maar ook wordt er vanuit animatie en kinesitherapie samengewerkt met nabijgelegen basisscholen om infrastructuur te delen of gezamenlijk activiteiten of projecten op te zetten. Vaak gaat dit om turn- of bewegingsactiviteiten, waar kinderen samen met bewoners aan deelnemen. Andere veel voorkomende activiteiten zijn creatieve activiteiten. De levensgeschiedenis en kennis van de bewoners wordt soms ook ingezet in het kader van een bepaald inhoudelijk schoolproject, bijvoorbeeld over de oorlog of over de geschiedenis van de gemeente.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 43 15/05/13 11:23

Praktijkvoorbeelden bij lokale samenwerking

In Assenede zit men concreet samen rond het jaarprogramma met de **vzw Krekelland Oranje**, in andere woonzorgcentra gaat dit om het programma van een lokaal dienstencentrum in de buurt, of de kalender van de lokale afdeling van een **seniorenvereniging**, een **buurtwerking**, een **asielcentrum**, de school, etc.

Een Zuster van een congregatie van een woonzorgcentrum is actief in de lokale **kerkraad** en in een deelgroep van de lokale culturele raad.

De **seniorenweek** wordt uitgewerkt als een gezamenlijk project van de seniorenraad. Een woonzorgcentrum in Aalter zorgt hierbij onder meer voor de feesttent op haar terrein waar de seniorenverenigingen dan gebruik van kunnen maken. En zo kunnen bewoners ook het feest meemaken samen met andere senioren uit de gemeente.

In de woonzorgcentra van Aalter en Drongen komen in de zomer **jongeren als vrijwilliger** meewerken in de animatieploeg van het woonzorgcentrum. Vaak zijn dat ook jongeren uit de buurt.

Ook een woonzorgcentrum in Drongen kan soms op vrijwilligers van **de lokale jeugdbeweging** rekenen om een handje toe te steken bij een wandeling.

In Drongen komen kinderen en jongeren uit de scholen aan de overkant soms **sporten** op het terrein van het woonzorgcentrum, bijvoorbeeld een parcours lopen.

In Bassevelde plant de basisschool naast een woonzorgcentrum een volledige **projectweek** voor de oudste klassen over ouderen en zorg. Hierbij voorziet men dat de kinderen ook echt een handje gaan mee helpen in het woonzorgcentrum om er de mensen en het werk te leren kennen.

In verschillende woonzorgcentra organiseren studenten uit de secundaire scholen activiteiten in het kader van een geïntegreerde proef. Hierin kwam het thema **'nieuwe media'** bijvoorbeeld al aan bod. Studenten gaven er introducties op internetgebruik of begeleidden bewoners in het uitproberen van spelconsoles of interactieve computerspellen.

In Sint-Niklaas maakt een woonzorgcentrum deel uit van een uitgebreide **OCMW-campus** met onder meer een ziekenhuis, twee andere woonzorgcentra, lokaal dienstencentrum en service flats.
De uitdaging die men hier ondervindt is om tot samenwerking te komen tussen al deze voorzieningen en hun gebruikers.

In Herzele bevindt het **lokaal dienstencentrum** zich in de gebouwen van het woonzorgcentrum, waardoor automatisch wisselwerking ontstaat tussen beide voorzieningen en hun gebruikers. De activiteiten staan voor beide groepen open, maar in de praktijk blijven de groep van het woonzorgcentrum en die van het dienstencentrum vaak gescheiden, omdat de grote groepen te veel drukte creëren voor de bewoners van het woonzorgcentrum en de activiteiten van het lokaal dienstencentrum soms te veeleisend zijn voor de zwakkere bewoners van het woonzorgcentrum.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 44 15/05/13 11:23

4.6. Hoe krijgen buurtgerichte praktijken vorm

De bovenstaande opsomming van strategieën ter integratie in en samenwerking met de buurt toont aan dat veel woonzorgcentra reeds actief werken rond deze thematiek. Toch geven de verschillende verhalen telkens weer dat er tussen droom en daad heel wat praktische en regelgevende voorwaarden en hindernissen bestaan die om creatieve oplossingen vragen. Deze hindernissen vertalen zich niet zelden in de informaliteit van veel van de genomen initiatieven. Sommige praktijken blijven bewust onder de radar omdat ze formeel botsen op één of meerdere knelpunten. Buurtgericht werken is om die reden geen groots uitgewerkte methodiek en vormt geen voorwerp van uitgebreide strategische planning. Het wordt heel vaak beschreven als een onderdeel van een houding, van een visie van waaruit men tewerk wil gaan als ouderenvoorziening, die zich vertaalt in een heleboel kleine initiatieven die net door hun kleinschaligheid en informaliteit een succesvol antwoord bieden op de praktische en regelgevende uitdagingen. We sommen de belangrijkste voorwaarden en hindernissen op.

4.6.1. Uitdagingen op regelgevend vlak

Naarmate creatieve ideeën en enthousiaste initiatieven structureler en formeler uitgewerkt worden, botst men op steeds meer juridische beperkingen. Een cafetaria dat een steeds breder publiek op een steeds laagdrempeliger manier wenst te bereiken, krijgt bijvoorbeeld op een bepaald moment te maken met de hele horecawetgeving rond SABAM, btw-tarieven, boekhouding en sociale wetgeving. Een ontmoetingsruimte die verschillende groepen (bewoners, bezoekers, enzovoort) wil samenbrengen, moet op een bepaald punt rekening houden met de bepalingen in het woonzorgdecreet omtrent de inrichting van een dagverzorgingscentrum dat op een aantal vlakken duidelijk onderscheiden moet worden van het woonzorgcentrum. Het steeds verder openstellen van het restaurant voor bezoekers en kwetsbare doelgroepen buiten het woonzorgcentrum creëert op een bepaald moment de vraag of men in overeenstemming is met de regels omtrent sociale restaurants. En ook het takenpakket van verschillende personeelscategorieën is vastgelegd in allerlei zorgprotocollen.

Dagverzorgingscentra of de aanwezigheid van serviceflats worden aangegeven als mogelijke verbindingen of een bijkomend aanbod voor de buurt. De ‘programmatie’-cijfers laten echter niet voor ieder woonzorgcentrum nog toe om hierin uit te breiden. Dit terwijl het wel als een nood ervaren wordt voor lokale buurtbewoners die dicht bij de eigen buurt en thuis verdere ondersteuning zoeken.

Wisselwerking met bijvoorbeeld de cultuurraad kan een meerwaarde vormen. Als woonzorgcentrum kan men hier echter geen deel van uitmaken en dus ook geen gebruik maken van ondersteuning, tenzij via oprichting van een aparte vereniging.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 45 15/05/13 11:23

4.6.2. Uitdagingen op financieel vlak

Hoewel het woonzorgdecreet bepaalt dat woonzorgcentra aandacht moeten hebben voor samenwerking met en integratie in de buurt, is er geen financiering voor deze taak voorzien. Daardoor ontstaat er in een aantal woonzorgcentra een spanningsveld tussen de beoogde strategieën en de feitelijke middelen. Zo wordt onder meer gesteld dat de dagprijs die bewoners betalen, niet mag verhoogd worden door kosten die niet rechtstreeks met hun eigen woon- en zorgsituatie te maken hebben. Anders gezegd, het kan niet de bedoeling zijn dat de bewoners financieel opdraaien voor een aanbod dat zich richt tot buurtbewoners of –organisaties. Heel wat initiatieven vragen ook een 'surplus' qua inzet van het personeel. Middelen worden niet altijd onmiddellijk of structureel aangeboden. Al kunnen projecten bestaande inspanningen erkenning geven of vernieuwing stimuleren. Waar we dus eerder in deze tekst de kleinschaligheid en informaliteit van veel initiatieven hebben beschreven, moeten we dit vanuit deze financiële realiteit herkaderen. Woonzorgcentra die heel actief bezig zijn met buurtgerichte initiatieven, hebben hiervoor doorgaans zelf een aantal middelen gecreëerd via fondsenwerving of via de inkomsten die men uit eten, drank of objecten haalt tijdens opendeurdagen. De eerder genoemde vrijwilligerswerking maakt ook vanuit dit financieel oogpunt veel mogelijk: activiteiten kunnen vaak slechts doorgaan dankzij de inzet van vrijwilligers.

Men kijkt ook met argusogen uit naar de geplande bevoegdheidsverschuiving van ouderenzorg naar de Vlaamse Gemeenschap, en de mogelijke impact hiervan op de financiering van dit soort opdracht die samenhangen met andere decreten.

4.6.3. Uitdagingen op organisatieniveau

Buurtgericht werken is voor veel woonzorgcentra vooral een kwestie van visie. Een belangrijke randvoorwaarde is dan ook dat de eigen medewerkers mee moeten zijn in deze organisatievisie. Alle medewerkers hebben vanuit hun bestaande zorg-, animatie- of logistieke taak heel wat werk dat in veel gevallen ook al volgens specifieke procedures of protocollen moet gebeuren. Daar bovenop zijn de opleidingen hoofdzakelijk gericht op het correct uitvoeren van de individuele zorgtaken of behandeling, waardoor verplegend, verzorgend en ergotherapeutisch personeel (die het merendeel van de medewerkers in een woonzorgcentrum vormen) vaak niet onmiddellijk enthousiast is om er de "extra" taken rond buurtgericht werken bij te nemen. Voorwaarde is dat medewerkers de meerwaarde hiervan voor de buurt, voor de bewoners, voor de organisatie en hun eigen werk zien en dragen én dat dit ook gedragen wordt door het beleid en de directie van een woonzorgcentrum.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 46 15/05/13 11:23

> *We hebben een mooi domein en vinden het belangrijk dat dit ook echt gebruikt kan worden door de buurt. Maar daar komt al eens wat bij kijken. Jeugdbewegingen vallen bijvoorbeeld binnen met een kind dat gevallen is en vragen of ze dit daar kunnen verzorgen. De toiletten moeten extra opgekuist worden na een drukke dag. Er is ook al vandalisme geweest op het terrein. Soms krijgen we de reactie van personeel 'of dit allemaal wel moet'.*

Betrokkenheid van gemeentelijke diensten en overlegorganen worden aangeduid als belangrijke randvoorwaarde voor verschillende initiatieven. Veel woonzorgcentrum hebben hier positieve ervaringen mee. Wanneer dit ontbreekt, vormt het dan ook een drempel. Over de samenwerking met openbare diensten wordt ook vaak aangegeven dat dit heel wat mogelijkheden biedt maar dat dit ook veel geduld vraagt omwille van de beslissingsprocedures die dit met zich mee brengt. Verder is het niet duidelijk bij wie de regiefunctie moet liggen bij buurtcoalities rond ouderenzorg. Veel woonzorgcentra kijken hiervoor in de richting van de lokale overheid of een openbare voorzieningen, omdat zij deze regiefunctie in buurtgerichte netwerken niet tot hun kernopdracht rekenen en omdat zij hiervoor ook geen middelen ter beschikking hebben.

Vrijwilligers maken, zoals eerder reeds aangehaald, vaak het verschil om een aantal uitdagingen op organisatieniveau aan te pakken. Het werven, vormen en houden van een gevarieerde groep vrijwilligers zorgt ervoor dat kleine extra's in de organisatie van het woon- en zorgcentrum mogelijk worden. Sommige woonzorgcentra investeren daarom bewust in een systematisch en structureel uitgebouwde vrijwilligerswerking, ook al vraagt dit opnieuw tijd, middelen en energie. De organisatorische en maatschappelijke opbrengst is voor hen voldoende. Toch zijn er ook een aantal moeilijkheden op regelgevend vlak verbonden aan het werken met vrijwilligers binnen de context van een woonzorgcentrum. Zo beperken de regelgevende kaders rond vrijwilligerswerk en rond het woonzorgcentrum dat vrijwilligers gelijk welke taken vervullen binnen het woonzorgcentrum. Ook samenwerking met organisaties die steunen op vrijwilligers vraagt zorg voor deze vrijwilligers en onderlinge afstemming inzake visie.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 47 15/05/13 11:23

4.6.4. Uitdagingen op maatschappelijk vlak

> *We willen een 'open cafetaria' zijn. Maar we hebben niet de bedoeling een goedkoop café te worden of in concurrentie te gaan met de lokale horeca.*

Om integratie in en samenwerking met de buurt te realiseren moeten er niet enkel voorwaarden binnen de muren van het woonzorgcentrum gerealiseerd worden, maar moet er ook een draagvlak zijn in de buurt. Wanneer een woonzorgcentrum bijvoorbeeld met het openstellen van de eigen cafetaria voor de buurt de rechtstreekse concurrentie aangaat met een buurtcafé, dan dreigen de buurtgerichte inspanningen niet te leiden tot integratie in de buurt, maar in tegendeel tot uitsluiting en vereilanding van het woonzorgcentrum. De maatschappelijke uitdagingen zijn dus sterk contextgebonden: een stedelijke context creëert andere uitdagingen dan een hechte dorpsgemeenschap, een verouderde buurt andere mogelijkheden dan een verjong(en)de buurt, een kansarme omgeving andere aandachtspunten dan een rijkere omgeving, enzovoort. Deze contextgebondenheid wordt verder geïllustreerd in de zoomcases, verderop in dit rapport. Daarnaast zijn er ook maatschappelijke ontwikkelingen die overheen de verschillende contexten uitdagingen creëren voor een buurtgerichte werking van het woonzorgcentrum. Het gaat hier bijvoorbeeld om de vergrijzing en ontgroening en het appel aan woonzorgcentra om mee vorm te geven een het concept 'active ageing' en aan nieuwe zorgprocessen die aan deze uitdaging een antwoord bieden. Daarnaast gaat het ook om processen van sociale uitsluiting op terreinen van tewerkstelling, huisvesting, onderwijs, mobiliteit,...

> *Je moet zorgen dat je als organisatie zelf de touwtjes in handen blijft houden.*

4.6.5. Uitdagingen op agogisch vlak

Zoals hierboven vermeld, zijn vrijwilligers vaak een motor in het buurtgericht werken. Dit vereist dan ook een gedegen beleid inzake vrijwilligers en onderlinge afstemming op hoe bijvoorbeeld omgegaan wordt met bewoners of met privacy. Voor verschillende woonzorgcentra is het zoeken naar een evenwicht tussen eindverantwoordelijkheid, mogelijkheid tot initiatief nemen tussen de professionelen en vrijwilligers. Zeker ook waar het om 'externe' verenigingen gaat met vrijwilligers die iets organiseren in het woonzorgcentrum. Dit vraagt aandacht voor onderlinge afstemming, gedeelde verantwoordelijkheid en wederzijds respect.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 48 15/05/13 11:23

Ten slotte kan in sommige gevallen het principe van buurtgericht werken in spanning komen te staan met andere agogische uitgangspunten in de zorg voor het welzijn en de ontplooiing van de bewoners van het woonzorgcentrum en/of van de ouderen in de buurt. Rust en privacy van de bewoners (of de ervaring ervan) kunnen in het gedrang komen door de drukte tijdens bepaalde activiteiten. Een groep kinderen die samen eet in een ruimte met bewoners moet rekening houden met deze groep bijvoorbeeld qua 'lawaai' en vice versa moeten ouders ook soms leren omgaan met een jongere leeftijdsgroep.

Tegelijkertijd geeft men ook aan dat buurtgericht werken, bewoners soms kan confronteren met hun beperkingen, mensen bewust maakt van het ouder worden en mensen heimwee brengt naar het leven van vroeger.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 49 15/05/13 11:23

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 50 15/05/13 11:23

5 deelstudie “Zoomcases”

5.1. Inleiding

Na het verkennend breedbeeld van de luchtfoto hebben we ingezoomd op vier concrete buurtcontexten om de specifieke interacties tussen woonzorgcentrum en buurtcontext te bestuderen. Waar in de eerste onderzoeksfase dus een zo breed mogelijke opsomming van buurtgerichte praktijken voorop stond, staat in deze tweede onderzoeksfase de verbondenheid tussen woonzorgcentrum en omgeving centraal. Buurtgerichte praktijken ontstaan en krijgen betekenis vanuit een bepaalde ruimtelijke, sociale, culturele en institutionele omgeving, en proberen deze omgeving mee vorm te geven. Verschillende omgevingen creëren verschillende uitdagingen, knelpunten en mogelijkheden voor het woonzorgcentrum om zich te positioneren in de buurt. Vanuit deze invalshoek werd er gekozen om de selectie van de zoomcases te laten gebeuren op basis van de buurtcontext in plaats van de kenmerken van het woonzorgcentrum zelf. Elke zoomcase staat voor een bepaald type context, en werd bestudeerd aan de hand van een breed scala aan kwalitatieve onderzoekstechnieken die werden geselecteerd en aangepast per zoomcase.

De casussen die we voorstellen, werden niet gekozen omdat ze spectaculair zijn of volledig anders werken dan andere woonzorgcentra. Uit de luchtfoto leerden we immers dat het bijzondere in buurtgericht werken niet in groots opgezette activiteiten ligt maar net in de kleine dingen die men doet om de voorziening niet op een eiland in de samenleving te plaatsen. We willen de zoomcases dus niet op een voetstuk plaatsen als dé omvattende *best practices* in Oost-Vlaanderen op vlak van buurtgericht werken, maar net tonen hoe men binnen de bestaande lokale en bovenlokale, regelgevende context dingen mogelijk probeert te maken.

5.2. Steekproef

In samenspraak met de begeleidingscommissie van dit onderzoek werden er vier contrasterende buurtcontexten gekozen uit de luchtfoto. Men schoof hierbij de verstedelijkingsgraad van de buurt naar voor als onderscheidingscriterium. Op die manier werden de volgende vier types contexten afgebakend:

- een centrumbuurt in een grootstad: het Scheldeoord in **Gent**
- een buurt in een regionale stad: het centrum van **Eeklo**
- een buurt in een randgemeente van een stad: **Kieldrecht**
- een buurt in een plattelandsregio: **Bassevelde**

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 51 15/05/13 11:23

De keuze van een woonzorgcentrum in elke geselecteerde buurt gebeurde op basis van aanwezigheid in de luchtfoto, en van het specifieke verhaal dat er te vertellen valt over buurtgericht werken. We hebben in de zoomcases dus geen geografische spreiding over de volledige provincie vooropgesteld, maar wel een inhoudelijke.

5.3. Aanpak

In deze deelstudie werd gekozen voor de case study als onderzoeksstrategie. De case study onderscheidt zich van andere onderzoeksstrategieën door een gecontextualiseerde kijk op de werkelijkheid, en haar focus op het particuliere eerder dan het algemene. Volgens Yin (1994) kan het typische aan een case study samengevat worden als de mogelijkheid om de holistische en betekenisvolle eigenschappen van delen van de sociale werkelijkheid te behouden. Eigen aan de case study is dat het uit een intensieve bestudering van een specifiek onderdeel van de (sociale) werkelijkheid bestaat waarbij gebruik gemaakt wordt van *meerdere onderzoeksmethoden*, verspreid over de tijd (cf. Verschuren, 2003). We hebben verschillende kwalitatieve onderzoekstechnieken gecombineerd, afhankelijk van de specifieke context van het desbetreffende woonzorgcentrum en de buurt waarin het zich bevindt. In elke case was er wel telkens aandacht voor het perspectief van bewoners van het woonzorgcentrum, het perspectief van buurtbewoners, het institutioneel perspectief van het woonzorgcentrum en het institutioneel perspectief van buurtorganisaties. Elke case study bestond op die manier uit de volgende onderdelen:

- Verdiepende interviews met de directie van elk woonzorgcentrum en met een medewerker die werd aangeduid door de directie vanuit een buurtgerichte opdracht (kinesist, zorgcoördinator, animator, ergotherapeut): hierin werd de informatie die reeds verzameld werd in functie van de luchtfoto verder uitgebreid en verdiept.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 52 15/05/13 11:23

- Participerende observaties van één of meerdere buurtgerichte activiteiten in elk woonzorgcentrum. Hierin lag het accent op meedoen, eventueel meehelpen, observeren en informele gesprekken aanknopen met verschillende betrokkenen. Dit hield de mogelijkheid in om niet enkel het formele verhaal te horen maar ook mee te (be)leven hoe activiteiten verlopen.
- Bevragingstechnieken bij bewoners van elk woonzorgcentrum over wanneer en hoe zij ervaren dat de buurt binnenkomt binnen het woonzorgcentrum en wat dit voor hen betekent. Deze activiteiten werden voorbereid en uitgevoerd in samenwerking met kleine groepjes studenten en lectoren uit de opleidingen ergotherapie, orthopedagogiek en sociaal werk (van HoGent). Afhankelijk van de context van het woonzorgcentrum werd er gewerkt met buurtreminiscentie[5] (Mercken, 2002; Verduin, 2009), focusgroepen (Morgan, 1997), bavardages[6], schriftelijke getuigenissen en wandelingen door de buurt.

- Onderzoeksactiviteiten in de omgeving van elk woonzorgcentrum. Deze activiteiten werden voorbereid en uitgevoerd in samenwerking met kleine groepjes studenten en lectoren uit de opleidingen ergotherapie, orthopedagogiek en sociaal werk van de HoGent. Afhankelijk van de context van de buurt werd er gewerkt met straatinterviews, video-interviews en creatieve speltechnieken op publieke ruimtes (zoals de voedingsmarkt of de straat) en in georganiseerde settings (zoals een jeugdbeweging of buurthuis).

Hierna beschrijven we de vier casussen. We beschrijven hierbij telkens kort een aantal kenmerken van de buurt én het woonzorgcentrum. Daarna beschrijven we hoe buurtgericht werken in deze concrete casus en dus concrete context vorm gegeven wordt. We illustreren dit ook met fragmenten uit gesprekken met bewoners, mensen en organisaties uit de buurt en observaties.

5 Voor inspiratie: zie onder meer: www.socius.be; www.reminiscentie.nl; www.moderne-dementiezorg.nl; www.haagseherinneringen.nl

6 Het voeren van 'bavardages' is een hulpverleningstechniek om via informele en indirecte gesprekken toegang te krijgen tot het denken en voelen van mensen.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 53 15/05/13 11:23

5.4. Casus Bassevelde

Als er één plaats is waar je iemand ezel mag noemen zonder dat je een boze blik terugkrijgt, dan is het in Bassevelde. Het is een landelijk dorp, bestaande uit een dorpskern omgeven door akkers, weiden en bossen. Bassevelde telde vroeger heel wat graanmolens waarvan het gemalen graan met ezels vervoerd werd naar Gent om er verkocht te worden. Zo kregen ze de bijnaam "ezels".

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 54 15/05/13 11:23

5.4.1. Omschrijving van de buurt

Bassevelde is een deelgemeente van Assenede en ligt in het Meetjesland. Dit is een landelijke regio in het noordwesten van de provincie Oost-Vlaanderen, grenzend aan Nederland. Het Meetjesland heeft omwille van haar erkenning als Vlaams regionaal landschap een belangrijke toeristische waarde. Daarnaast is het een belangrijke landbouwregio binnen de provincie. Bassevelde is een landelijk dorp, bestaande uit een dorpskern omgeven door akkers, weiden en bossen. De bebouwing op het platteland ligt vrij ver uiteen en telt heel wat landerijen en kleine dijkhuisjes. Het dorp ligt relatief geïsoleerd, wat onder meer zijn oorzaak vindt in het geringe aantal openbaar vervoerverbindingen. Landelijkheid houdt ook moeilijke bereikbaarheid in, tot en met onbereikbaarheid en vereenzaming tot gevolg. Anderzijds betekent het landelijk karakter ook in dat de bewoners van Bassevelde elkaar goed (her)kennen.

> *“In heel Vlaanderen kunnen we spreken van liefst 40,3% ernstig onaangepaste woningen. Oost-Vlaanderen scoort nog slechter, met 44,1%.*

Het algemeen wooncomfort van de huizen in Bassevelde is eerder laag. Veel woningen zijn verouderd en niet aangepast aan de huidige standaarden op vlak van (onder meer) comfort. De ganse regio Meetjesland scoort slecht op het gebied van woningkwaliteit voor ouderen. In het ouderenbehoeftenonderzoek werden ouderen bevraagd naar de (on)aangepastheid van hun woning. Binnen de Provincie Oost-Vlaanderen geven in de regio’s Meetjesland en Aalst een relatief hoog aantal respondenten aan dat ze hun eigen woning ernstig onaangepast vinden, met name 41,22 tot 45,81%. Binnen de regio Meetjesland springen de gemeentes Assenede en Eeklo in het oog. Daar gaat het om een percentage van 42,06% tot 51,86%. Vlaanderen (Provincie Oost-Vlaanderen, 2008; Verté & De Witte, 2011). Deze onaangepastheid wordt in verband gebracht met (in volgorde van belangrijkheid) “trappen in de woning”, “voorzieningen liggen te veraf”, “de woning is te groot”, “de kinderen wonen te ver”. In vergelijking met het Vlaams gemiddelde ontbreekt het basiscomfort van een toilet in de woning en een centrale verwarming vaker in een woning in Oost-Vlaanderen (Provincie Oost-Vlaanderen, 2008; Verté en De Witte, 2011).

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 55 15/05/13 11:23

Als je van Bassevelde bent, ben je niet van Boekhoute.

Sinds de grootschalige fusieoperatie van 1977 vormt Bassevelde samen met Boekhoute, Oosteeklo en Assenede de fusiegemeente Assenede. In Bassevelde onderscheidt men ook het gehucht Landsdijk. De fusie mag dan ondertussen al een tijd achter de rug zijn, in de beleving van de mensen gaat het echter nog steeds om vier verschillende identiteiten. Dit bleek onder meer uit de gesprekken met bewoners van het woonzorgcentrum. Dit heeft ook zijn implicaties voor het deelnemen aan een sociaal-cultureel aanbod in een andere deelgemeente of het overbruggen van fysische en psychische grenzen tussen de verschillende deelgemeentes.

Bassevelde zelf heeft een oppervlakte van 21,94 km? en telt iets meer dan 3000 inwoners. De oppervlakte van groot Assenede is 87,66 km? en overheen haar verschillende deelgemeentes samen telt het ongeveer 14000 inwoners[7]. Wat de bevolkingssamenstelling betreft, gaat het om een sterk vergrijzende en ontgroenende regio. Een gevolg hiervan is een stijgende zorgbehoefte en een dalende beschikbaarheid van mantelzorg.

In het centrum van het dorp bevinden zich een kiosk, de dorpspomp en een waterput.

Samen met de kerk, het kerkhof en een bomenrij van wilde kastanjes vormen zij het herkenbaar en historisch gegroeid uitzicht van de dorpskern. Deze telt ook enkele handelszaken, waaronder een bakker, slager, kapsalon, een drietal cafés, een feestzaal, frituur, verzekeringskantoor, banken, garage en restaurant. Veel middenstanders zijn echter verdwenen uit Bassevelde. Op verschillende plaatsen ziet men de dorpsmascotte – de

7 Volgens de bevolkingscijfers was de situatie op 1/01/2013 precies: 13.946 (www.ibz.rrn.fgov.be/index.php?id=2982&L=1, geraadpleegd op 7 maart 2013)

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 56 15/05/13 11:23

ezel – terugkeren, ook in het sociaal-cultureel leven in het dorp, zoals bij de ezelsfeesten. Er is heel wat verenigingsleven terug te vinden in deze buurt en in de omliggende deelgemeentes. Op het gebied van sport zijn er bijvoorbeeld een sjoelders- en biljartclub, een voetbalclub met supportersvereniging, en een groep wielertoeristen. Verschillende clubs delen samen met de feestvereniging een clublokaal in café Moderne. Daarnaast zijn er ook nog onder andere een harmonie, een zangvereniging, vrouwenverenigingen, een organisatie voor *tractorpulling* en een jeugdbeweging (KLJ). Bassevelde heeft al meer dan 60 jaar een eigen dorpskrant "*Rond de toren*".

Op vlak van specifieke woonvoorzieningen voor ouderen, beschikt het OCMW over een aantal bejaardenwoningen in de deelgemeente Assenede. Serviceflats zijn terug te vinden in Oosteeklo (van het OCMW) en in Bassevelde (van het WZC Sint-Bernardus). Een private projectontwikkelaar bouwt in Bassevelde, in samenwerking met de Christelijke Mutualiteit, aan een woonproject met 50 serviceflats (De Zilvertorens). Deze flats liggen in het centrum van Bassevelde naast de campus van WZC Sint-Bernardus. De fusiegemeente telt twee woonzorgcentra, Sint-Jozef in deelgemeente Assenede en Sint-Bernardus in Bassevelde. In Sint-Jozef zijn er enkele plaatsen voor kortverblijf. Beiden hebben ook een dagverzorgingscentrum, Bassevelde ook een supportief dagcentrum.

Sinds enkele jaren heeft Assenede een lokaal dienstencentrum, De Piramide, voor de vier fusiegemeenten. Dit initiatief is een samenwerking tussen het OCMW en Aan Z[8]. Aan Z richt zich tot inwoners van Assenede en Terneuzen en hierbinnen specifiek naar ouderen, chronisch zieken en kwetsbare mensen en hun mantelzorgers. Ze bieden deze personen advies en begeleiding in de (thuis)zorgsituatie, gericht op het zo lang en kwaliteitsvol mogelijk thuis blijven wonen. De organisatie werkt nauw samen met verschillende organisaties in de regio en specifiek ook met de aanwezige woonzorgcentra. Dit bijvoorbeeld in het project 'Tafeltje Dekje' waarbij vrijwilligers mensen thuis maaltijden bezorgen die bereid worden in de woonzorgcentra, maar ook samenwerking in functie van het organiseren van activiteiten, en doorverwijzing (zie verder). Assenede stapte recent ook in het project 'dementievriendelijke gemeente'[9] van de Koning Boudewijnstichting.

8 Zie http://www.aan-z.eu. Dit aanbod wordt gerealiseerd in een samenwerkingsverband tussen de gemeente Assenede, de regio Meetjesland en de provincies Oost-Vlaanderen en Zeeland.

9 Voor meer informatie zie http://www.kbs-frb.be/call.aspx?id=293380&langtype=2067

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 57 15/05/13 11:23

5.4.2. Over WZC Sint-Bernardus

Info uit de sociale kaart[10]:

Bezoekadres	Assenedestraat 18 – 9968 Bassevelde
Werking & Doelgroep	**Algemene werking** • Rust- en verzorgingstehuis dagopvang, crisis-opvang, nachtverzorging **Concrete taken/activiteiten** • Residentiële opvang voor senioren **Doelgroep** • Ouderen **Werkingsgebied** • Bassevelde & omgeving
Administratieve informatie	**Juridisch statuut** • Vereniging zonder Winstoogmerk (VZW) **Erkenning /capaciteit** • Als Rust- en Verzorgingstehuis: capaciteit 56 bedden rvt • Als Rusthuis: 34 bedden rob

In het rust- en verzorgingstehuis van WZC Sint-Bernardus wonen 90 ouderen. Er is een specifiek aanbod voor mensen met dementie en mensen die palliatieve zorg nodig hebben. Sint-Bernardus beschikt enerzijds over een dagverzorgingscentrum dat opvang, verzorging en een zinvolle dagbesteding biedt aan zorgbehoevende (fysisch en/of dementie), thuiswonende ouderen, in een gezellige en huiselijke sfeer (De Vlier),

10 Vlaamse provincies en de Vlaamse Gemeenschapscommissie van Brussel; Sociale Kaart, te raadplegen op: www.socialekaart.be; laatst geraadpleegd op 7 maart 2013

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 58 15/05/13 11:23

en anderzijds over een dagcentrum gericht op mensen die ongeneeslijk ziek zijn en hun mantelzorgers (De Linde). Het woonzorgcentrum beschikt ook over 15 serviceflats (Residentie Noach). De bewoners uit deze serviceflats kunnen deelnemen aan activiteiten van het woonzorgcentrum. Ze kunnen ook gebruik maken van de maaltijden en het restaurant, cafetaria, bibliotheek, bewegingsruimte en kapel. Dit geldt ook voor de mensen uit de dag(verzorgings)centra.

De meeste inwoners van WZC Sint-Bernardus komen uit Bassevelde of omliggende deelgemeentes. Tijdens de gesprekken en activiteiten die we hadden met bewoners viel dit ook op. Verschillende mensen kennen elkaar nog van vroeger, bijvoorbeeld via school. Bewoners geven aan dat dit voor hen belangrijke mensen zijn omdat ze bepaalde ervaringen delen.

> *“Door onze regionale werking is het niet ondenkbaar dat u bij ons vroegere vrienden en kennissen terugziet.*
> *(uit folder WZC Sint-Bernardus)*

In de reminiscentieactiviteit, gelinkt aan plaatsen, activiteiten en figuren uit de buurt vonden de bewoners dan ook gespreksonderwerpen en plezier in het vertellen hierover. Ook al herkennen ze niet altijd alle foto’s uit de buurt die ze te zien krijgen. Er zijn ook vroegere bewoners van Boekhoute, Kaprijke of Eeklo bij.

Het woonzorgcentrum is goed gekend in Bassevelde. Dit heeft gedeeltelijk te maken met de ligging – de campus ligt dicht bij het dorpscentrum – maar ook omdat het al lang deel uitmaakt van Bassevelde. Het woonzorgcentrum wordt in het dorp ook ‘Het Klooster’ genoemd. Het werd immers tot voor enkele jaren geleid door de Zusters van de Congregatie der Bernardinnen (vandaar de naam Sint-Bernardus). Deze verhuisden kort geleden naar een nieuw kloostergebouw op de campus. Op de campus is er ook nog een schooltje en zijn er nog enkele gebouwen van een voorziening voor Bijzondere Jeugdzorg (Blij Leven). Deze voorziening zal op korte termijn echter verhuizen wegens de nieuwe bouwplannen op de campus (zie verder), enkele diensten zijn reeds verplaatst.

Van de ongeveer 50 directe buurtbewoners die hierover bevraagd werden, kende quasi iedereen het woonzorgcentrum. Zij zien het woonzorgcentrum als een vanzelfsprekende schakel in de buurt. Ze hebben een band met het woonzorgcentrum omdat ze er werken of werkten, er ooit stage liepen of vrijwilligerswerken doen/deden. Iemand vertelde ook dat hij er dagelijks een krantje rond draagt en er verschillende bewoners kent. Iemand anders gaat er maandelijks iets drinken in de cafetaria en slaat er wel eens een praatje of maakt een wandeling met bewoners in de tuin. Er waren ook enkelen van wie er familie verblijft of verbleef.

Het woonzorgcentrum werd op het moment van het onderzoek gerenoveerd en uitgebreid. In de nieuwe gebouwen wordt voorzien dat ‘kleinschaliger’ gewerkt wordt in kleinere leefunits (zowel voor mensen met psychische als fysische noden). Men voorziet leefgroepen van telkens acht bewoners. De keuze voor kleinere leefunits en genormaliseerd wonen in de nieuwbouw zijn een concrete uitdrukking van de visie die het woonzorgcentrum wil uitdragen (zie hieronder 5.4.3. alinea Zorg voor de mens).

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 59 15/05/13 11:23

Op de campus verdwijnt de voorziening voor Bijzondere Jeugdzorg. Op deze en andere plaatsen worden assistentieflats gebouwd en ook sociale appartementen en een nieuwe kavel voor private gezinswoningen. Naast de campus van het woonzorgcentrum wordt ook een ander privaat woonproject “De Zilvertorens” gebouwd in samenwerking met de Christelijke Mutualiteit. Dit worden zorgflats waar Sint-Bernardus mee de zorg- en dienstverleningsfunctie zal vervullen. Deze uitbreidingen maken mee deel uit van de uitbouw van een woonzorgzone. Een onderliggende doelstelling is om verschillende generaties samen te brengen op en rond de campus. De nieuwe campus zal een stuk openbare weg bevatten en een kindercrèche op de gelijkvloerse verdieping van de sociale appartementen. De impact van deze plannen op Bassevelde zal groot zijn omdat er als een gevolg van deze investering in feite een nieuwe woonwijk bijkomt.

Naar aanleiding van deze veranderingen organiseerde het woonzorgcentrum meerdere informatiemomenten voor familie van bewoners van Sint-Bernardus en buurtbewoners. Een eerste buurtvergadering kende een beperkte opkomst. De tweede werd een groter succes, ook omdat de plannen op dat moment al veel concreter waren. Het woonzorgcentrum beschrijft de reacties die ze tijdens deze vergaderingen kregen als vrij positief. Mensen stelden hierbij ook vragen over hun eigen mogelijkheden om een woning te huren. Het speelt in op een nood die mensen erkennen in de toekomst. De informatiemomenten gingen over het bouwaspect en de woningen, maar hadden tegelijkertijd ook als doel om betrokkenen te laten kennismaken met het nieuwe woon- en zorgconcept van het woonzorgcentrum.

5.4.3. Buurtgericht werken

Hieronder bespreken we de concrete vormgeving van buurtgericht werken als initiatieven die verbonden zijn met ‘de zorg voor de mens’ die in het woonzorgcentrum verblijft. Daarna als zorg die ook breder gaat dan het eigen woonzorgcentrum, het woonzorgcentrum als ontmoetingsplek in een buurt waar veel ouderen geïsoleerd leven door de uitgestrektheid van het dorp en de beperkte vervoersmogelijkheden.

Zorg voor de mens

In haar visie op zorg plaatst WZC Sint-Bernardus de principes van menswaardige, holistische en emancipatorische zorg voorop. Dit betekent dat de bewoner in de eerste plaats als *mens* centraal staat en dan pas als zorgvrager. Kwaliteit van leven moet de basis zijn, met inbegrip van het behoud van eigenwaarde, zelfrespect en het gevoel steeds een betekenis te hebben. Fysische, psychische, sociale en spirituele aspecten van zorg gaan daarbij samen, net als aandacht voor persoonlijke ontmoeting en solidariteit met andere bewoners, wederkerigheid in relatie met zorgverleners[11].

11 Kennismakingsfolder rust- en verzorgingstehuis Sint-Bernardus, 2012.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 60 15/05/13 11:23

Vanuit deze woon- en zorgvisie krijgt het buurtgericht werken onder meer vorm via het werken met aandachtspersonen. Iedere bewoner heeft een aandachtspersoon. Men wil het personeel aanspreken op hoe zij in kleine dingen op een persoonlijke manier vorm kunnen geven aan de relatie met de bewoners. Dit bijvoorbeeld door eens samen de krant te lezen, de koffiepauze in het gezelschap van de bewoner te houden, samen te wandelen, een cake te bakken, een bloemstuk te maken, een levensboek samen te stellen, enzovoort. In dit kader wordt er ook aangemoedigd om af en toe een kleine uitstap te doen met de bewoner in de buurt. Men wil aansluiten bij het eigen kunnen en de interesses van de medewerkers en dit stimuleren. Elke medewerker binnen het woonzorgcentrum (onafhankelijk van zijn/haar functie) die in contact komt met bewoners kan een aandachtspersoon zijn. Belangrijk is dat hiervoor ondersteuning blijft vanuit medewerkers ergotherapie en animatoren. Deze manier van werken houdt in dat hier uitdrukkelijk tijd en middelen voor worden vrijgemaakt. Concreet betekent dit dat bijvoorbeeld een onderhoudsmedewerker in de namiddag eens een uurtje tijd moet kunnen vrij maken om iets te doen met een bewoner. Er was vooral bij aanvang enige weerstand tegen deze nieuwe manier van werken. Sommigen hadden schrik dat zij dit niet zouden kunnen omdat ze er niet voor opgeleid zijn. Het organiseren van grotere activiteiten ligt inderdaad duidelijk in de expertise en de opdracht van de animatoren en/of ergotherapeuten. Deze kleine uitstappen vervangen de grote uitstappen niet volledig, maar vullen ze aan vanuit de specifieke interactie tussen bewoner en aandachtspersoon. Het accent ligt op het relationele aspect van extra aandacht bovenop de standaardzorg. Voorbeelden van uitstapjes die al hebben plaatsgevonden zijn: samen gaan stemmen, mosselen gaan eten, een wandeling maken, naar een buurtwinkel gaan,... Meestal is het ofwel iets in de buurt dat men bezoekt, of gaat men naar een groene plek in de ruimere regio. Per afdeling wordt een budget voorzien voor deze uitstappen. Er wordt over gewaakt dat dit min of meer gelijkmatig wordt verdeeld. Het budget bestaat grotendeels uit opbrengsten van bepaalde grote acties zoals het tuinfeest. Deze veranderende woon- en zorgvisie vroeg vooral ook een veranderingsproces binnen de eigen organisatie, bij de eigen medewerkers. En dit zowel bij kaderleden, verzorgend personeel maar evengoed bij medewerkers met een logistieke opdracht.

Men wil inzetten op kleinere aanwezigheden in de buurt. Dit mede vanuit de veronderstelling dat dit meer geapprecieerd wordt door de buurt en stigmatisering van de bewoners kan helpen tegen gaan. Nadat ze deze zomer een duofiets uitprobeerden, werd een spaaractie opgezet om er zelf ook een te kopen. De positieve ervaringen om hiermee af en toe eens een individuele uitstap met een bewoner te kunnen maken naar bijvoorbeeld de eigen woning, de vroegere buren, de jaarmarkt, of een buurtwinkel wil men graag verder zetten. Naar buiten gaan in de buurt kan ook nieuwe vrijwilligers aanbrengen. Heel concreet waren er al mensen uit de buurt die zich aanboden om met één of enkele bewoners op stap te gaan nadat die zelf bewoners op die manier op stap zagen gaan.

De kermis en jaarmarkt in Bassevelde zijn een hoogtepunt in de buurt. Het feestcomité en de gemeente nodigen bewoners van het woonzorgcentrum uit met een brief. Uit de gesprekken met de buurt leren we dat ze het op prijs stellen als het woonzorgcentrum inspanningen levert om hier aan deel te nemen met haar bewoners en omgekeerd teleurgesteld zijn indien ze dat niet doen.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 61 15/05/13 11:23

Zorg die breder gaat dan het eigen woonzorgcentrum

Een belangrijk punt in de huidige visie op wonen en zorg is dat de zorgfunctie niet beperkt wordt tot de bewoners van het eigen woonzorgcentrum en dat er een nauwere samenwerking met andere zorgverstrekkers moet zijn. Men richt zich zowel naar ouderen die verblijven in het woonzorgcentrum als naar ouderen in de thuissituatie. Dit houdt in dat men ook moet investeren in samenwerking met andere diensten, organisaties en verenigingen in de regio, waaronder de gemeente, vrijwilligersorganisaties, andere woonzorgcentra en thuiszorgdiensten.

Sint-Bernardus is betrokken in het project: 'Regio Meetjesland Brugzorg'[12] (Zorgprotocol III-project). Dit project focust op thuiszorg voor kwetsbare ouderen in de regio, die op het punt staan om opgenomen te worden in het woonzorgcentrum of te verhuizen naar een zorgflat. Het doel is kwetsbare ouderen zo lang mogelijk thuis te laten wonen door nieuwe, alternatieve en ondersteunende zorgvormen mogelijk te maken. Het eigen dagcentrum en het animatieprogramma nemen hierbij een grote rol in, maar er wordt ook samengewerkt met het woonzorgcentrum in Assenede en verschillende thuiszorgdiensten. Het is een project dat de leemte tussen residentiële zorg en thuiszorg probeert te dichten. Twee voltijdse ergotherapeuten van het woonzorgcentrum *screenen* de zorgvrager en gaan na welke zorgbehoeften er zijn. Ze bieden zelf ondersteuning of ze gaan na welke aanpassingen (bijvoorbeeld aan de woning) hulp kunnen bieden. Of ze verwijzen mensen door naar een organisatie of dienst, bijvoorbeeld in de thuisverzorging die hen ondersteuning kan bieden. Het is ook mogelijk dat ze de link maken naar een concreet aanbod van het woonzorgcentrum, dat opengesteld wordt voor de thuiswonende hulpvrager. Zo bijvoorbeeld wordt een bepaald aanbod van de kinesitherapie opengesteld voor externen. Het kan ook zijn dat mensen die eenzaam zijn betrokken worden in de vrijwilligerswerking van het woonzorgcentrum.

12 Het project is een samenwerking tussen Netwerk Thuiszorg Oost-Vlaanderen en Zorgnet Vlaanderen, waaraan verschillende partners in samenwerken (onder andere ander de twee woonzorgcentra van Assenede (St-Barnardus en Sint-Jozef), Wit-Gele Kruis Oost-Vlaanderen, CM Midden-Vlaanderen, ZiekenzorgCM, Familiezorg Oost-Vlaanderen, en Familiehulp Interregio 2).

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 62 15/05/13 11:23

Observatiefragment: zittend turnen

Iedere maandagnamiddag wordt een sessie 'zittend turnen' georganiseerd in het WZC Sint-Bernardus. Deze wordt begeleid door een kinesiste, die daar wekelijks een vrij trouwe groep op verwelkomt. Op de eerste maandag van de maand staat deze activiteit ook open voor 'externen'. Hierbij er is ondertussen een koppel dat wekelijks komt, een andere vrouw komt tweewekelijks.

Deze activiteiten worden bekend gemaakt aan mensen via het project brugzorg. In dit geval gaat het om een heel persoonlijke en directe doorverwijzing naar het aanbod. Het project brugzorg gaat op maat van personen (die thuis wonen) op zoek naar de noden en hoe daar een antwoord op gegeven kan worden. Het project leidde op die manier een koppel binnen, waarvan de man zich in een fase van beginnende dementie bevindt. Hij is altijd een sportief type geweest. Het koppel neemt samen deel aan de turnoefeningen. Voor hen is het een gezamenlijke activiteit. Ze worden met het busje van het dagcentrum opgehaald om mee te toen. Vandaag zijn ze er echter niet, de man is ziek.

Een andere manier van personen werven is bekendmaking via het gemeentelijk infoblad de Belleman. Ook hier kwam reactie op en bracht één deelnemer mee.

Er zijn twee 'externen' vandaag. Een vrouw moet wegens medische ingrepen dagelijks turnoefeningen doen en dit aanbod sluit aan bij deze behoefte. Zij komt hier samen met een vriendin, die jonger is dan de groep turners, maar die haar vergezelt. De man van de vriendin voert hen beiden. Anders zouden ze hier niet geraken, zeggen ze, ze rijden beiden niet met de auto. De belbus is voor de oudste vrouw op dit moment op te grote afstand om er naar toe te kunnen wandelen. Mobiliteit is echt een kwestie in deze context. Het landelijke karakter maakt veel moeilijk bereikbaar. Het openbaar vervoer is er schaars.

De jongste vrouw van de twee bracht deze week een doos vol bekers en dergelijke mee voor het WZC. Tijdens de turnsessie maakt haar mobiliteit het mogelijk dat zij een handje helpt. Ze helpt bv een bewoner bij het uitoefenen van een oefening. Of ze helpt om een te ver zoek geraakte bal terugkeren in het spel. Daarnaast biedt ze hulp aan via het vervoer van haar vriendin naar deze activiteit.

De turnoefeningen richten zich naar mensen die zittend turnen. De kinesiste vertelt dat ze hiermee een aanbod willen doen naar mensen buiten de voorziening die bijvoorbeeld in een rolstoel zitten en bijna geen beweging meer hebben.

Als meerwaarde ziet ze ook vooral het feit dat mensen op die manier het woonzorgcentrum binnen komen en dit voor hen geen vreemde plaats meer is.

De externen betalen een kleine vergoeding voor de deelname aan het turnen, €3. In deze prijs zit ook een bonnetje inbegrepen om nadien iets te verbruiken in het ontmoetingscentrum – de cafetaria. De twee vrouwen van die middag zitten er nadien gezellig samen te praten terwijl ze wachten tot de man hen komt oppikken.

De kinesiste vertelt dat de bewoners bij aanvang moesten wennen aan de aanwezigheid van 'buitenstaanders'. Het was een inbreuk op hun leefwereld, op wat ze gewoon zijn. Maar ondertussen zijn ze dat al gewoon. De groep kent elkaar ondertussen. Eén van de 'externe' turners vertelt dat zij een aantal bewoners ook nog kent, van toen ze nog *in de gebuurte woonden.*

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 63 15/05/13 11:23

Tijdens de oefeningen merk ik dat de bezoekers sfeer en ambiance in de groep brengen. Ze praten duidelijk meer dan de andere deelnemers en doorbreken de stiltes. Zelf merk ik dat mijn aanwezigheid ook reactie met zich meebrengt bij sommige deelnemers. De man die naast me zit, geniet er van me wat te plagen, knijpt extra hard in mijn hand en laat hem bijna niet meer los.

Wat me bij mezelf vooral opvalt, is dat mijn beeld doorheen deze ontmoeting met de bewoners bijgesteld wordt. Of misschien kan ik het beter verwoorden dat ik hierdoor de kans kreeg om deze bewoners te ontmoeten. Bij de start zitten veel bewoners er vrij passief bij. Wanneer de kinesiste iedereen vraagt zijn of haar naam nog eens te zeggen, komt er bij verschillende personen haast geen reactie. Het lijkt moeilijk om van sommige mensen de aandacht te vatten, het is alsof ze de vraag niet tot hen doordringt. Later, tijdens het turnen en vooral wanneer er spelelementen ingevoegd worden zie ik de mensen helemaal anders. Zowel wat betreft het reageren, hun interacties onderling als naar de begeleiding toe. Ze worden speels, maken plezier en maken grapjes, er is interactie. Bij momenten zijn hun reflexen behoorlijk snel en zijn ze bij de pinken om het spel te spelen, te scoren. Ze zijn er bij en genieten. En ik zie hen als een groep waarmee ik een spel speel en plezier maak, niet meer als de stille wezens van bij de start.

In de betrokken regio[13] is Aan Z een belangrijke speler die zich richt op de leeftijdsgroep 55+, met de doelstelling hun welzijn te bevorderen door hen ten ondersteunen zo lang mogelijk thuis te kunnen verblijven. Ze doen dit via verschillende dienstverleningsprojecten, waaronder bijvoorbeeld de maaltijden aan huis, de dorpsrestaurants, het lokaal dienstencentrum (zaken waarin ook de woonzorgcentra meewerken), vervoer door vrijwilligers en een lokale welzijnsgids. De werking wordt uitgebouwd in samenwerking met vrijwilligers. Omwille van de specifieke context – mobiliteit en bereikbaarheid in deze plattelandscontext – werkt Aan Z sinds 2011 overheen de regio met ‘antennes’. Dit betekent dat delen van de dienstverlening niet op één centraal punt maar via verschillende ‘antenneposten’ overheen de gemeente gespreid worden en zo dichter bij de mensen komen. Dit bijvoorbeeld door in de verschillende deelgemeentes een dorpsrestaurant te organiseren. In Bassevelde vond men hiervoor plaats in het ontmoetingscentrum van het woonzorgcentrum. Ook wat betreft de het aanbod van het lokaal dienstencentrum heeft men hierin een samenwerking met het ontmoetingscentrum van Sint-Bernardus.

De dienstverlening die wordt opengesteld naar de deelwerkingen van het woonzorgcentrum houdt op zich ook een aanbod in naar de buurt. Dit is er bijvoorbeeld voor de eigen serviceflats. Maar ook voor de 50 nieuwe flats in privaat beheer die momenteel in aanbouw zijn, zal het woonzorgcentrum instaan voor bepaalde vormen van dienstverlening, in het bijzonder crisishulp en maaltijden. Mensen kunnen ook deelnemen aan activiteiten in het woonzorgcentrum.

13 Aan Z heeft een grensoverschrijdende werking. Dit houdt in dat ze zowel gesubsidieerd worden vanuit twee landen (actueel concreet de gemeenten Terneuzen en Assenede (via OCMW)) alsook hun werking uitbouwen overheen de twee gemeentes in de twee landen. De medewerkers werken in beide gemeentes.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 64 15/05/13 11:23

Ook het dag(verzorgings)centrum vormt een brug naar de buurt. Enerzijds doordat dit een concreet aanbod is naar personen die (nog) thuis wonen en hun mantelzorgers. Deelname aan het dagcentrum mondt soms ook uit in residentiële opvang. Pas opgenomen bewoners van het woonzorgcentrum kunnen tijdens de beginperiode blijven deelnemen aan de activiteiten van het dagcentrum of kunnen er aanvankelijk ook nog terecht voor bijvoorbeeld een tas koffie. Dit wordt trapsgewijs afgebouwd. Daarnaast is er een pool van een tiental personeelsleden die afwisselend meewerken in het dagcentrum en in het woonzorgcentrum zodat er een aantal bekende gezichten onder de medewerkers blijven voor mensen die de overstap naar residentiële zorg maken.

Men vermeldt ook het belang van een positieve samenwerking met het ander rusthuis in Assenede die men kan ervaren. Deze samenwerking krijgt vorm via het samen deelnemen aan projecten, samen vormingen organiseren, het onderling doorverwijzen van bewoners als er geen plaats meer is. Dit succes is mogelijk doordat men tijd maakt voor persoonlijke contacten tussen kaderleden. Simpelweg ook door elkaar uit te nodigen en tijd te maken om elkaars feesten, activiteiten en opendeurdagen te bezoeken. En doordat er tussen de twee woonzorgcentra raakpunten gevonden worden in visie en beleid. Dit maakt dat men ook tot uitwisseling komt, bijvoorbeeld op het gebied van informatie over kwaliteitshandboeken. Uitzonderlijk kan men ook op elkaar rekenen bij tijdelijke personeelsnoden.

Daarnaast zijn er ook een aantal animatieactiviteiten van het woonzorgcentrum die zich nadrukkelijk (mede) tot buitenstaanders richten: verjaardagsfeestjes, seniorenweek, modeshow, infonamiddagen, buurtvergadering n.a.v. de nieuwbouw, tuinfeest in de zomer, kerstmarkt. Hierin is een goede samenwerking met de gemeente vaak van belang. Vanuit de gemeente wordt logistieke en financiële ondersteuning geboden bij de organisatie van het tuinfeest en zomerfeest. Ook het verenigingsleven van Bassevelde en Boekhoute zet zich traditioneel tijdens dit feest in voor financiële ondersteuning (reeds 15 jaar lang). Een dergelijk feest heeft immers ook een financiële doelstelling. De inkomsten van het feest worden gebruikt voor het opzetten van activiteiten in het woonzorgcentrum, waaronder verjaardagsfeesten en uitstappen (ook individuele uitstappen). Aansluitend organiseert het woonzorgcentrum een bedankingsfeest voor de medewerkers.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 65 15/05/13 11:23

Interviewfragment perspectief buurtorganisaties: Aan Z

In de samenwerking met woonzorgcentra vertrekt Aan Z vanuit de vraag: welke kwaliteiten en mogelijkheden van het woonzorgcentrum kunnen ingezet worden in de dagelijkse zorg bij mensen (+55) die thuis wonen. De beide organisaties gaan hierover in overleg – zoeken samen naar mogelijkheden.

In de maaltijdbedeling worden de woonzorgcentra uit de regio betrokken. Dit betekent concreet dat de maaltijden voor de mensen in de keukens van deze woonzorgcentra bereid worden. Vrijwilligers gaan die dan in deze woonzorgcentra ophalen. Deze keukens beschikken ook over de expertise en faciliteiten om bij het bereiden van maaltijden rekening te houden met dieetvoorschriften. Een andere meerwaarde vinden ze in de expertise waarover het woonzorgcentrum beschikt m.b.t. concrete thema's verbonden aan de doelgroep, de leefwereld van ouderen & zorgbehoevenden. Hierrond is een samenwerking ontstaan met het woonzorgcentrum en het lokaal dienstencentrum in functie van infomomenten, vormingen, etc. Zo werken bij het woonzorgcentrum mensen die vanuit hun werk en ervaring veel kunnen vertellen over voeding van ouderen, palliatieve dienstverlening, incontinentie, dementie,....

Het woonzorgcentrum beschikt ook over expertise en activiteiten gericht op 'beweging' voor ouderen – of mensen die zich bv met een rolwagen verplaatsen. Het wekelijks uurtje 'zittend turnen' werd opengesteld voor mensen uit de buurt. Aan Z maakt deze mogelijkheid mee bekend.

Een concreet aanbod dat ook veel zou kunnen betekenen is het openstellen van de badkamer van het woonzorgcentrum. Ook de palliatieve dienstverlening van het woonzorgcentrum is een aanbod dat ook zinvol kan zijn voor mensen die zich nog in een thuissituatie bevinden.

Ontmoetingsplek in de buurt

Recent werd een seniorenontmoetingspunt 'De Ark' opgestart in de cafetaria van Sint-Bernardus. Senioren van Bassevelde en omliggende deelgemeenten kunnen hier naartoe komen voor een maaltijd, een activiteitenaanbod en er zijn een aantal voorzieningen (internet, mogelijkheid tot printen, (senioren)bibliotheek) waarvan ze gebruik kunnen maken. Daarnaast kunnen mensen ook vrij gebruik maken van de cafetaria voor een praatje en een drankje. Het aanbod van activiteiten wordt gerealiseerd door of in samenwerking met bijvoorbeeld OKRA Bassevelde (seniorenvereniging), Markant vzw (vrouwenvereniging) en het lokaal dienstencentrum van Assenede. De Ark wil de thuiswonende oudere dienstverlening en ontmoetingsgelegenheid bieden. Ontmoeting staat in dit project centraal, ook voor de bewoners van het woonzorgcentrum zelf. Deze ruimte is nu ingericht met grote ramen en er is dus vrij veel lichtinval. Het ontmoetingscentrum ligt gericht naar de straatkant en beschikt ook over een terras. Er is een bar en buffet die mensen een zekere 'keuzemogelijkheid' biedt. Het bibliotheek- en cyberhoekje kregen een meer persoonlijke aankleding met boekenkast en apart tafeltje. Het woonzorgcentrum wil de gehele ruimte echter opnieuw aanpakken en een meer aantrekkelijke inrichting geven. Hiervoor werden middelen gezocht en gevonden in het Europees Leader project rond plattelandsontwikkeling[14].

14 LEADER is een Europees subsidiëringsprogramma voor plattelandsontwikkeling, waarbinnen iedereen met een hart voor het platteland vernieuwende samenwerkingsprojecten kan indienen) http://leadermls.be/wzc-st-bernardus-sociaal-ontmoetingscentrum-voor-ouderen/

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 66 15/05/13 11:23

Vzw Markant is op verschillende manieren aanwezig in het woonzorgcentrum. Ze houden vergaderingen in de ruimtes van het woonzorgcentrum. Leden die in het woonzorgcentrum verblijven, kunnen hieraan deelnemen. Dit is eerder beperkt (het gaat maximaal om 3 tot 4 bewoners) omdat deze activiteiten vaak 's avonds doorgaan. De medewerkers van Markant gaan heel gericht hun eigen vroegere leden soms ophalen. Ze organiseert bijvoorbeeld ook wel eens een toneelstuk op deze locatie waar bewoners dan naar kunnen kijken. Hierbij is de deelname breder dan enkel de eigen leden. Men richt zich dan ook algemeen naar bewoners én personeel.

In de samenwerking met het lokaal dienstencentrum van Assenede (een samenwerking tussen Aan Z en OCMW Assenede) wordt gezocht naar raakpunten om activiteiten samen te doen. Ergotherapeuten en animatoren van het woonzorgcentrum hebben samen met het lokaal dienstencentrum een activiteitenkalender opgesteld. Om de twee weken gaat er een activiteit door in het woonzorgcentrum. Hierbij richt men zich zowel naar mensen uit groot Assenede maar wil men ook de inwoners van Bassevelde die thuis wonen, beter bereiken. Er worden afwisselend activiteiten opzet in de basislocatie van het lokaal dienstencentrum in Assenede en in het WZC in Bassevelde. Men stelde immers vast dat weinig mensen de verplaatsing maakten naar de andere deelgemeente om deel te nemen aan het aanbod van het lokaal dienstencentrum. Dit geldt in beide richtingen: mensen uit Assenede komen niet naar Bassevelde en omgekeerd. Men zoekt echter ook naar activiteiten waar ook mensen uit het woonzorgcentrum (inclusief de bewoners van de serviceflats en de bezoekers van het dagcentrum) iets aan hebben. Men ziet het als een belangrijke voorwaarde dat er een wisselwerking is, dat de ruimte ter beschikking wordt gesteld én dat er ook een meerwaarde is voor de bewoners van het woonzorgcentrum. Aanvankelijk was de deelname aan deze activiteiten beperkt. Maar het succes groeit, onder meer door een groeiende vertrouwdheid met de werking. Mensen van buiten geraken meer bekend met het woonzorgcentrum. De openheid van het woonzorgcentrum naar de buurt toe is op zich namelijk ook nog vrij nieuw. Men merkt dat het vooral voor mensen van Assenede een grote fysieke afstand blijft om tot Bassevelde te komen. Het busje van het dagcentrum wordt ingezet om mensen naar de andere locatie te voeren. De bewoners van het woonzorgcentrum zelf zijn doorgaans te zwaar zorgbehoevend om naar dit aanbod mee te gaan.

Uit de gesprekken met buurtbewoners leerden we dat bekendmaking van het activiteitenaanbod en het werken aan de toeleiding van de buurtbewoners hierheen heel wat inspanningen vergt. Zo kregen we ook de bedenking mee dat het woonzorgcentrum wat actiever informatie zou kunnen doorgeven naar de dorpskrant. Weinig mensen lijken al op de hoogte van deze activiteiten of ze hebben geen idee of daar zaken plaatsvinden die in hun interessegebied vallen. Er is wel welwillendheid om eens iets samen met bewoners te doen of bewoners uit te nodigen bij eigen activiteiten of evenementen in het dorp. Sommigen geven ook aan dat ze best wel eens willen gaan meehelpen of vrijwilligerswerk doen Maar er zijn duidelijk nog heel wat drempels en vragen aanwezig. Zijn kleine kinderen niet te druk? Kunnen die bewoners dat wel? Zijn er gemeenschappelijke interesses? Is dat niet altijd tijdens de werkuren? Veel van deze vragen hebben te maken met de onbekendheid met de bewoners en de werking van het woonzorgcentrum.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 67 15/05/13 11:23

Observatiefragment: OKRA in de Ark

De lokale OKRA groep organiseert op regelmatige basis een activiteit in het ontmoetingscentrum. Ze doen dit voor hun eigen leden, maar ook bewoners uit het rusthuis kunnen deelnemen (bij het kaarten) of mee kijken naar de activiteit. Dit bijvoorbeeld bij de activiteit 'lijndansen'. Een bestuurslid van OKRA vertelt dat er geen ontmoetingscentrum voor senioren is in Bassevelde. Samenwerking hierrond met het woonzorgcentrum is dan ook belangrijk. Het woonzorgcentrum kan haar programma doorgeven aan de vereniging die dit dan op haar beurt kan doorgeven aan haar leden.

Om te kunnen dansen hebben ze voldoende ruimte nodig, hier in het woonzorgcentrum is er voldoende plaats. Bovendien is het er verwarmd, goed verlicht én is het er mogelijk om iets te drinken. De OKRA leden betalen voor de deelname aan de activiteit en een consumptie. Wanneer ze met de OKRA groep hier iets organiseren dan gebeurt het vaak dat de leden nadien nog even blijven napraten of langsgaan bij mensen die hier verblijven en die ze nog van vroeger kennen.

Voor de activiteit *Lijndansen* bestaat de groep OKRA vandaag uit de twee lesgevers (OKRA (bestuurs) leden uit het nabijgelegen Oosteeklo), de voorzitster van OKRA Bassevelde en daarnaast nog een zestal deelnemers. De voorzitster van OKRA vertelt dat ze van oorsprong niet van Bassevelde is. Toen ze nog werkte was haar sociaal leven vooral op Gent gericht, omdat ze daar ook werkte. Nu ze op pensioen is, vindt ze het belangrijk om hier aan haar sociaal netwerk te werken. Onder meer daarom vindt ze haar engagement in de lokale OKRA afdeling belangrijk, om hier mensen te leren kennen en om hier mee te werken aan diensten en ontmoeting voor senioren. Zelf kan ze daar nu nog actief aan mee werken, later hopelijk van genieten.

Al snel komen een drietal personen plaats nemen aan de tafels als toeschouwers. Eén bewoner begint enthousiast mee te dansen, maar wordt door zijn bezoeker terug aan tafel geplaatst, '*het is nu niet aan ons om te dansen, wij kijken*'. De twee mannen blijven enthousiast aan hun tafel. De bezoeker vertelt dat hij eigenlijk gewoon op bezoek kwam bij de andere man, maar dat ze zagen dat er iets te doen was in de cafetaria en zich dus maar daar geïnstalleerd hebben. Dat is al leuker dan op de kamer. Ze moeten wel nog even wachten om iets te kunnen bestellen om te drinken. *'Komt er geen muziek bij het dansen?'*, vragen ze mij. *'Straks, nu zijn ze nog even aan het oefenen'*. Als ze iets later dan toch met muziek dansen geeft het publiek applaus. De ene bezoeker vertelt dat hij hier ook al heeft opgetreden, hij speelt mondharmonica.

Een half uurtje later komen de bewoners binnen. Ze nemen plaats zodat ze de groep dansers kunnen zien. Die nemen net even pauze voor een drankje. Een paar mensen slaan een praatje.

Ik vertel dat ik mijn bus moet halen en dat ik deze niet wil missen, want in Bassevelde betekent dat een uur wachten op de volgende. Ik krijg de opmerking mee dat heel wat OKRA activiteiten die centraal aangeboden worden aan lokale afdelingen te weinig rekening houden met de context van het platteland en de moeilijkheden die dit met zich mee brengt op het vlak van mobiliteit. Er wordt gestimuleerd om met het openbaar vervoer te komen. Hier is dit echter een zeer moeilijke opdracht wegens de zeer lage frequentie van het openbaar vervoer. Eén buslijn doet het gebied aan, en er is ook een belbus, maar voor sommige mensen is de afstand vanuit het eigen huis tot aan de bushalte te groot.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 68 15/05/13 11:23

Aan tafel!

De ruimte van het seniorenontmoetingspunt dient op de middag als restaurant. Hier eet iedereen samen: deelnemers aan het dagcentrum, bewoners van het woonzorgcentrum die dit wensen, maar ook hun familie of bezoekers, bezoekers van de Ark, en de kleuter- en lagere schoolkinderen. Ook externen kunnen er komen eten: het betreft vooral mensen die (eventueel tijdelijk) moeilijk in staat zijn om zelf voor een maaltijd te zorgen. Het restaurant wordt ook gebruikt door een plaatselijke basisschool. Concreet houdt dit in dat kinderen die 'warm' eten die maaltijd daar komen gebruiken in het restaurant. Er wordt gebruik gemaakt van dezelfde ruimte. De kinderen zitten wel aan aparte tafels. Deze activiteit wordt begeleid vanuit de school. Een 50-tal bewoners verkiezen het om in het restaurant te eten. Kinderen worden geconfronteerd ook met mensen die zwaar hulpbehoevend zijn en bijvoorbeeld hulp moeten krijgen om te eten. Vanuit het woonzorgcentrum koppelt men hier de doelstelling aan om vervreemding tussen generaties tegen te gaan. Men wil intergenerationele ontmoetingen tussen kinderen, scholieren en ouderen stimuleren. Er wordt opgemerkt dat het woonzorgcentrum voor veel jongere kinderen iets ongekend is en dat deze groepen op deze manier meer vertrouwd geraken met elkaar.

De maaltijden zijn het belangrijkste moment waarop verschillende groepen worden geïntegreerd. Het tegelijk laten eten van al die groepen is een bewuste keuze geweest. In het begin liep dat soms moeilijk (bijvoorbeeld door de drukte), maar daar is geleidelijk een evenwicht in gevonden. Doordat het woonzorgcentrum zich in een landelijk dorp bevindt, is de kans groot dat er ook kinderen van de medewerkers of kleinkinderen van de bewoners aanwezig zijn, waardoor er automatisch meer vermenging optreedt. Dat er op andere momenten niet wordt geïntegreerd, heeft ook te maken met regelgeving die dit niet toelaat: een dagcentrum moet bijvoorbeeld een afzonderlijke ingang en eigen personeel hebben dat losstaat van het woonzorgcentrum. Ook het openstellen van een restaurant voor een breder publiek gaat gepaard met specifieke regelgeving.

Er worden voor een zestigtal senioren maaltijden aan huis bedeeld. Het voordeel in een kleine gemeente als Bassevelde is dat men niet onmiddellijk in concurrentie treedt met zelfstandigen. Ook hierin is er een samenwerking met Aan Z (zie hierboven en inzet). Een belangrijke reden die de directie aangeeft om de deur van het woonzorgcentrum meer en meer open te zetten is om toekomstige bewoners het woonzorgcentrum te leren kennen en daardoor de drempel te verlagen naar een mogelijke latere opname. Nochtans is er zeker geen nood aan meer "klanten": de wachtlijst neemt toe waardoor steeds meer voorrang moet verleend worden aan ouderen met een zwaarder zorgprofiel, omdat hun situatie vaak dringender is.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 69 15/05/13 11:23

Observatiefragment: middagmaaltijd met de schoolkinderen

Op het moment dat ik aankom is het middagmaal nog niet gestart voor de bewoners. In het restaurant zit wel al wat volk: bezoekers, enkele bewoners (al dan niet met bezoek) en aan de lange tafel zit personeel te eten. Iemand van hen biedt aan om me straks te tonen langs waar de kinderen van de school lopen. Want door de werken op de campus nemen ze nu de achteringang.

Dan is het tijd om de kinderen tegemoet te lopen. Ik ga de straat op langs de achteringang. Bij het dagcentrum loop ik over de parking waar ook het busje van het dagcentrum staat en ga naar de straatkant waar de serviceflats zich bevinden. Een groepje kleuters komt aangewandeld met hun begeleidster. Ik wandel met hen mee naar binnen door het gebouw. Ze kennen duidelijk de weg en de routine om hier te komen eten. Als ik hen vraag of ze weten waar ze zijn, krijg ik als antwoord van een van de jongetjes: *'we zijn hier in het gemeentehuis voor de oude mensen'*. Ik hoor op welke dagen en hoe vaak ze hier komen eten. Ze moeten met de verbouwing langs de straat lopen om naar hier te komen, het is geen vijf minuutjes. Als het regent dan worden de kleuters soms wel opgepikt door het busje van het dagcentrum. De grotere kinderen die kunnen dat wel aan om even door slechter weer tot hier te komen en terug. Ze hangen hun jasjes op in het zaaltje naast het restaurant en lopen tussen de tafels van de bewoners en bezoekers door naar hun eigen plekje in de zaal. Dit gebeurt allemaal vrij stil en rustig. Op zich is er weinig interactie met de mensen in de zaal. De begeleidster haalt het eten voor de kinderen op. *'Komen ze hier graag?' 'Ja.' 'Vinden ze het eten hier lekker?' 'Ja'* (het is nochtans andijviestomp die dag). Ze komen vooral graag eten als er frietjes zijn, vertellen ze. De sfeer is vlot en gemoedelijk.

Ondertussen zwermt een groep grotere kinderen het restaurant binnen. Ook zij lopen tussen de tafels door in stilte en nemen plaats aan de lange tafel naast die van de kleuters. Zij worden begeleid door een leerkracht van de school. In totaal tel ik nu negen kleuters en twintig lagere schoolkinderen. Het aantal en de groep wisselen, ook deze kinderen vertellen me op welke dagen ze wel en niet komen eten. Sommige iedere schooldag, andere bepaalde dagen. Ze proberen stil te praten, toch maakt zo'n grote groep onvermijdelijk lawaai. Ook zij bevestigen dat ze het er wel lekker vinden om te komen eten. Vooral als het frietjes zijn. Kennen ze hier mensen? Ze herkennen ze wel, vaak zijn het dezelfde. Een jongen zegt dat zijn oma hier woont, maar haar kamer is boven en ze eet daar, zegt hij, ze kan niet meer in het restaurant eten. Sommige mensen zijn hier wel lief, vertellen ze. Maar ze moeten stil zijn, vooral als die ene man er is. Maar nu heeft hij gedaan met eten, dan is het beter.

De leerkracht en begeleidster zorgen dat alles opgeruimd is en de tafels afgekuist worden. Van zodra de groep lagere schoolkinderen klaar is met eten, vertrekken ze terug naar school. De kleuters volgen. De begeleidster vindt dat het wel goed loopt zo, maar zegt dat ze het eigenlijk wel leuker vindt in hun eigen refter.

Ik ga even aan een tafel zitten waar een iets jongere vrouw in een rolwagen zit samen met een oudere bewoonster en haar zoon. Hij komt hier op vaste dagen samen met zijn moeder eten. Ik vraag hun reactie op de groep kinderen. Ze reageren er verschillend op en er ontstaat een gesprek over 'stil zijn aan tafel'. De oudere vrouw vindt de kinderen veel te veel lawaai maken. Ze is blij dat ze weer naar buiten zijn. Ze vindt dat ze slecht opgevoed zijn en vraagt zich af wat dat is met die ouders. De zoon biedt vriendelijk tegenwerk; dat dat niet meer van deze tijd is en dat het voor die kinderen pauze is, ze moeten zich kunnen ontspannen. Ook de jongere vrouw zegt dat ze dat niet ze erg vindt en dat ze zelf als kind altijd stil moest zijn tijdens de maaltijden en ze dat zelf niet kon.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 70 15/05/13 11:23

Interviewverslag perspectief buurtorganisaties: Vrije Basisschool 't Brugje

De directrice vertelt me dat de samenwerking met het woonzorgcentrum vrij recent vorm kreeg. Vroeger sprak de kloosterorde (die het beheer had over de verschillende voorzieningen op de campus) hen elk apart aan. Eigenlijk waren dat toen gemiste kansen, meent ze. Ze werden bijvoorbeeld elk apart gevraagd naar wat ze nodig hadden, zonder dat ze onderling overlegden. Nu, met de nieuwe directie in het woonzorgcentrum is daar verandering in gekomen. Ze proberen op regelmatige basis samen te zitten voor overleg. Dit is voor de school een hele vooruitgang. Het woonzorgcentrum heeft immers heel wat faciliteiten te bieden voor de school. Zeker qua infrastructuur en logistiek.

Ze geeft het voorbeeld dat zij steun vinden in deskundigheid die aanwezig is in het woonzorgcentrum op medisch vlak in noodgevallen. Een tijd geleden werden ze geconfronteerd met een medisch crisisgeval. Ze haalden er de hulp bij van het woonzorgcentrum dat in de praktijk ook niet veel meer kon doen dan op de hulpdiensten wachten. Maar het feit dat ze er waren en dit vertrouwen konden geven werd door de directie wel ervaren als een belangrijke steun. Dit geeft een goed gevoel dat ze als school weten dat ze hulp kùnnen vragen.

Ze hebben samen ook al materiaal aangekocht: feesttafels. Geen van hen beiden heeft dit dagelijks nodig, dus ideaal om samen in te investeren. Ze mogen ook de ruimtes (zalen) gebruiken voor bepaalde activiteiten. Dit komt tegemoet aan een duidelijke nood van de school. Dit kan ook voor activiteiten die niet gericht zijn naar de bewoners maar naar kinderen en hun ouders van school, bijvoorbeeld een activiteit waar ze 's avonds samen zingen (pyjama-zingen voor Sinterklaas). Aangezien die 's avonds doorgaan, zijn er ook geen bewoners bij aanwezig.

De school ziet voor de toekomst nog mogelijkheden aan gemeenschappelijke projecten. Bijvoorbeeld een gemeenschappelijke snoezelruimte, die zowel door de bewoners als kinderen zou kunnen gebruikt worden. Een kinderkribbe, waar dan bijvoorbeeld de kinderen van het personeel naar toe zouden gaan. Dit is een nood in Bassevelde. Kinderen gaan nu ook soms al eens langs bij bewoners. Zo zijn ze er zelfgemaakte kaarten gaan ronddelen bij de bewoners. Dit soort dingen is dan wat zij als school kunnen bieden aan het woonzorgcentrum. In verhouding tot wat het woonzorgcentrum hen te bieden heeft, is dat van een totaal andere orde. Men werkt actueel naar een gemeenschappelijk project toe waarbij een aantal klassen een tijd rond het thema 'senioren' zou werken en tijdens een projectweek meewerken in het woonzorgcentrum.

Er is in de refter van de school onvoldoende plaats om alle kinderen rustig te kunnen laten eten. Nu eten de boterhammeneters (koude maaltijden) op school en gaan de kinderen die warm eten naar het woonzorgcentrum. Ze hebben als school immers ook geen eigen keuken meer om warme maaltijden te bereiden. Voor de kinderen betekent dit dat ze 'op restaurant' gaan. Praktisch loopt dit heel vlot. Zij kunnen 's morgens telkens het aantal eters doorgeven aan het woonzorgcentrum en bovendien is het mogelijk om maaltijden aan te passen aan dieetvoorschriften van kinderen waar nodig. De kinderen krijgen richtlijnen over wat kan en niet kan tijdens de maaltijden. Ze weten bijvoorbeeld wel dat ze stil moeten zijn voor de andere aanwezigen in het restaurant. Om dit goed te begeleiden werd beslist om naast de begeleider ook een leerkracht mee te zenden naar de maaltijden. Nu moeten de kinderen omwille van de verbouwing een omweg maken langs de straat om tot aan het woonzorgcentrum te geraken. In de verbouwingsplannen wordt opnieuw een directe doorgang tussen de school en het woonzorgcentrum aangelegd.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 71 15/05/13 11:23

Volgens de directrice heeft het woonzorgcentrum een belangrijk functie voor de buurt, onder meer naar werkgelegenheid toe. Er zijn immers weinig bedrijven in de omgeving van Bassevelde. Ook op sociaal-cultureel vlak brengt het woonzorgcentrum leven in de buurt. Bassevelde is afgelegen, alles is hier ver weg voor de mensen. Het woonzorgcentrum maakt dat er dingen gebeuren, en activiteiten georganiseerd worden waaraan ook buurtbewoners kunnen deelnemen.

5.4.4. Synthese

Bassevelde bestaat uit een dorpskern, uitgestrekte velden en bossen, en daarrond verspreidde boerderijen en dijkwoningen. Het maakt deel uit van een fusie met vier verschillende gemeenten die elk hun eigenheid hebben. De afstanden naar andere deelgemeenten of steden ligt zowel fysisch (in feitelijke afstand) als psychisch ver uiteen voor de oudere bewoners. Assenede en Bassevelde liggen qua feitelijke afstand niet zo ver van elkaar, maar verschillende vormen van vervoersarmoede of beperkte mobiliteit zorgen ervoor dat het niet gemakkelijk is voor mensen om deze afstand te overbruggen. Mensen geraken sneller sociaal geïsoleerd wanneer ze ouder worden of vereenzamen omdat ze niet meer op eigen kracht naar kennissen en voorzieningen geraken.

Hiermee samenhangend is er een duidelijke lage dichtheid van diensten en voorzieningen in de regio, wat ervoor zorgt dat buurtgericht werken in het woonzorgcentrum hier in grote mate te maken heeft met inspelen op de vereenzaming van vervoersarme ouderen en met het bereikbaar houden van bepaalde diensten en voorzieningen in de regio. Het ontmoetingscentrum dat zich specifiek richt op vereenzaamde ouderen uit de omgeving en dat ook functioneert als antenne voor het lokaal dienstencentrum in Assenede speelt duidelijk in op dit thema. De manier waarop men dit invult is onder andere door antwoorden te zoeken in een aanbod voor mensen uit deze regio via regionale samenwerking. Voorbeelden hiervan waren de samenwerking met Aan Z, een ander woonzorgcentrum, thuiszorgdiensten, betrokken diensten in een ZP3 project en de gemeente.

Het mobiliteitsthema is in deze landelijke context een gegeven waar men concreet aandacht voor moet hebben. Dit merkt men zowel in de manier waarop het woonzorgcentrum haar werking naar de buurt toe openstelt, als de mate waarin ze aangesproken wordt door de buurt, organisaties, diensten en verenigingen. Het is hier dan ook een uitdaging om diensten bereikbaar te maken. Ook de aanschaf van een duofiets kan een belangrijke meerwaarde hebben in deze specifieke buurtcontext waar het mobiliteitsthema sterk speelt. Deze fiets maakt het ook mogelijk om bijvoorbeeld eens een uitstap te maken met een bewoner naar de eigen woning of het vroegere landgoed die vaak op enige afstand van het woonzorgcentrum ligt, de vroegere buren enz. Een voorwaarde hierbij is natuurlijk dat de buurt voldoende goede (fiets)wegen telt.

Naast het mobiliteitsthema, speelt ook het armoede thema hier een belangrijke rol in de invulling van buurtgericht werken. Het Meetjesland is (een van) de armste regio(s) in Oost-Vlaanderen. Dit houdt onder meer het gebrekkig comfort in van de woningen in de streek. Heel wat woningen in de regio hebben een vrij laag comfort qua sanitair of zijn zo gebouwd dat mensen bijvoorbeeld hun badkamer (via trappen) niet meer gemakkelijk kunnen gebruiken. Het woonzorgcentrum speelt hierop in door de mogelijkheid te onderzoeken om ook mensen uit de buurt gebruik te laten maken van een bad of aangepaste douche in het woonzorgcentrum, al dan niet met ondersteuning door een verpleegkundige.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 72 15/05/13 11:23

5.5. Casus Gent

Op het grenspunt Gent- Gentbrugge-Sint Amandsberg ligt de wijk Scheldeoord. Bekend om de oudste grootschalige sociaal hoogbouw van Gent, en in de schaduw van de Gentse 'dampuurte'.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 73 15/05/13 11:23

5.5.1. Omschrijving van de buurt

Het Scheldeoord is een buurt die deel uitmaakt van de Gentse wijk Dampoort en grenst aan de deelgemeenten Sint-Amandsberg en Gentbrugge. Dampoort is één van de 19e-eeuwse gordelwijken van Gent met een zeer hoge bevolkingsdichtheid. Deze buurten maken in oppervlakte slechts vier procent uit van de totale Gentse oppervlakte, maar er woont wel een kwart van de Gentse bevolking (Debruyne & Oosterlynck, 2009). Gent telt 247268 inwoners, 12074 hiervan wonen in de wijk Dampoort (waarvan 770 in het Scheldeoord). De bevolkingsdichtheid in de wijk Dampoort is 8289 inwoners per km? terwijl dit voor Gent algemeen gemiddeld 1565 per km? is.[15] Deze concentratie creëert druk op deze wijk, zowel op vlak van beschikbare ruimte als op vlak van sociale problemen (bv. armoede). De wijkmonitor van Gent toont bijvoorbeeld ook dat het (mediaan) inkomen van de bewoners van deze buurt in verhouding veel lager ligt dan de rest van Gent. Kenmerkend voor de geografische ligging van de buurt Scheldeoord is dat een aantal fysische grenzen de buurt isoleren van de omliggende stad en deelgemeenten: de stadsring, de spoorlijn Gent-Antwerpen en de Schelde. Deze grenzen beïnvloeden sterk de beleving van sommige bewoners dat ze geïsoleerd leven, dat voorzieningen en organisaties 'ver weg' en 'niet van hen' lijken, en dat er niets te doen is in de buurt. Deze perceptie wordt versterkt door het kleine aantal handelszaken en middenstanders. Er is slechts één café, een vzw Kunst(h)art, en een kantoor van de Stedelijke Integratiedienst. Toch zijn er wel wat vrijwilligersorganisaties en verenigingen die heel wat betekenen voor de mensen in deze wijk. Hieronder ook het Buurthuisje die een heel actieve rol speelt naar het betrekken van de bewoners van het woonzorgcentrum in hun werking.

De grootstedelijke context van deze buurt zorgt er nochtans voor dat er heel wat voorzieningen, diensten en ontspanningsmogelijkheden beschikbaar zijn, ook specifiek voor mensen met een verhoogde zorgbehoefte waaronder ouderen. Verschillende private en publieke voorzieningen bouwen samen een uitgebreid aanbod uit voor ouderen op het vlak van ontmoeting, vrije tijd, cultuur, sport en ontspanning, gezondheidszorg alsook sociale dienstverlening. Gent telt (begin 2013) 28[16] erkende *rusthuizen*. Specifiek in de wijk Dampoort zijn er drie terug te vinden, en in de omliggende wijken nog twee. Aan één hiervan is ook een lokaal dienstencentrum verbonden (de Wibier). Nog in de omgeving van het Scheldeoord bevindt zich het Lokaal Dienstencentrum De Horizon in de naburige

15 Cijfers 31/12/2011: Bron Wijkmonitor (http://gent.buurtmonitor.be/?report=wijkmon_z_t, geraadpleegd op 15.12.2012, cijfers afkomstig uit bevolkingsregister

16 Gebaseerd op gegevens van de provinciale sociale kaart (www.socialekaart.be) dd. 6.03.2013.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 74 15/05/13 11:23

wijk Macharius-Heirnis. Verder bevinden er zich in de ruimte omgeving van het Scheldeoord een Woonwinkel, stedelijke buurthuizen, een welzijnsbureau van het OCMW, clubhuis voor senioren, dekenij, diverse jeugdwerkvoorzieningen, een theaterplatform, een afdeling van 11.11.11 en het Rode Kruis, een zwembad en sporthal, afdelingen van de stedelijke bibliotheek, een spelotheek, en een vereniging waar armen het woord nemen (met een eigen sociale dienst, sociale kruidenier, en een tweedehandswinkel). De grootstedelijke context creëert tegelijk een aantal specifieke uitdagingen waaronder uiteenlopende vormen van armoede, druk op de woningmarkt, gebrek aan (groene) ruimte en een groeiende diversiteit onder de bevolking. Het samenleven in de buurt wordt uitgedaagd door een grote mix aan talen en culturen. Tegelijkertijd creëren de verhuisbewegingen in en uit de buurt voor veel bewoners het gevoel van een zekere 'anonimiteit' die het plaatselijk gemeenschapsleven bemoeilijkt.

In het Scheldeoord bevinden zich een aantal sociale appartementsgebouwen, waaronder de oudste sociale woningblokken van Gent. Deze gebouwen, daterend uit 1929 en 1931, werden in de jaren 1990 gerenoveerd door de Stad Gent. Een ander sociaal appartementsgebouw in de buurt wordt in de volksmond ook 'de margarineblok' genoemd: de bewoners konden destijds na het betalen van de huur niets anders meer betalen dan margarine om hun boterham mee te smeren. Naast het woonzorgcentrum in deze buurt werd recent ook een nieuw gebouw geplaatst waarin een aantal tijdelijke transitwoningen van het OCMW zijn ondergebracht. Naast deze sociale woningen, bevinden er zich in de buurt ook heel wat kleine arbeiderswoningen, vaak met weinig comfort en zonder tuin, maar evenzeer woonblokken met iets ruimere burgerhuizen, met beter comfort én tuin die de laatste jaren aangekocht en vaak gerenoveerd worden door jonge tweeverdieners (Stad Gent, 2005).

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 75 15/05/13 11:23

Tijdens de vorige bestuursperiode werden heel wat inspanningen geleverd door het stadsbestuur om via stadvernieuwing de leefbaarheid in de omgeving van het Scheldeoord te verhogen. Ten noorden van het Scheldeoord ontwikkelt zich het project 'Oude Dokken' waarin een nieuw stadsdeel wordt gepland op de terreinen van de voormalige handelsdokken rond het kanaal Gent-Terneuzen, net boven het station Gent-Dampoort. In het zuidelijk deel werd onder meer een verlaten industrieterrein gesaneerd en heraangelegd tot buurtpark met moderne woongelegenheden. Ook in het Scheldeoord zelf zijn een aantal ingrepen gebeurd, waaronder de heraanleg van de openbare ruimte tussen de sociale appartementen met aandacht voor meer groen en speelvoorzieningen en de aanleg van een parkzone langs de spoorweg. Er wordt ook onderzocht om de Bovenschelde (die langs het woonzorgcentrum loopt) opnieuw bevaarbaar te maken en een toeristische bestemming te geven.

5.5.2. Over Home Claire

Info uit de sociale kaart[17]:

Bezoekadres	**Jan Delvinlaan 70 – 9000 Gent**
Werking & Doelgroep	**Algemene werking** • Rustoord ROB/RVT **Doelgroep** • Ouderen **Werkingsgebied** • Gent en deelgemeenten
Administratieve informatie	**Juridisch statuut** • Vereniging zonder Winstoogmerk (VZW) **Erkenning /capaciteit** • Als Rust- en Verzorgingstehuis: capaciteit 39 bedden rvt • Als Rusthuis: 15 bedden rob **Aanvullende info**

Home Claire is een kleinschalige, private voorziening. Ze verzorgt zo'n 80% zwaar zorgbehoevenden en ongeveer 20% licht zorgbehoevende ouderen. Home Claire is dertig jaar geleden opgericht door de huidige directrice in een rijhuis waar zij in de leegstaande kamers enkele bejaarden verzorgde. Naarmate de wetgeving veranderde doorheen de tijd, breidde het initiatief uit: er werd personeel in dienst genomen en omliggende panden werden opgekocht om meer mensen te kunnen opvangen. Met 54 bedden en een 40-tal medewerkers blijft het een kleinschalig woonzorgcentrum in de stad. De algemene directrice en de directrice zorg kennen de buurt zeer goed doordat ze er zelf jarenlang gewoond hebben. Slechts enkele bewoners van het woonzorgcentrum zijn afkomstig

17 Gebaseerd op gegevens van de provinciale sociale kaart (www.socialekaart.be) dd. 30.06.2012.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 76 15/05/13 11:23

uit de omliggende buurten, de meesten komen uit de ruimere omgeving van Gent. Dit maakt dat voor veel bewoners 'Gent' de buurt is in hun beleving. Bewoners noemen plaatsen verspreid over het Gentse grondgebied op wanneer hen gevraagd wordt naar verhalen over hun buurt.

De vroegere hoofdingang van het woonzorgcentrum lag aan de Wolterslaan, centraal gelegen binnen het Scheldeoord. Het is een gewoon huis in de rij. Vooral op die plek is Home Claire bekend bij de oudere, gevestigde buurtbewoners. Sporadisch komt één van hen nog eens aanbellen langs die deur als ze een vraag naar één of andere vorm van ondersteuning hebben: op medisch vlak (bijvoorbeeld een pleister of advies), op huishoudelijk vlak (bijvoorbeeld kledij laten wassen), of op administratief vlak (een formulier helpen invullen). Sinds de laatste uitbreiding en renovatie van het woonzorgcentrum is de hoofdingang echter verplaatst naar de Jan Delvinlaan, aan de rand van de buurt, uitkijkend op de Schelde. Bezoekers moeten er nu via een parlofoon aanbellen en een sluis door om binnen te komen, om de veiligheid van de voorziening te vergroten. Eens binnen komt men terecht aan een 'open' inkombalie waar de algemene directrice doorgaans zelf achter zit. Op die manier wil het woonzorgcentrum zo aanspreekbaar mogelijk blijven voor allerlei vragen van bezoekers en buurtbewoners die langskomen. Het buurtgericht werken vloeit volgens de directie van het woonzorgcentrum dan ook voort uit een toegankelijke basishouding die in het geval van Home Claire organisch gegroeid is doordat mensen uit de directieploeg zelf in de buurt woonden en/of opgroeiden en er mee verbonden zijn en willen blijven. Via informele en persoonlijke contacten probeert men ook voeling te blijven houden met de buurt en haar noden. Tijd en ruimte nemen om met mensen te spreken, om te kunnen horen wat mensen missen, en wat er knelt in de buurt worden als uitgangspunten vernoemd.

Wat sociale dienstverlening betreft, probeert Home Claire mee te springen op de kar van de vernieuwingen die momenteel plaatsvinden in het Scheldeoord en omgeving door zelf verder uit te breiden en te vernieuwen met aandacht voor noden van de buurt. In de nabije toekomst wordt het woonzorgcentrum uitgebreid met aanleunflats, en een sociaal restaurant. Deze bouwplannen zullen een duidelijke impact hebben op de buurt maar moeten

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 77 15/05/13 11:23

de buurt ook ten goede komen, onder meer door het inbouwen van een aantal publieke voorzieningen (artsenpraktijk, kapsalon) en het creëren van openbare doorsteken doorheen de campus die verschillende delen van de buurt met elkaar zullen verbinden. Deze keuzes zijn mee ingegeven vanuit de kennis over de buurt en buurtbewoners: men weet bijvoorbeeld dat mensen die de bushalte langs de Schelde willen bereiken, een huizenblok moeten rondlopen, en dat met het nakende pensioen van de laatste huisarts in de buurt geen eerstelijns gezondheidszorg meer aanwezig zal zijn. Met de eigen bouwplannen wil Home Claire niet enkel extra publieke functies creëren in de buurt, maar meestappen in het herwaarderingsverhaal dat het stadsbestuur aan het schrijven is. Men volgt actief dossiers op van projecten in de omgeving en probeert via de eigen verbouwing bij te dragen tot deze buurtopwaardering. Een voorbeeld hiervan is het gebouw van een voormalig openbaar badhuis voor de bewoners van de sociale appartementen dat er nu als verlaten loods, onttrokken aan het straatzicht, als doorn in het oog van veel buurtbewoners bij ligt. Men onderhandelde met het stadsbestuur om deze terreinen mee in de eigen bouwplannen te kunnen opnemen.

5.5.3. Buurtgericht werken

Buurtgericht werken in Home Claire komt tot stand vanuit een zorgvisie die de gehele mens en zijn/haar levensgeschiedenis centraal stelt. Daarnaast komen vrijwilligers uit de buurt aan bod die er een belangrijke motor voor de integratie van het woonzorgcentrum in de buurt vormen; en bespreken we manier waarop het woonzorgcentrum via uitbreidingsplannen op een aantal zorgvragen van de buurt probeert in te gaan. Ten slotte wordt buurtgericht werken in deze grootstedelijke context gekoppeld aan de volledige stad die optreedt als buurt van het woonzorgcentrum.

Zorg voor de gehele mens en zijn of haar levensgeschiedenis

Buurtgericht werken wordt door Home Claire niet beschreven als een uitdrukkelijke visie of iets waar men formeel of actief aan werkt. Het wordt eerder ervaren als een basishouding die onder meer te maken heeft met het feit dat enkele leden van het directieteam en personeelsleden zelf in de buurt wonen of woonden of er opgroeiden. De directrice kiest er ook bewust voor om zelf steeds vooraan aan de infobalie te zitten, zodat zij de eerste figuur is die bezoekers zien en waaraan ze een vraag kunnen stellen. Een buurtgerichte houding is iets wat men zoveel mogelijk als onderdeel van een kwaliteitsproces in overleg met medewerkers wil uitwerken. Buurtgericht werken verbindt men met de visie die men in Home Claire wil waarmaken. In deze visie hebben wil men onder meer vertrekken vanuit de waarde en identiteit van de bewoner en deze ook behouden. Men wil zich dan ook openstellen voor het levensverhaal en de geschiedenis van elke bewoners en deze een plek te geven in de werking van het woonzorgcentrum. De verbondenheid van mensen met hun vroeger leven is dan ook belangrijk en dit doorbreekt de muren van het woonzorgcentrum.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 78 15/05/13 11:23

> *Een recent project bracht Home Claire naar de Opera van Gent, naar aanleiding van het levensverhaal van een bewoonster die vroeger operazangers was.*

Verder past het binnen de visie om bewoners te stimuleren om zich zo veel mogelijk in de gemeenschap van het woonzorgcentrum te begeven en zich niet te veel af te zonderen in hun kamer. Sommige bewoners geraken door het leven in het woonzorgcentrum soms uit het isolement waar ze in hun vroeger thuissituatie in zaten. Verder presenteert Home Claire zich graag als een instelling die het leven, feesten, zingen en dansen ook in deze levensfase een belangrijke plaats wil geven.

Buurtvrijwilligers als motor

Een vaste activiteit in de buurt is de uitstap op woensdagmiddag waarbij ze met een (wisselende) groep naar het 'Buurthuisje' in de Wolterslaan trekken. Soms gaat het tot een 20-tal personen bij deze uitstap. Ze worden dan gebracht en opgehaald door vrijwilligers van het Buurthuisje en het woonzorgcentrum en door personeel en door een aantal van hen begeleid tijdens de activiteit. De verantwoordelijke voor animatie leidt dit mee in goede banen. Dit Buurthuisje ligt vlakbij, slechts op 150 meter wandelen. Men moet slechts één straat en een lastige drempel over. Dit is vlakbij maar om er (een grote groep) rolstoelgebruikers en ouderen (die slecht te been zijn) heen en terug te krijgen, vraagt dit toch een inspanning. Vanuit Home Claire richtte men de vraag naar de stad om een straatdrempel aan te passen. Door de sociale woonblokken en via een speelpleintje komen ze uit bij de gebouwen waar het Buurthuisje zijn nieuwe stek vond (omdat ze uit hun oude locatie weg moesten gezien de nieuwbouwplannen van Home Claire), naast de bureaus van de stedelijke integratiedienst en de vzw Kunst(h)art. De bewoners van Home Claire gaan er een koffie te drinken en soms gaat er een activiteit door samen met andere buurtbewoners.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 79 15/05/13 11:23

Observatiefragment: wekelijks pannenkoekenmoment in 't Buurthuizeke

Als ik aankom staat er al een lange rij personen in een rolstoelen te wachten om te vertrekken. Alle personen worden in een rolwagen gebracht, behalve één iemand die met een stok stapt. De tocht is niet zonder hindernissen, voetpaden, goten, maar er zijn ook werken bezig. Ik sta klaar om de man met zijn stok op te vangen als hij over de waterbuis heen stapt. De eerste vrouw die ik begeleid is toch vrij onzeker in de rolstoel. Ik rij dus regelmatig achteruit – zoals ze me als tip meegaven – voor het nemen van hindernissen.

[...]

Dan begint het bingo spel. De vrijwilligers van het Buurthuisje zorgden voor al het materiaal, het lottospel zelf, de kaartjes en stiften en de prijzentafel. Om te kunnen spelen worden een aantal mensen uit het Buurthuisje gehaald. Zij helpen de ouderen bij het aankruisen van de nummers op hun bingoblad. Ook een oudere dame, die nog thuis woont en er op bezoek is schuift bij aan tafel om mee te spelen.

Een opgetrommelde bezoeker, blijkt niet meer nodig om te helpen begeleiden maar heeft er toch zijn plezier in om mee te spelen en blijft er bij zitten.

Er wordt flink gelachen. Met de nummers die niet begrepen worden (ander dialect), om mensen die een rij vol hebben en heel enthousiast worden omdat ze denken al gewonnen te hebben. Een man die blind is mag aan het rad draaien om de nummers te trekken. Regelmatig gaat het te hard zodat het balletje weg vliegt. Hilariteit, de stille tafel is vol leven, mee ingebracht door het spel en de meespelende vrijwilligers en bezoekers.

Eens aangekomen in het Buurthuisje, gaan we naar een zaaltje waar een grote tafel klaar staat met stoelen er om heen. Het lokaal ernaast, het eigenlijke Buurthuisje, loopt al vol met de reguliere bezoekers.

Iedereen gaat zitten of wordt aan de tafel 'gerold'. Na een tijdje komen de vrijwilligers aandraven met koffie en pannenkoeken. De mensen genieten, er speelt muziek, de meeste mensen zijn vrij stil. De mannen praten vooral met elkaar. De anderen met een bezoeker die mee is of met iemand van het begeleidend personeel. Er zit een stagiair bij en een bezoekster, voor de rest is het behoorlijk rustig.

Tijdens de gesprekken met bewoners uit Home Claire horen we dat het Buurthuisje en zijn vrijwilligers en bezoekers, voor veel van hen de kern of vaak ook het enige contact met mensen uit de buurt vormt. Velen benoemen het Buurthuisje, als hen naar de voor hen belangrijkste plek van de buurt gevraagd wordt. Wanneer het Buurthuisje ter sprake komt of bijvoorbeeld herkend wordt op de foto's reageren de mensen die dit kennen heel tevreden. Dat is hun vaste uitstap, mensen voelen zich daar goed. Ze zeggen dat er heel veel vrijwilligers zijn die dingen doen voor hen, zoals pannenkoeken bakken. Enkele anderen benoemen ook enkele jeugdwerkingen uit de buurt, of de Dekenij doet een belletje rinkelen. Sommige vertellen dat ze wel vaker iets zouden willen doen met de parochievereniging.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 80 15/05/13 11:23

"*Iedereen hangt aaneen*", dit was het antwoord van een bewoner op wat kenmerkend is voor de buurt. Hij verwees in dit antwoord vooral naar het Buurthuisje. Hij vertelde over de muren die er vol hangen met foto's van bezoekers en van activiteiten die de mensen er samen doen. Dat toont de 'hechtheid' volgens hem van de mensen die daar komen.

Als we vanuit het perspectief van de bezoekers en vrijwilligers van het Buurthuisje naar het woonzorgcentrum kijken valt ook op hoe sterk de mensen van het Buurthuisje zich betrokken voelen op de bewoners van Home Claire. In de gesprekken met buurtbewoners uiten zij zich positief uit over de bewoners. Soms worden er activiteiten georganiseerd waarbij de buurtbewoners samen met de bewoners van het woonzorgcentrum mogen deelnemen. Dit versterkt het gevoel dat het een buurt is waar iedereen bij hoort. De animator van het woonzorgcentrum is voor het Buurthuisje een zeer belangrijk en waardevol verbindingspersoon.

Sommigen verbinden het ook met hun eigen toekomstperspectief. Ook zij worden op een dag oud, en zien het daarom als iets belangrijks om solidair te zijn met deze groep maar ook om te weten wat het leven in een woonzorgcentrum is. Tegelijkertijd stelt iemand zich ook de vraag of deze woonvorm voor hen betaalbaar zal zijn. Men merkt op dat ze weinig mensen kennen uit de buurt die daar gaan wonen.

Interviewfragmenten buurtactoren: getuigenissen bezoekers en vrijwilligers 't Buurthuizeke

"Ik heb er (Home Claire) al mogen optreden."

"Home Claire is top, het zijn lieve mensen en wij zien hun graag komen."

"André (bewoner Home Claire), brave mens, hij drinkt graag een wit wijntje en is altijd blij met een babbel."

"De mensen van Home Claire hebben dit nodig om de andere buurtbewoners te leren kennen."

"We zien ze maar één dag in de week, dat zouden er drie moeten zijn."

"Ze komen hier in het clubje voor de gezelligheid en hun wekelijkse portie pannenkoeken en koffie én de aandacht die ze krijgen."

"We hebben een voorstel: we willen graag meer horen over de levensverhalen van de bewoners van Home Claire. Laat ze eens hun verhaal vertellen, we zullen er waarschijnlijk veel van kunnen leren!"

"We vinden het goed naar de toekomst want wij weten dat wij ook oud gaan worden, het staat ons ook te wachten."

"Zij zijn welkom, wij zijn mensen onder elkaar en hopelijk worden wij ook zo oud."

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 81 15/05/13 11:23

Het Buurthuisje organiseert zelf ook een buurtfeest. Dit gaat door tijdens het weekend. Home Claire heeft enkel op woensdag vrijwilligers ter beschikking om de bewoners van Home Claire naar het Buurthuisje te brengen. Bewoners die geen kinderen of bezoek hebben die hen er heen kan brengen, kunnen dus niet deelnemen. Daarom zetten de vrijwilligers van het Buurthuisje een systeem op poten dat ze zelf en met eigen familieleden mensen van het woonzorgcentrum naar het buurtfeest brengen "*omdat die mensen anders niet kunnen deelnemen*".

Interviewfragment buurtactoren: getuigenissen bezoekers en vrijwilligers 't Buurthuizeke

De vrijwilligers en bezoekers vertellen mij dat dit Buurthuisje voor hen de enige plek in de buurt is waar ze naar toe kunnen. Een café wat verder, draait niet goed, ze zijn niet vriendelijk, niet iedereen is er welkom, zeggen ze. Het buurthuis (stedelijke buurtwerking) ligt aan de andere kant van het water. Ze erkennen dat de medewerkers hiervan wel hun best doen om vrijwilligers van deze kant (het Scheldeoord) aan te trekken, maar dat lukt niet echt zo goed. Dit is hun buurt en niet de andere kant van het water.

Vroeger was het Buurthuisje terug te vinden in één van de oude gebouwen die nu afgebroken zullen worden in de nieuwbouwplannen van het woonzorgcentrum. Dat ze daar weg moesten vonden ze jammer. Dit neemt niet weg dat ze het nog steeds heel belangrijk vinden om de bewoners van Home Claire te kunnen blijven ontvangen en iets voor deze groep buurtbewoners te doen. Ze hebben nu een nieuwe stek gevonden. De ruimte werd in orde gezet. Het is een succes. Er is hier volgens de bezoekers anders quasi geen aanbod voor hen qua ontspanning of plaats waar ze elkaar gezellig kunnen ontmoeten.

Buurtbewoonster en vrijwilligster Katy startte het Buurthuisje toen het goed draaien clubhuis voor senioren zijn deuren sloot. Ze richtte zich tot de Stad Gent met de vraag of ze een buurtwerking mocht opstarten, niet enkel voor senioren, maar voor alle buurtbewoners. Buurtwerk gaf een kleine startsom (€ 100) en Stad Gent stelde gratis een lokaal ter beschikking. Iedere maandagmiddag zijn ze 'open' voor alle buurtbewoners, die er graag heen komen om deel te nemen aan activiteiten. Er worden ook buurtfeesten georganiseerd en geregeld gaat er een bewonersvergadering door. Ze gaan dan ook in dialoog met het stadsbestuur over gewenste en aanstormende toekomstplannen die de wijk aanbelangen. Er is nauwe samenwerking met het Buurtwerk, de directe buurt vzw Kunst(h)art en andere organisaties. Het is ook een plaats waarmee veel bezoekers een vertrouwensband hebben en er ook terecht komen met hun eigen verhaal en vragen.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 82 15/05/13 11:23

Afbraak-opbouw-inbouw?

Zoals hierboven reeds vermeld heeft Home Claire nieuwbouwplannen, die vanaf 2013 in uitvoering zouden moeten gaan. Een oude loods (het voormalige badhuis voor de appartementen in de buurt) van de stad wordt afgebroken. Dit maakte ook dat het Buurthuisje dat voordien op deze plek gehuisvest was moest verhuizen naar een nieuwe locatie. In de plaats van de vervallen loods, komt er een uitbreiding van het woonzorgcentrum en een aantal aanleunflats en assistentiewoningen.

Verder wordt er ruimte gemaakt voor een artsenpraktijk en een kapsalon of iets van die orde, die zich naar bewoners van de toekomstige assistentiewoningen én de buurt richten, en bereikbaar zullen zijn via de centrale doorgang. Er wordt ook een sociaal restaurant voorzien dat zal openstaan voor de buurtbewoners. Het plan is om aan dit nieuwe project ook een dienst maaltijdlevering te koppelen, die maaltijden zal leveren aan de assistentiewoningen en met de mogelijkheid om dit ook uit breiden naar mensen uit de buurt. Dit zal echter uitgebaat moeten worden door een andere keuken dan de huidige van het woonzorgcentrum omdat die een te kleine capaciteit hiervoor heeft.

Er wordt ook bewust gekozen om een centrale doorgang – met eventueel openbare buitenfitnesstoestellen- door de binnentuin aan te leggen die de ene kant van de buurt verbindt met de andere, en deze overdag publiek te maken voor de buurtbewoners. Deze doorgangen zullen 's avonds voor de veiligheid afgesloten worden.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 83 15/05/13 11:23

De buurtbewoners wachten de uitbreiding met argusogen af. *“Het zal een groot verschil maken voor Home Claire, maar niet zo veel voor het gebuurte.”* Sommigen geven aan dat de uitbreidingen tot hiertoe het woonzorgcentrum meer op een eiland plaatsten dan toen het nog kleinschaliger was. Door de nieuwbouw moest het Buurthuisje zelf ook verhuizen! De goede bedoelingen van de nieuwbouw worden zeker erkend. Zowel voor de buurt, omdat dit verloedering helpt tegen gaan, als voor de bewoners van het woonzorgcentrum, die zo meer ruimte krijgen. Of omdat er zo meer mensen terecht kunnen. Tegelijkertijd vragen ze zich af of ze er zelf ooit gebruik van zullen kunnen maken, het kunnen betalen?

De stad is mijn buurt

In de activiteiten en gesprekken die in het woonzorgcentrum doorgingen met de bewoners van Home Claire, merken we dat veel van hen er vroeger niet woonachtig waren en de buurt niet kennen. Voor sommigen is *‘Gent’ ‘de buurt’*. Als we in de gesprekken bijvoorbeeld vragen naar wat voor hen de mooiste of belangrijkste plek in de buurt is, noemen ze plaatsen over gans Gent op. Zo bijvoorbeeld wordt kerkhof Campo Santo als antwoord gegeven, de omgeving rond de Tweebruggenstraat, het Belfort, het Gravensteen, of de Oostakkerstraat (omdat de mensen daar vriendelijk zijn), de watersportbaan (omdat ze er vroeger vaak verkeerde). Maar ook het Groot Begijnhof, dichter in de eigen wijk van het woonzorgcentrum, wordt als de mooiste plaats benoemd. Iemand stelde dat ‘gans Gent’ mooi is, waarop anderen instemden.

In zijn ‘buurtgerichtheid’ richt het woonzorgcentrum zich dan ook vaak naar Gent als stad. Als voorziening in de context van Gent is er ook samenwerking met stadsdiensten mogelijk. Een recent voorbeeld is het project Divo Diva dat uitgewerkt wordt samen met de Opera van Gent en een Stedelijke Secundaire school

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 84 15/05/13 11:23

Opgemerkt wordt dat buiten de initiatieven die door het animatieteam ingericht worden (zoals de wandelingen naar het buurtpark of het Buurthuisje dat hen wekelijks verwelkomt) weinig bewoners van het woonzorgcentrum echt interesse hebben om in de buurt dingen te doen. Slechts enkelen gaan zelfstandig buiten het woonzorgcentrum, op voorwaarde dat ze niet dementerend zijn of bijzonder valgevaar lopen. Als we tijdens de gesprekken foto's van plaatsen, gebouwen of voorwerpen uit de buurt laten zien, merken we dat vrij veel bewoners de plaatsen uit de buurt niet herkennen, terwijl sommigen die ze nochtans regelmatig passeren, bijvoorbeeld onderweg naar het Buurthuisje op woensdagmiddag.

Als gevraagd wordt naar wat voor hen belangrijke plaatsen of ontmoetingsplaatsen zijn, hebben zij het vaak over plaatsen *in* het woonzorgcentrum; de kleine leefruimte, de tuin, de rokersplek, het bureau omwille van administratieve redenen, hun eigen kamer, de leefruimte en de keuken. Ook de mensen *in* het woonzorgcentrum zijn belangrijk voor hen. De bewoners maken vrienden in Home Claire, dit is op zich ook al een kleine leefgemeenschap. In de gesprekken geven verschillende ouderen aan tevreden te zijn met de mooi aangelegde binnentuin. Ze vinden het ook een goede plek om daar bezoek te ontvangen. Andere bewoners gaan met hun bezoek naar het nabij gelegen café, al gaven sommigen ook aan dat ze zich daar niet echt (meer) welkom voelen. Als bezoekers de bewoners mee nemen naar buiten, dan gaat deze uitstap vaak naar andere plaatsen in Gent. Men gaat eens iets samen eten of kleren kopen in 'de stad'. In de directe buurt is er immers maar weinig en de stad ligt vlakbij.

De bewoners van het woonzorgcentrum lijken niet echt bezig te zijn met de directe 'omgeving'. Ze geven wél aan dat ze meer contact met omwonenden wenselijk zouden vinden. Of eigenlijk zouden ze algemeen meer bezoekers fijn vinden. Er werd ook gevraagd naar wat de bewoners van Home Claire *niet* aangenaam vinden in de buurt. Antwoorden verwezen in de eerste plaats naar vervallen of storende gebouwen zoals bijvoorbeeld een vervallen fabriek. Vanuit de grote leefruimte kijk je uit op een groot betonnen appartementsgebouw. Ze vinden het een doorn in hun oog, iets dat het zicht belemmert. Een oud café in de buurt vinden ze ook niet mooi omdat ze zich er niet meer welkom voelen. De verkeersdrukte in buurt ervaren ze als onaangenaam, meer rust zouden ze leuk vinden.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 85 15/05/13 11:23

‘Jonk volk’ op bezoek

Studenten uit de diverse onderwijsinstellingen in Gent brengen via specifieke opleidingsactiviteiten, een aanbod binnen in het woonzorgcentrum en creëren sociale contacten met de bewoners. Sinds kort wordt er een nauwer contact gelegd met het stedelijk kinderdagverblijf De Dolfijntjes, dat vlak naast het woonzorgcentrum ligt. Af en toe komen *de kleintjes* op bezoek, in de ontmoetingsruimte of de binnentuin. Als centrale motivatie voor deze samenwerking haalt de verantwoordelijke van De Dolfijntjes de ontmoeting tussen generaties aan. Men hoopt zo ook mee het sociaal isolement van sommige rusthuisbewoners eens te doorbreken.

Enerzijds vraagt het niet veel inspanningen om een groots effect te bereiken met een bezoekje van de kinderen aan het woonzorgcentrum. Veel mensen vinden plezier en verstrooiing door kinderen te zien spelen. Ze genieten er van kinderen bezig te zien of om nog eens een kleintje op schoot te kunnen houden. Het doorbreekt de dag en brengt gesprekken op gang.

Anderzijds wordt aangegeven dat een goede samenwerking en zinvolle uitwisseling wel vraagt dat verwachtingen goed op elkaar worden afgestemd. Zowel vanuit het kinderdagverblijf als vanuit het woonzorgcentrum wordt hier recent weer nieuwe energie in gestoken om dit voor te bereiden, uit te voeren én op te volgen. Het woonzorgcentrum kreeg met een nieuw personeelslid animatie een nieuwe impuls. In het kinderdagverblijf gaf het werk van een stagiaire een duwtje in de rug. Zij bereidde de samenwerking voor. Zo ging ze hierover in gesprek met het personeel van het kinderdagverblijf en met de mensen van de animatie van Home Claire. Uitstappen als deze zijn voor het kinderdagverblijf ook enkel mogelijk als er een tweede begeleidster of personeelslid in een groep kinderen aanwezig is of een stagiaire (die dan bijvoorbeeld de voorbereiding en begeleiding van deze activiteiten als stage opdracht kreeg). Het blijft nog steeds een gezamenlijk zoekproces doorheen de tijd. Bijvoorbeeld naar goede gezamenlijke activiteiten. Hier is vooral tijd voor nodig. Om dingen goed voor te bereiden maar ook om deze samenwerking de tijd te geven om te groeien doorheen dit leerproces. Het feit dat er energie gestoken wordt in de samenwerking betekent niet dat alle activiteiten en contacten daarom ‘formeel’ of ‘sterk georganiseerd’ moeten verlopen. Integendeel, vanuit het kinderdagverblijf horen we dat zij vooral veel belang hechten aan de spontane contacten en bezoeken die ze met de kinderen brengen. Ze hopen ook dat de bewoners van het woonzorgcentrum ook meer de weg zullen vinden om hen eens zelf een bezoekje te komen brengen. Zij willen zelf ook een open huis zijn waar mensen eens de tijd nemen om het leven mee te maken.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 86 15/05/13 11:23

Interviewfragment buurtactoren: kinderdagverblijf de Dolfijntjes

Er gebeurde duidelijke afstemming met het animatieteam van het woonzorgcentrum over de wederzijdse verwachtingen, alvorens men tot uitwisseling overging. Zodat de activiteiten en bezoeken in de lijn liggen met de gehele werking en visie van het dagverblijf. Men vindt het bijvoorbeeld belangrijk dat beide doelgroepen niet 'gepusht' worden om opgelegde knutselactiviteiten uit te voeren. Dit strookt niet met de pedagogische visie van het kinderdagverblijf. Men merkt dat deze visie gedeeld wordt met het woonzorgcentrum. Maar tegelijkertijd heeft een woonzorgcentrum ook een 'kalender' waar men activiteiten dan ook wil 'inplannen', waardoor men hier niet altijd zo flexibel mee kan omgaan.

[...]

Men leert ook uit ervaringen met activiteiten. Hoe men bv de aandacht van de kinderen kan blijven vasthouden, die tijdens het bakken van een cake de deeg ook willen voelen en proeven en hun aandacht en rust verliezen indien ze te lang moeten wachten. Of omgekeerd om geduld te hebben met een oudere bewoner die niet akkoord was met een activiteit, of niet passend vond voor kinderen die met effect 'licht en donker' speelden. Voor het kinderdagverblijf is het ook zoeken naar wat de bewoners 'kunnen' qua activiteiten of waar ze in gestimuleerd kunnen worden. Dit vraagt dat ze de mensen en hun diverse mogelijkheden en interesses leren kennen.

[...]

Aanvankelijk hadden ze de ervaring dat men vanuit het woonzorgcentrum niet goed wist wat te verwachten van dergelijke 'spontane' bezoeken. Ondertussen waren er al verschillende korte bezoekjes van enkele kinderen in de woonkamer en cafetaria van het woonzorgcentrum en wordt dit duidelijk als positief ervaren. Kinderen zijn daar dan een korte tijd aanwezig, lopen er even rond, krijgen er iets te drinken. Belangrijk is om dan in te spelen op wat op dat moment 'gebeurt' of 'uitgelokt wordt' en dit te ondersteunen en faciliteren. Deze rol wordt opgenomen door begeleiding die mee komt vanuit het kinderdagverblijf, verzorgenden of logistieke ondersteuning. Men merkt dat het omgaan met dergelijke situaties en hier spontaan op inspelen, voor sommige personeelsleden van het kinderdagverblijf heel natuurlijk verloopt en dat anderen dit moeten verwerven. Men vindt het echter belangrijk dat ze hier allemaal in gestimuleerd worden. Maar ook het personeel van het woonzorgcentrum zelf speelt hier een belangrijk rol in samen met aanwezige familieleden en bezoekers.

[...]

Er wordt uitgekeken naar de warmere dagen om met de kinderen in de tuin te kunnen spelen of de bewoners eens vlotter op bezoek te krijgen, binnen of buiten in de tuin. Zo is er bijvoorbeeld het plan om met de herinrichting van de nieuwe tuin zeker de bewoners niet te vergeten uit te nodigen. Bewoners van het woonzorgcentrum kwamen al eens met enkelen langs, bijvoorbeeld om de kinderen met een zelfgebakken cake te trakteren. Men hoopt dat dit in de toekomst verder kan groeien. De visie van de kribbe is om een 'open huis' te zijn waar ruimte kan gemaakt worden om het leven in de kribbe mee te maken. Dit hoeft niet altijd via een gerichte activiteit te zijn. Maar door deel uit te maken van het gewone leven daar, de speel, eet en verzorgingsmomenten. Net als bij het leven in het gewone gezin is daar ruimte voor bezoek. Er bij zitten, samen praten, waar mogelijk helpen om een kindje een flesje te geven etc.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 87 15/05/13 11:23

5.5.4. Synthese

Het woonzorgcentrum bevindt zich in een kleine wijk (Scheldeoord) in de rand van de grootstad Gent. Deze context maakt dat bewoners uit het woonzorgcentrum van overal in Gent komen en zeker niet altijd uit de directe buurt. Hun *buurt* is dan ook vaak de *stad*. Hun eigen verleden ligt vaak in een ander deel van de stad en dus ook hun sociale netwerken, kennis en betekenisverlening. Als ze mee gaan op stap dan gaan ze veelal naar *Gent* en niet naar de onmiddellijke buurt. Als voorziening in de stad zijn er samenwerkingen met de diverse stadsdiensten mogelijk maar ook met de grote verscheidenheid van andere diensten en organisaties, horeca, aanbod allerhande. De volledige stad komt hier in beeld als buurt van het woonzorgcentrum.

Tegelijkertijd is de onmiddellijke buurt ook zeer betekenisvol voor het woonzorgcentrum en zijn bewoners. In deze casus is het een interessante vaststelling dat de buurt een belangrijke trekker is in het contact dat de bewoners van het woonzorgcentrum hebben met de buurt. De betrokkenheid van de vrijwilligers uit het nabijgelegen buurthuisje op de ouderen speelt hier een grote rol als motor in het buurtgericht werken, in aansluiting op enthousiasme in het woonzorgcentrum. Het voorbeeld van de ontmoetingen met het kinderdagverblijf toont, net als bij het buurthuisje dat de wens hen als 'buren' en 'mensen' te ontmoeten, de basis is om de noodzakelijke energie in de uitwerking te willen investeren.

Het woonzorgcentrum in deze casus heeft bouw- en uitbreidingsplannen. Dit heeft natuurlijk een betekenis voor én impact op de buurt. Anderen moeten wijken om dit te kunnen realiseren. Tegelijkertijd kan men ook aansluiten op zorgvragen of mogelijkheden in de buurt, zoals hier concreet het invullen van een aantal buurtfuncties, zoals een huisartsenpraktijk en een sociaal restaurant. En men springt mee op de kar van andere projecten die de wijk willen herwaarderen. Voorwaarde is natuurlijk dat men die noden kent en aanvoelt, waarvoor men als organisatie natuurlijk ook betrokken moet zijn op en aanwezig moet zijn in de buurt.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 88 15/05/13 11:23

5.6. Casus Kieldrecht

Kieldrecht is een landelijk dorp, een deelgemeente van Beveren in de polders. Het heeft een kleine dorpskern, met handel en diensten. En net als andere dorpen in het Waasland vinden we er de sporen van sluwe Reynaert de Vos.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 89 15/05/13 11:23

5.6.1. Omschrijving van de buurt

Kieldrecht is een polderdorp en één van de zeven deelgemeenten van Beveren, een uitgestrekte gemeente van een 150 km2 en 47.003 inwoners[18]. Het dorp is te situeren centraal in de Noordelijke polders van het Waasland. Wat het aantal inwoners betreft gaat het voor Kieldrecht om een heel kleine dorpsgemeenschap. De bevolkingscijfers van 2011 tellen 3850 inwoners[19].

Kieldrecht ligt tegen de grens met Nederland en de dorpskern sluit aan bij die van het Nederlandse dorp Nieuw Namen. Het polderdorp ligt vlak bij de haven en tegen Doel. De druk van de uitbreidende haven is dus zeer nabij, net als de dreigende ontpoldering van de regio.

Kieldrecht is een rustig, vrij landelijk dorp. Anderzijds kent het dorp, zeker in de dorpskern, waar het woonzorgcentrum ook gelegen is, heel wat bedrijvigheid wat betreft handelszaken en horeca. Wat de openbare voorzieningen betreft is er onder meer een bibliotheek, sporthal, openbaar zwembad, en een cultureel centrum. Het verenigingsleven omvat er onder meer een chirogroep, scoutsgroep, jeugdhuis, fanfare, harmonie, muziekvereniging, koor, toneelgroep, natuurpunt, gezinsbond, carnavalsgroep, speelpleinwerking, etc. Er zijn ook een aantal seniorenverenigingen (OKRA en de socialistische seniorenvereniging).

Overheen het grondgebied van de gemeente Beveren zijn verschillende woonformules en dienstverleningen uitgebouwd voor ouderen. In de deelgemeente Kieldrecht vinden we 15 bejaardenwoningen van het OCMW terug. Daarnaast is er het woonzorgcentrum Heilige Familie, waar een zestigtal personen kunnen verblijven en met vijf plaatsen kortverblijf. Daarnaast werden recent een aantal aanleunflats bijgebouwd. Die werden oorspronkelijk gebouwd (en gesubsidieerd) om de onteigende, bejaarde bewoners van Doel op te vangen. Maar omdat weinigen de verhuis naar Kieldrecht wilden doen, en er slechts drie uiteindelijk in de aanleunflats zijn getrokken, heeft Interwaas de flats opengesteld voor iedereen.

18 Volgens de bevolkingscijfers was dit de situatie op 1/01/2013 (www.ibz.rrn.fgov.be/index.php?id=2982&L=1, geraadpleegd op 7 maart 2013)

19 http://www.beveren.be

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 90 15/05/13 11:23

5.6.2. Over WZC Heilige Familie

Info uit de sociale kaart[20]:

Bezoekadres	Moelenstraat 32 – 9130 Kieldrecht
Werking & Doelgroep	**Algemene werking** • Rust- en verzorgingstehuis, alleen woningen voor senioren **Doelgroep** • Bejaarden **Werkingsgebied** • Waasland Noord
Administratieve informatie	**Juridisch statuut** • Vereniging zonder Winstoogmerk (VZW) **Erkenning /capaciteit** • Als rust- en verzorgingstehuis: capaciteit: 33 bedden rvt • Als rusthuis: 27 bedden rob **Samenwerkingsverband** • Vzw Vives Gent

Heilige Familie is een kleinschalige (65 bewoners waarvan 5 kortverblijf), private voorziening (vzw Vives). Het is het enige woonzorgcentrum in de directe omgeving. Naast het woonzorgcentrum zijn er ook aanleunflats van Interwaas waarvoor het woonzorgcentrum de beheersopdracht en een afgebakende dienstverlening (oproeppermanentie) uitvoert. Het woonzorgcentrum bevindt zich in een mooie nieuwbouw en er zijn nieuwe bouwplannen voor extra zorgwoningen en een bijkomende verdieping op het bestaande woonzorgcentrum om de capaciteit uit te breiden.

20 Vlaamse provincies en de Vlaamse Gemeenschapscommissie van Brussel; Sociale Kaart, te raadplegen op: www.socialekaart.be; laatst geraadpleegd op 7 maart 2013

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 91 15/05/13 11:23

Het woonzorgcentrum is georganiseerd in twee leefgroepen. Elke leefgroep heeft eigen gemeenschappelijke ruimtes zoals een living en keuken. Ouderen met dementie verblijven op de bovenverdieping. Valide ouderen en licht zorgbehoevenden verblijven beneden. In het woonzorgcentrum zijn er 'buurthoekjes' aangemaakt in de gangen waar mensen soms samen gaan zitten, of 'buurten'. Ook in de aanleunflats is er in de hal een plaats waar de bewoners vaak samen zitten.

Het gebouw heeft geen apart onthaal. Het bureau van de directie, vooraan in het gebouw, staat hiervoor open en mensen die een vraag hebben, springen daar binnen. De ingang ligt ook bij de cafetaria waar vaak vrijwilligers aan het werk zijn. De ruimte die oorspronkelijk voorzien was voor onthaal werd ingericht als kapsalon dat gebruikt kan worden door kap(p)(st)ers uit de buurt die in het woonzorgcentrum klanten komen verzorgen die daar verblijven.

WZC Heilige Familie bevindt zich midden in het dorpscentrum, in de directe nabijheid van heel wat plaatsen met openbare functies: het cultureel centrum, de openbare bibliotheek, de sporthal met zwembad, maar ook met de begraafplaats vlakbij, en de hoofdstraat met winkels. Achter het woonzorgcentrum bevinden zich een aantal OCMW-bejaardenwoningen en een petanqueclub. Het woonzorgcentrum bevindt zich daardoor ook midden in de alledaagse leefomgeving van veel dorpsbewoners. In de gesprekken die studenten voerden met mensen op de straat en in de scouts en voetbalvereniging in de buurt, viel op dat bijna alle personen, jong en oud, bekend zijn met het woonzorgcentrum. Ze hebben een familielid die er verblijft of dat was in het verleden het geval. Of ze kennen er andere mensen die er wonen of werken. Kinderen en jongeren vertellen dat ze het woonzorgcentrum kennen door er op bezoek te komen met de school.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 92 15/05/13 11:23

In 2009 namen de bewoners hun intrek in een nieuwbouw op de oude campus. In de bouw van het nieuwe woonzorgcentrum en de inrichting eromheen werd gekozen voor een vormgeving die zich naar de buitenwereld en buurt richt. Onder meer door de situering van de cafetaria met terras langs de voorkant, de mogelijkheid voor buurtbewoners om via de tuin van het woonzorgcentrum een andere straat te bereiken, de aanleg van een petanquebaan vooraan aan het gebouw en de verschillende kamers die uitkijken op het binnenplein. Dit versterkt volgens de directie de verbondenheid met de buitenwereld. Bij de opening van de nieuwe infrastructuur koos men er uitdrukkelijk voor om het 'dorp in huis te halen' en werden de buurtbewoners, met invitaties in de brievenbus, uitgenodigd.

5.6.3. Buurtgericht werken

Buurtgericht werken krijgt in deze context voornamelijk vorm via het versterken van de centrale ruimtelijke positie binnen het dorpscentrum, de verbondenheid van het woonzorgcentrum (en vooral de mensen binnen het woonzorgcentrum) met de dorpsgeschiedenis, en het aanbieden van een waaier aan faciliteiten en diensten aan bewoners, voorzieningen en verenigingen in het dorp.

Binnenwegen

Kieldrecht heeft een kleine dorpskern waarin handelaars, openbare diensten en woningen vrij geconcentreerd bij elkaar liggen. Het woonzorgcentrum bevindt zich middenin dit dorpscentrum. Na de verbouwing werd de campus op verschillende manieren sterker verbonden met de dorpskern. Er kwamen verschillende verbindingen open te liggen tussen het dorp en het woonzorgcentrum, zowel voor gebruikers en bezoekers van het woonzorgcentrum als van de aanleunflats ernaast. Het woonzorgcentrum komt hierdoor vandaag nog centraler in de buurt te liggen. Ook voor wie niet direct in het woonzorgcentrum moet zijn, neemt de campus een duidelijke en herkenbare plaats in Kieldrecht in. Het woonzorgcentrum grenst aan het cultureel centrum met openbare bibliotheek. Fietsers en voetgangers kunnen via de tuin van het woonzorgcentrum de achterliggende straat bereiken. Een poort die de parking van een naburige supermarkt afscheidde van het woonzorgcentrum werd tijdelijk weggehaald naar aanleiding van werken aan de aanleunflats. Daardoor ontstond er een nieuwe binnenweg tussen het woonzorgcentrum en het dorpscentrum. Deze binnenweg creëerde snel een nieuwe dynamiek: bewoners van het woonzorgcentrum met een kamer langs de straatkant vonden het een aangename verandering omdat ze op die manier meer beweging zagen op straat. Sommige bewoners van het woonzorgcentrum of de aanleunflats gingen al makkelijker zelf eens naar de supermarkt of namen de binnenweg om naar het dorp of naar het kerkhof te wandelen, wat vroeger een veel langere omweg betekende. Na afloop van de werken wenste de uitbater van de supermarkt zo snel mogelijk de parking opnieuw af te sluiten uit veiligheidsoverwegingen, maar ondertussen heeft men kunnen bekomen dat de tijdelijke weg behouden blijft. Het gemeentebestuur heeft hier ook een belangrijke rol in gespeeld door infrastructurele ingrepen. Er werd een wandelpad aangelegd naar de begraafplaats en men wil dit verder doortrekken als trage weg tussen het dorpscentrum en het woonzorgcentrum.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 93 15/05/13 11:23

De ligging in het dorp maakt dat vanuit het woonzorgcentrum gezien, het dorp en zijn voorzieningen goed bereikbaar zijn. Al is dit natuurlijk relatief voor de bewoners waarvan de meeste zich niet meer vlot of zelfstandig kunnen verplaatsen. De fysieke toegankelijkheid van de openbare weg en diensten, is voor deze groep essentieel. Een bewoonster van het woonzorgcentrum vertelde bijvoorbeeld dat ze niet vaak meer buiten gaat. Ze moet tegenwoordig met haar *karretje* (rollator) wandelen en dit maakt het op sommige voetpaden niet gemakkelijk. Het aantal bewoners dat zelfstandig naar buiten gaat, is beperkt. Met het stijgende zorgprofiel van bewoners in het woonzorgcentrum, lijkt dit bovendien alleen maar te verminderen. De bereikbaarheid en fysische toegankelijkheid zijn echter ook belangrijke randvoorwaarden voor bezoekers, vrijwilligers of personeel dat bewoners mee naar buiten neemt om een wandeling, boodschap of uitstap te maken.

Observatiefragment: op wandel door Kieldrecht

We steken de straat over, drempel af, zebrapad over, drempel weer op. Een tweetal auto's wachten geduldig tot de groep overgestoken is. Tijdens de wandeling is het vaak niet gemakkelijk om op de voetpaden te wandelen, zeker niet met een groep of als je ondertussen ook nog met de mensen wil praten. We palmen dan ook de straat in waar we kunnen. Het is heel rustig op straat, dus dat vormt ook geen probleem. Als er al eens een auto voorbij moet dan is de chauffeur zeer geduldig.

De man in het gezelschap wandelt nog heel regelmatig zelf naar het graf van zijn vrouw hier. Hij kan met zijn stok op stap. Op de voetpaden, dat lukt nog behoorlijk goed. Op sommige van de paadjes tot bij de graven liggen kiezels, dat loopt moeilijker. Soms wandelt hij ook nog eens tot bij de bibliotheek. Een grotere afstand afleggen lukt hem niet meer zelfstandig. Hij durft dat ook niet meer. Maar vandaag geniet hij. Hij steekt een sigaretje op terwijl hij verder wordt geduwd.

Het cultureel centrum ligt, zoals eerder reeds aangehaald, vlak naast het woonzorgcentrum en op een boogscheut van de gemeentelijke sporthal. Het woonzorgcentrum maakt vlot gebruik van die infrastructuur om zaken te organiseren en om het dorp hierbij uit te nodigen. Tijdens de Seniorenweek wordt daar bijvoorbeeld een optreden georganiseerd. In samenspraak met de gemeente werd beslist om de parking van het woonzorgcentrum 's avonds open te stellen als extra parkeergelegenheid voor activiteiten van het cultureel centrum. Wanneer er een grote activiteit van de plaatselijke volleybalvereniging is, is het ook handig om extra parkeermogelijkheden aan te bieden.

Tegelijkertijd kaart men vanuit het woonzorgcentrum aan dat er een voortdurend evenwicht gezocht moet worden tussen deze openheid en de vraag van bewoners naar rust en privacy. Zo wil men er ook aandacht voor hebben dat de doorgang langs de tuin niet een al te gemakkelijke sluipweg wordt. Het pad loopt langs de kamers van bewoners en het kan niet de bedoeling zijn dat mensen daar al te gemakkelijk kunnen binnen-

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 94 15/05/13 11:23

kijken. De petanquebaan en de doorgang langs de tuin kunnen gebruikt worden, kinderen mogen komen rondfietsen maar de rust moet toch gerespecteerd worden. Om die reden is er ook nog steeds een drempel ingebouwd via een hek dat moet opengemaakt worden als men langs de tuin wil wandelen of fietsen. De intentie van het woonzorgcentrum is om zo veel mogelijk volgens het principe van 'open deuren' te werken, door bijvoorbeeld de ingang vlot toegankelijk te maken en geen bezoekuren meer vast te leggen. Maar onbekende personen die in de gang van het woonzorgcentrum rondlopen, worden door een medewerker aangesproken.

De buurt komt op bezoek

De buurt komt op verschillende manieren binnen in het woonzorgcentrum. Enerzijds individueel: mensen maken gebruik van bepaalde diensten, nemen deel aan activiteiten, of komen gewoon op bezoek. Anderzijds zijn er verschillende lokale organisaties en diensten die het woonzorgcentrum bezoeken of er activiteiten inrichten voor of samen met de bewoners en soms ook gericht naar buurtbewoners. Er zijn de wekelijkse kaartnamiddagen in de cafetaria van het woonzorgcentrum. Mensen die er komen kaarten zijn vooral externen. Voor enkele bewoners die nog willen mee kaarten, wordt een tafel vrijgehouden. Sommige kaartmiddagen worden georganiseerd door OKRA, maar er is ook een zelfstandig groepje kaarters. Zij ruilden hun vroeger zaaltje in het dorpscentrum om voor de verwarmde cafetaria van het woonzorgcentrum. In de winter hadden ze het er immers te koud terwijl de ruimte in het woonzorgcentrum in ieder geval steeds goed verwarmd is.

De lokale OKRA afdeling richt zich op verschillende manieren op het woonzorgcentrum. Een aantal bewoners zijn lid van deze vereniging die nog actief leden werft in het woonzorgcentrum. Een vroeger bestuurslid van de lokale afdeling woont actueel in het woonzorgcentrum. Zij haalt bij sommige activiteiten in het woonzorgcentrum de bijdragen voor koffie op. Op deze manier trekt ze haar vrijwilligersengagement ook hier nog deels door. De activiteiten kunnen gericht zijn naar OKRA leden algemeen, waar ook bewoners aan kunnen mee doen of focussen soms specifiek op de bewoners van het woonzorgcentrum. Er is bijvoorbeeld de OKRA hobbyclub die om de twee weken samenkomt in de gemeenschappelijke leefruimte op de benedenverdieping van het woonzorgcentrum. Maar ook hier komen nog andere dorpsbewoners naar toe. Er is ook de wekelijkse repetitie van het Zangkoor van OKRA. Hieruit groeide in het woonzorgcentrum een intern zangkoor dat wekelijks samenkomt onder begeleiding van dezelfde koorleider. Om de veertien dagen gaat dit door in de leefruimte van de personen met dementie en worden de mensen daar samengebracht om te zingen. Daarnaast is er ook de jaarlijkse rusthuisweek van OKRA. Dit houdt in dat er door OKRA vrijwilligers activiteiten worden georganiseerd voor bewoners van de (lokale) woonzorgcentra. Dit was hier al eens een optreden, dans, een modeshow of een uitstap, waarbij OKRA leden ook zorgen voor het vervoer van de deelnemers. Zo was er recent een uitstap naar de haven dichtbij Doel, waarbij bewoners nieuwsgierig waren om eens te zien wat er ondertussen veranderd was.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 95 15/05/13 11:23

OKRA is echter niet de enige vereniging of organisatie die een aanbod naar de bewoners doet of binnenkomt in het woonzorgcentrum. Markant vzw bijvoorbeeld komt tweemaal per jaar op bezoek bij de bewoners met een attentie. Er is ook wel wat wisselwerking en uitwisseling tussen de vrijwilligers van Markant en die van het woonzorgcentrum. Ook Ziekenzorg CM organiseert activiteiten, zoals in het verleden een wafelbak, die ook open staat voor externen. De jeugdwerking van de plaatselijke fanfare verzorgt een aperitiefconcert in het woonzorgcentrum. En ook de parochiale catechesewerking vindt de weg naar het woonzorgcentrum, etc.

De activiteiten die doorgaan in het woonzorgcentrum en waar ook externen aan kunnen deelnemen, krijgen een plekje in de plaatselijke dorpskrant. Iets wordt aangekondigd of er verschijnt achteraf een verslag. Uit de gesprekken met dorpsbewoners buiten het woonzorgcentrum valt op dat dit vrij bekend is voor mensen uit de buurt. Mensen weten dat daar activiteiten doorgaan, ze vertellen het gelezen te hebben in het buurtkrantje ‘De Koerier’. Voor sommigen is het niet altijd duidelijk of deze dan naar iedereen gericht zijn of enkel naar familie van bewoners. Dit vormt op zich echter niet de drempel om er aan deel te nemen. Het zijn duidelijk vooral de mensen die nu of in het verleden familie of dichte bekenden hebben in het woonzorgcentrum die hieraan deelnemen.

De samenwerking met diensten en personen loopt vaak zeer informeel, of ontstaat uit en wordt bevorderd via informele contacten. De postbode van het dorp heeft bijvoorbeeld een plekje waar hij zijn fiets kan laten staan wanneer hij na zijn ronde met de bestelwagen terug moet rijden naar het postkantoor. De kleinschaligheid wordt in deze als een belangrijke voorwaarde genoemd.

Het personeel, inclusief de directie maar ook de Raad van Bestuur telt mensen uit het dorp. Ook dit bevordert de bekendheid en toegankelijkheid in de buurt van het woonzorgcentrum en concreet ook van personeel en verantwoordelijke. Het woonzorgcentrum is een belangrijke werkgever in de buurt. Het vroeger beleid wierf enkel personeel uit de buurt aan. Actueel geldt dit niet meer, er is een bredere rekrutering van personeel.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 96 15/05/13 11:23

De lokale kleuter- en lagere scholen nemen initiatieven om activiteiten binnen het woonzorgcentrum uit te werken, vaak samen met de ouderen. In de buurt zijn veel boomgaarden met appels en peren. Een eerste gezamenlijke activiteit bij de start van het schooljaar speelt hierop in. De kleuters gaan appels plukken en daarna schillen bewoners en kinderen samen de appels er worden appelflappen gebakken. Kleuters en ouderen turnen ook op regelmatige basis samen. De lagere school kwam ook al eens op bezoek in het kader van een project over bedrijven of beroepen, bijvoorbeeld om de grootkeuken te bezoeken (het woonzorgcentrum beschikt als enige voorziening in het dorp over een grootkeuken) of om het werk van een kinesist te leren kennen. Het gebeurt dat naar aanleiding van een thema op school zoals 'oorlog' of 'ouder worden', lagere schoolkinderen naar het woonzorgcentrum komen en er groepsgesprekken worden georganiseerd. De ervaring van het woonzorgcentrum is dat dergelijke gesprekken vaak veel losmaken en dat dit niet alleen betekenis heeft voor de relatie tussen de ouderen en de kinderen maar ook voor de relatie met de medewerkers van het woonzorgcentrum. Ook zij leren hun bewoners op die manier beter kennen.

Interviewfragment buurtbewoners: getuigenis van enkele kinderen en een jongere

De kinderen (6-7 jaar) die we ontmoetten in een lokale jeugdbeweging, kennen het woonzorgcentrum. Ze beschrijven het als een groot gebouw waar mensen verzorgd worden. De kinderen zijn er vaak al met school geweest en vertellen dat ze er spelletjes hebben gespeeld, zoals de stoelendans. Ze gaan hier graag naar toe want ze hebben zich daar al geamuseerd. En ze zouden het zeker leuk vinden om er nog activiteiten te doen met de school of zelfs met de jeugdbeweging. Enkele kinderen vertellen ook dat ze er paaseitjes zijn gaan zoeken en dat ze er mensen kennen die er werken of verblijven

Ze vinden de ouderen die er wonen lieve mensen. Tegelijkertijd zien sommige hen als mensen die niet altijd weten wat ze doen en het woonzorgcentrum als een plaats waar ze medicijnen krijgen, in bad gestoken worden enzovoort. Sommigen kennen het systeem dat als ouderen vallen ze op een belletje moeten drukken voor hulp. We horen tegelijkertijd ook een idee van enkele kinderen dat ze mensen daar opereren of dood doen.

Een jongen van 19 jaar oud vertelt dat zijn moeder in het woonzorgcentrum werkt en dat hij weet dat er daar heel wat activiteiten zijn waar ook mensen uit de buurt naar toe kunnen. Maar hij heeft geen idee wanneer die plaatsvinden en ziet het duidelijk ook niet als iets voor hem. Wel weet hij dat er altijd veel volk is en dat zijn moeder het daar prettig werken vindt.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 97 15/05/13 11:23

Interviewfragment buurtbewoners: de rol van vrijwilligers

Een vrouw vertelt dat ze al negen jaar in het woonzorgcentrum mee werkt als vrijwilligster. Ze begon hier mee toen ze op pensioen ging en een nuttige invulling wou voor haar vrije tijd. Ze gaat er wekelijks koken met bewoners en soms naar de markt. Vorige week zijn ze mosselen gaan eten. Naar haar mening komt er soms te weinig familie van bewoners deelnemen aan of meehelpen in de activiteiten.

Een vrouw op de markt vertelt dat het woonzorgcentrum probeert om ook wel nog eens naar buiten te gaan met bewoners. Maar er zijn ook veel bewoners die dit niet meer kunnen. Er zijn dan vrijwilligers om met die bewoners mee te gaan. Daar moeten ze echt op kunnen rekenen op die vrijwilligers.

De directe buren van het woonzorgcentrum zijn de bewoners van de aanleunflats. De bewoners van deze flats komen door het gebouw van het woonzorgcentrum om de lift te nemen. De dienstverlening aan de bewoners van deze aanleunflats blijft in principe beperkt tot de alarmknop die bij de permanentie van het woonzorgcentrum terecht komt. Daarbuiten wordt beroep gedaan op thuiszorgdiensten. Een aantal bewoners neemt wel sporadisch of regelmatig een maaltijd in het woonzorgcentrum. Bewoners van de aanleunflats hebben ook voorrang op de wachtlijst van het woonzorgcentrum.

Verschillende mensen uit de buurt nemen vrijwilligerswerk op in het woonzorgcentrum. Dit speelt ook een grote rol in de betrokkenheid van het woonzorgcentrum op en van de buurt. Zij nemen verschillende taken op zich. Momenteel gaat het om een groep van 18 tot 20 vrijwilligers. Ze baten een aantal dagdelen in de week en weekend de cafetaria uit. De kookgroep bereidt op regelmatige basis samen met een aantal bewoners middagmaaltijden en eten die dan samen op. Bij de ouderen met dementie koken ze ook maar ligt de focus vooral op de ervaring van geuren en smaken die ze met deze activiteit binnen brengen. Een aantal vrijwilligers helpen bij de begeleiding van de maaltijden. Vrijwilligers brengen en halen bewoners ook op om deel te nemen aan de wekelijkse eucharistievering in het woonzorgcentrum. Of ze begeleiden bewoners mee naar uitstappen, bijvoorbeeld de uitstappen naar de maandelijkse markt in het dorp.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 98 15/05/13 11:23

De eucharistievieringen in het woonzorgcentrum staan open voor externen. Ze worden verzorgd door een priester op rust. De dorpspriester moet de parochies in vijf gemeenten bedienen. Afhankelijk van de misintenties (voor wie een mis wordt opgedragen) komen er mensen uit het dorp aansluiten. En op feestdagen zoals Pasen of Kerstmis luistert het zangkoor van het dorp de dienst op.

Een plaats waar mensen terechtkunnen

Het woonzorgcentrum heeft de mogelijkheid om bewoners van het dorp, die hier nood aan hebben, een warme maaltijd te laten gebruiken in het woonzorgcentrum. Dagelijks komt er een aantal bewoners uit de aanleunflats eten in de cafetaria. Ook andere mensen kunnen hier sporadisch bij aansluiten. Dit wordt vooral gebruikt door ouderen uit het dorp die hier eens gezelschap zoeken. Het wordt ook gezien als een dienstverlening voor mantelzorgers die zo ontlast worden en zich eens kunnen ontspannen op een plaats waar een zeker begrip is voor de situatie van de hulpbehoevende partner. Het aantal mensen dat er komt eten is zeer variabel. Dit kan gaan van drie tot twintig personen. Om niet in concurrentie te gaan met horeca en traiteurdiensten in het dorp, promoot men deze mogelijkheid niet als een publiekelijk restaurant. Het wordt gezien als een vorm van dienstverlening voor mensen die hier (tijdelijk of sporadisch) nood aan hebben.

Het woonzorgcentrum heeft ook een cafetaria dat op verschillende dagen in de week zowel door bewoners en hun bezoek als door externen bezocht kan worden. Zoals hierboven vermeld gaan hier ook activiteiten door waar externen aan kunnen deelnemen, zoals het kaarten, een wafelenbak, een quiz, etc. De lage prijs voor consumpties maken wel dat de cafetaria voor, vooral oudere bewoners uit het dorp, een lage drempel heeft. Mensen uit de buurt vertellen ons dat ze soms bij familie of kennissen op bezoek gaan, en dat ze dan ook regelmatig iets drinken in de cafetaria beneden. Anderen gaan er soms ook gewoon iets drinken, ook zonder dat ze er bij iemand op bezoek gaan "*het is er goedkoop*".

Bij het gebruik van cafetaria en restaurant wil men opletten dat er niet voorbijgegaan wordt aan de belangen van de lokale middenstanders in het dorp. Met horeca-uitbaters, traiteurs en handelaars uit de buurt worden afspraken gemaakt. Met de eigen cafetaria wil men bijvoorbeeld niet in concurrentie gaan met de dorpscafés. Doelstelling is om dit aan te bieden aan bewoners en hun bezoekers en ouderen die in functie van een specifieke activiteit in het woonzorgcentrum komen. Het is een onderdeel van activiteiten die voor en door externen in het woonzorgcentrum worden georganiseerd. Het openstellen van de cafetaria voor feestjes wordt vooral mogelijk gemaakt voor familieleden van bewoners, en voor de bewoners uit de aanleunflats. Tegelijk maken het woonzorgcentrum en de individuele bewoners zelf ook doelbewust gebruik van de lokale horeca, bijvoorbeeld tijdens uitstappen. Men moedigt de bewoners aan om klant te blijven bij de lokale handelszaken na hun verhuis naar het woonzorgcentrum. Ook tijdens de kerstmarkt in het woonzorgcentrum let men er op om de prijzen hoog genoeg te stellen zodat ze niet te veel in concurrentie treden met de winkels uit de buurt. Verder wordt er ook rekening gehouden met de data waarop activiteiten worden georganiseerd. Zo gaat men bijvoorbeeld de kerstmarkt in het woonzorgcentrum niet op hetzelfde moment organiseren als de kerstmarkt van het dorp.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 99 15/05/13 11:23

Soms komt vanuit het dorp een vraag om de grootkeuken te gebruiken van het woonzorgcentrum. De lokale scouts bijvoorbeeld die voor zijn spaghetti-avond een plaats nodig heeft om de afwas te doen. De keuken van het woonzorgcentrum bood ook al soelaas aan een traiteur die extra ruimte zocht tijdens de drukte van de eindejaarsfeesten.

Klanten

Ook de handelaars en kleine middenstanders uit het dorp worden betrokken in het reilen en zeilen van het woonzorgcentrum. Een groep lokale handelaars van Kieldrecht (Koopkern) komt af en toe (tijdens de avonduren) vergaderen in de cafetaria van het woonzorgcentrum. Een plaatselijke wasserij waar bewoners vroeger klant waren, komt in het woonzorgcentrum voor de bewoners die dit wensen, individueel was ophalen. Een supermarkt in de directe buurt biedt de bewoners van het woonzorgcentrum een boodschappendienst aan. Dat betekent dat zij voor de minder mobiele bewoners boodschappen aan huis komen brengen. Kappers kunnen het kapsalon gebruiken binnen het woonzorgcentrum. Voor veel bewoners betekent dit een belangrijke factor in het behouden van de sociale band met hun woonsituatie voordat ze in het woonzorgcentrum terecht zijn gekomen. Het biedt ook een evenwicht in de positie die het woonzorgcentrum inneemt in het leveren van diensten, waardoor ze niet enkel een concurrentiepositie innemen, maar ook een klant en partner blijven voor deze groepen in het dorp.

Ook hier staat een woonzorgcentrum niet 'buiten' de buurt maar kan er mee verbonden zijn doordat ze gebruik maken van diensten uit de buurt. Naast grote aankopen die gebeuren door de overkoepelende vzw, maken ze gebruik van de plaatselijke drankencentrale en lokale bakker. Dit neemt niet weg dat ze wel aan prijs- kwaliteitsvergelijking doen. Het wordt belangrijk geacht om hierover een open beleid te voeren met de lokale middenstand – dit maakt het ook mogelijk om te onderhandelen. In de voorliggende casus is een belangrijke randvoorwaarde ook dat dit beleid ondersteund wordt door de raad van bestuur.

Veel diensten die het woonzorgcentrum aanbiedt aan het dorp zijn gratis of brengen weinig op, wanneer men dit vanuit commercieel oogpunt bekijkt. Toch wordt hier doelbewust in geïnvesteerd vanuit de visie dat dit bijdraagt tot de blijvende integratie in het dorp. Het woonzorgcentrum is nauw verbonden met het dorp en wil dat behouden (en dus geen eiland worden binnen Kieldrecht). Dit werkt ook in de andere richting: door deze houding kan men makkelijker afspraken maken met andere voorzieningen en instanties. Zo huurt men goedkoop het cultureel centrum voor een activiteit, en worden de parkings van cultureel centrum, supermarkt en woonzorgcentrum zonder veel problemen gedeeld.

Een deel van het dorp in heden en verleden

De geschiedenis van het dorp en de levensgeschiedenissen van de bewoners in het woonzorgcentrum vormen een centraal element in de verbinding met de buurt. De buurt waarin hun woonzorgcentrum ligt, maakt deel uit van de geschiedenis van haar bewoners. Hun verbondenheid met de buurt ligt in het leven dat ze hier hadden en de plaatsen, mensen, straten en gebouwen die ze hier dan ook nog kennen.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 100 15/05/13 11:23

In de wandeling met enkele bewoners viel op hoe veel ze konden vertellen over de plekken, gebouwen, straten rondom het woonzorgcentrum. Onderweg kwamen ze ook voortdurend bekenden tegen. Steeds opnieuw bleven mensen even staan of stapten naar hen toe om een kort praatje te slaan, zwaaiden hen van ver toe. Ze gaven uiting aan het feit dat ze blij waren hen te zien.

Het polderdorp draagt zijn geschiedenis in de verhalen van de bewoners. Er waren beschrijvingen van hoe ze als kind van de dijk (Pillendijk) rolden tot hun kleren er helemaal groen van waren, over het smokkelen tijdens de oorlog en hoe iedereen dat deed en dat daar goed geld mee te verdienen was. Maar ook over de angst tijdens die oorlog, de slachtoffers die er vielen, de V1 die neerstortte op een huis en de mensen die er stierven. Verhalen over het cafeetje dat men uitbaatte en waar mensen kwamen kaarten of over de plaatsen waar ze zelf uitgingen en dansten in hun jonge tijd en de moeite die het daarna kostte om op tijd op te staan en te gaan werken. De Kieldrechtse Kreek (of Grote Geule – natuurgebied, vlak bij de dorpskern), waar ze vroeger kwamen schaatsen, zelfs met de fiets vanuit Vrasene.

Veel van de mensen die we bevroegen uit de buurt zeggen ons dat ze zelf al altijd in Kieldrecht hebben gewoond en ze het woonzorgcentrum dan vanzelfsprekend kennen omdat dat er ook altijd geweest is. Veel van hen kennen er ook iemand die er verblijft of werkt. "*Het is een vaste waarde en waar moeten onze ouderen anders naartoe?*" klinkt het, of "*Het is er altijd al geweest en is gewoon een deel van de buurt*".

Interviewfragment buurtbewoners: voetbal

Een man uit de buurt vertelt dat hij het goed vindt dat sommige ouderen uit het woonzorgcentrum af en toe naar de voetbalwedstrijden in het dorp komen kijken. "*Dat is belangrijk voor het contact met de buurt en het is ook goed voor hun dat ze niet vereenzamen.*" Mensen vertellen ook dat ze de bewoners zien die de markt bezoeken. "*Ze worden dan bij de arm of in een rolstoel mee naar de markt genomen om te winkelen en te praten met andere mensen". "Hoe meer zielen hoe meer vreugd."*

Observatiefragment: wandeling door het dorp met enkele bewoners

Een vrouw die we op het kerkhof ontmoeten heeft een arm in het verband. Ze vertelt dat ze pas gevallen is. Ze kan niet meer koken, zelfs geen aardappelen meer schillen. Daarom gaat ze nu eten bij haar zus in het woonzorgcentrum. Niet in de cafetaria, ze mag bij haar zus op de kamer eten. Ze is dat gaan vragen en het is in orde. Ze beseft dat het snel kan gaan, zo'n dingen gebeuren onverwacht, misschien is het de volgende keer zo ver dat zij ook daar moet gaan wonen.

Veel mensen die we tegen komen tijdens de wandeling stoppen even bij ons groepje, slaan een praatje, zwaaien uit de verte, … Aan een aantal dames op het kerkhof vraag ik of ze hen (bewoners) kennen? Ze bevestigen dat ze een aantal van hen kennen, al van toen ze klein waren.

We wandelen verder langs de dorpsweg. De bedoeling is nog eens langs het 'Sleepbootje' te wandelen, een café dat vroeger werd opengehouden door één van de bewoners. Ze heeft er goede herinneringen aan, ze hadden kaarters, biljartspelers. Jerome vertelt hoe vaak en hoe graag hij daar vroeger uit ging in zijn jonge jaren en hoe moeilijk het was om dan 's morgens op te staan om te gaan werken. '*Wie kan uitgaan moet 's morgens ook vroeg kunnen op staan*', zei zijn vader. Hij werkte vanaf zijn 12 jaar op een boerderij. Maar het smokkelen van graan verdiende beter. Nu drinkt hij zijn pintje in de cafetaria samen met zijn bezoek. Naar een ander café gaat hij niet meer. Hij vind dat goed zo.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 101 15/05/13 11:23

Observatiefragment: dorpsfoto in cafetaria

In de cafetaria van het woonzorgcentrum hangt een grote oude foto van een kaarterskampioenschap. Toen een oud dorpscafé zijn deuren sloot, vond een buurtbewoner deze foto terug vlak voor de afbraak van het gebouw. Hij heeft de foto aan het woonzorgcentrum geschonken. Dit was zijn plaats nu. Het is bijna symbolisch: de geschiedenis van het dorp krijgt hier een plaats en ook het woonzorgcentrum heeft zijn plaats midden in het dorp en zijn geschiedenis.

5.6.4. Synthese

De manier waarop buurtgericht werken in Kieldrecht vorm krijgt, hangt samen met de context van de kleine dorpsgemeenschap. Belangrijke elementen in deze context zijn de inbedding in het dorp, de bereikbaarheid en betrokkenheid op en van mensen, organisaties, handelaars etc. in de buurt. Deze inbedding gaat enerzijds om de ligging – letterlijk midden in het dorp. Dit houdt de bereikbaarheid in van diensten en plaatsen in de directe nabijheid. Hier speelt men op in. Niet alleen het woonzorgcentrum maar ook de handelaars, openbare diensten, de gemeente door openheid te creëren of concreet de parking open te stellen, bijvoorbeeld als doorgang.

Anderzijds gaat het ook om de figuurlijke bereikbaarheid en betrokkenheid op en van het dorp. Als organisatie is het woonzorgcentrum er een wezenlijk onderdeel van en wordt het zo gezien door de buurtbewoners. Een vergelijking wordt gemaakt met de aanwezigheid van een school, zo maakt ook het woonzorgcentrum mee deel uit van de leefgemeenschap van het dorp, is er mee vergroeid. Dit maakt de organisatie en haar personeel in grote mate toegankelijk voor de buurt.

Er is ook een sterke samenhang met persoonlijke levensgeschiedenissen van bewoners uit deze dorpsgemeenschap. In de organisatie van het woonzorgcentrum speelt men hier op in. Dit geldt natuurlijk niet voor iedere bewoner. Niet iedereen woonde vroeger in Kieldrecht. Sommigen verblijven hier omdat hun kinderen hier in de buurt wonen of omdat dit dichtst bij hun eigen deelgemeente lag. Vice versa vinden ook niet alle dorpsbewoners hier een plaats. Dit doet vragen rijzen naar opnamecapaciteit (die wordt voor dit woonzorgcentrum uitgebreid en aangevuld met andere woonvormen) en opnamebeleid die ook keuzes naar buurtgerichtheid kan inhouden.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 102 15/05/13 11:23

5.7. Casus Eeklo

De naam ‘Eeklo’ zou verwijzen naar een klein bosje met eikenbomen, en was in zijn ontstaan een herkennings-plaats tussen de haar omringende moerassen. Vandaag vervult Eeklo een centrumfunctie in de regio op het vlak van handel, diensten, onderwijs. Op donderdag-marktdag kan je er op de koppen lopen.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 103 15/05/13 11:23

5.7.1. Omschrijving van de buurt

Eeklo is gelegen in het Meetjesland[21]. Op 1 januari 2012 telde de stad 20.542 inwoners.[22] Eeklo vervult binnen deze regio een centrumfunctie inzake cultuur, sport, onderwijs, economie én zorg. Tijdens gesprekken met de bewoners van het woonzorgcentrum viel hun band met de stad Eeklo op. Verschillende bewoners hebben er gewoond, anderen kwamen er werken, liepen er school, kwamen er winkelen, gingen er uit, enzovoort.

De toren van de Sint-Vincentiuskerk is één van de hoogste kerken in Vlaanderen. Samen met de vlakbij gelegen Paterkerk, het belfort, het stadhuis en het marktplein, vormt ze het beeld van de stadskern. Hierrond liggen verschillende winkelstraten met talrijke kleine winkels en horecazaken. Op donderdag wordt Eeklo in beslag genomen door de markt, die druk bezocht wordt door mensen uit Eeklo en omstreken. Maar ook op zondag is er de 'Kaaikesmarkt'. Wat verderop naar het station toe is er ook een winkelcentrum met grotere ketens. De stad kent verschillende festivals, wielerwedstrijden en feesten die heel wat volk aantrekken. Ook op cultureel en sportief vlak heeft de stad aantrekkingskracht, onder meer via een cultureel centrum (De Herbakker), een kunstacademie, een bibliotheek, muziekclub, cafétheater, erfgoedcel, zwembad en sporthal. Daarnaast zijn er ook een 50-tal sociaal-culturele verenigingen actief voor jeugd, sport, cultuur en seniorenverenigingen van OKRA tot de Grijze Geuzen.

De regio wordt geconfronteerd met een aantal risicofactoren. Deze kenmerken horen we ook in de beschrijving die men ons in het woonzorgcentrum zelf geeft over de eigen buurt. Hiermee verwijst men naar terugval van de economische activiteit, de hoge werkloosheid, het groot aantal leefloontrekkers en de grote bevolkingsdichtheid. Tegelijk is er de laatste jaren ook een groeiende instroom van vreemdelingen.[23] In Eeklo zijn er ook twee asielcentra. Eeklo telt een groot aantal woningen zonder klein comfort. Hiermee wordt bedoeld dat in deze woningen één van de volgende elementen ontbreekt: stromend water, bad of douche, WC met waterspoeling (Regionaal Overleg Meetjesland, 2002).[24] Een ander kenmerk van de omgeving van het woonzorgcentrum is de dichte bebouwing en de beperkte aanwezigheid van groene ruimte.

Er zijn verschillende residentiële voorzieningen voor ouderen in Eeklo: het WZC Sint-Elisabeth, RVT Dr. J. Coppens, vzw Avondzegen en seniorenresidentie Carpe Diem Eeklo. Serviceflats zijn te vinden bij de vzw Avondzegen en in de nabije toekomst (ingebruikname is gepland in 2013) bij Sint-Elisabeth (zie hieronder de bouwwerkzaamheden). 'De Koraal' van Sint-Elisabeth is het enige dagverzorgingscentrum van Eeklo. De doelstelling is dat zij met de nieuwbouw ook enkele plaatsen voor kortverblijf realiseren. Eeklo heeft ook een Lokaal Dienstencentrum (Zonneheem) en een regionaal

21 Meer informatie over regio Meetjesland: zie inleiding op casus Bassevelde.
22 Volgens de bevolkingscijfers was dit de situatie op 1/01/2013 (www.ibz.rrn.fgov.be/index.php?id=2982&L=1, geraadpleegd op 7 maart 2013)
23 http://aps.vlaanderen.be/lokaal/pdf/gemeente-2012/Eeklo.pdf
24 Bron: Regionaal Welzijnsoverleg Meetjesland (2002) Integraal Ouderenbeleidsplan Meetjesland: www.meetjesland.be geraadpleegd op 19/1/2013.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 104 15/05/13 11:23

dienstencentrum. Actueel stapte de gemeente, mede onder impuls van de uitgebouwde werking van het lokaal dienstencentrum en in samenwerking met verschillende voorzieningen voor senioren, in het engagement om via het project 'Koppig – dementievriendelijk Eeklo'[25], te werken aan een dementievriendelijke gemeente.

5.7.2. Over WZC Sint-Elisabeth

Bezoekadres	Tieltsesteenweg 25 – 9900 Eeklo
Werking & Doelgroep	**Algemene werking** • Rusthuiswerking, dagverzorgingscentrum, Centrum voor comazorg, Jongdementiewerking **Doelgroep** • Ouderen met eenvoudige en complexe zorgvraag, al of niet dement • PNVS (persisterende neurovegetatieve status) en MRS (minimaal responsieve status)-patiënten • Jongdementerenden **Werkingsgebied** • Stad Eeklo en omgeving
Administratieve informatie	**Juridisch statuut** • Vereniging zonder Winstoogmerk (VZW) **Erkenning /capaciteit** • Als Rusthuis: capaciteit 49 bedden rob • Als Rust- en Verzorgingstehuis: capaciteit: 105 bedden rvt **Samenwerkingsverband** • vzw Zorg-saam Zusters Kindsheid Jesu Thuiszorg – Ziekenhuizen

Het WZC Sint-Elisabeth ligt op wandelafstand van het centrum en de markt van Eeklo. Het maakt deel uit van de vzw Zorg-Saam Zusters Kindsheid Jesu en bezit een opnamemogelijkheid voor 154 bewoners. De voorziening telt ongeveer evenveel personeelsleden als bewoners. We kunnen dus spreken van een middelgrote ouderenvoorziening. Naast de residentiële opvang is er ook een dagverzorgingscentrum. De bewoners en bezoekers van het dagverzorgingscentrum zijn afkomstig uit Eeklo of de bredere regio. Sint-Elisabeth heeft een vrij specifiek bewonersprofiel. 80 procent van de bewoners is vrij zwaar zorgbehoevend (categorie B of C zorgbehoefte). Dit hangt ook deels samen met de geschiedenis van het woonzorgcentrum dat vroeger een deel van het naburige ziekenhuis was. Ondertussen is het een afzonderlijke voorziening maar worden nog steeds vrij veel mensen van daaruit doorverwezen. Er is ook een nauwe samenwerking met een psychiatrische voorziening in Eeklo (Sint Jan of 'Over d 'ijzers' zoals ze in Eeklo

25 www.eeklo.be/koppig

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 105 15/05/13 11:23

zeggen) en een doorstroom van daaruit. Maar Sint-Elisabeth telt onder zijn bewoners ook 15 mensen van een jongere leeftijd (jonger dan 65 jaar), die getroffen werden door een niet-aangeboren hersenaandoening, een psychiatrische aandoening of op jonge leeftijd dementie kregen. Zij kunnen hier residentieel verblijven. Voor deze jongere bewoners worden aparte activiteiten georganiseerd afgestemd op hun leefwereld en interesses (in de leefgroep De Zandkorrel). Er zijn in het woonzorgcentrum ook vijf plaatsen voor jonge mensen in comateuze toestand. Het woonzorgcentrum is georganiseerd op drie verdiepingen, die verdeeld zijn naargelang de zorgbehoeften van de bewoners. Op de gelijkvloerse verdieping bevindt zich ook het dagverzorgingscentrum (De Koraal), restaurant en cafetaria, vergaderzalen, praktijkruimte van de kinesist, bureaus en onthaal.

Het huidige gebouw ligt enigszins onttrokken aan het straatzicht. Voor buitenstaanders valt het gebouw vanop straat niet echt op en vanuit de kamers in het gebouw is er ook weinig visueel contact met het leven op straat. Met de verbouwingsplannen van het woonzorgcentrum, zal dit deels verbeteren, doordat er een duidelijkere visuele verbinding zal zijn met toegangswegen en (binnen)tuinen en onder andere met de tuin van het kinderdagverblijf op de campus. Tijdens deze verbouwingswerken is er tijdelijk minder buitenruimte. Er wordt immers een nieuw gebouw geplaatst op de locatie waar voorheen de tuin lag. Deze wordt gemist, als plaats om eens een stapje buiten te zetten, een activiteit in te doen en omwille van het mooie uitzicht dat men had. Aan de straatkant en de hoofdingang ligt een parking, die recent open gesteld werd voor iedereen. Aan de andere kant is de voorziening bereikbaar via een doorgang naar en van het ziekenhuis en ligt naast een kinderdagverblijf en een opvangcentrum voor jonge asielzoekers.

Uit de korte gesprekken die studenten hielden met mensen uit de buurt, leren we dat iets meer dan de helft het WZC Sint-Elisabeth kent. Een grote groep hiervan heeft weinig zicht op wat er zich daar allemaal afspeelt. Enkele mensen weten wel dat daar activiteiten doorgaan. De meeste mensen staan ook niet te springen om meer informatie over het woonzorgcentrum te krijgen. Het ligt ver van hun leefwereld. We merken zowel positieve als negatieve elementen in de beeldvorming over woonzorgcentra algemeen en dit woonzorgcentrum specifiek. Zo bijvoorbeeld geven mensen aan dat ze het goed vinden dat mensen hier goede zorg vinden en dat dit de zorg over kan nemen van familie en partner. Negatieve aspecten die door enkelen worden aangegeven zijn onder meer het beeld van een vrij triestig bestaan, ‘opgesloten’ zitten en iemand meent dat het gebouw afgelegen en geïsoleerd ligt. Men stelt de vraag of er voldoende (bekwaam) personeel is.

5.7.3. Buurtgericht werken

In deze context krijgt buurtgericht werken vorm in de inrichting van het woonzorgcentrum nu en in de nieuwbouwplannen van het woonzorgcentrum en de volledige campus, de contacten met de *buren*, de uitstappen naar de markt en de misvieringen. In het woonzorgcentrum wordt *de buurt ook* bewust binnengehaald via een aantal activiteiten van een groots opgezet kunstproject tot artikels in het bewonersblad en een tewerkstellingsproject. Ook hier is vrijwilligerswerk een belangrijke motor. Een aandachtspunt is hier ook het inzetten op kleine uitstappen met bewoners en dus kleine aanwezigheden in de buurt. Tot slot staan we stil bij een aantal wisselwerkingen en samenwerkingen met organisaties in de buurt.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 106 15/05/13 11:23

Buurten in het woonzorgcentrum en het woonzorgcentrum in een (ver)nieuw(d)e buurt

Het woonzorgcentrum was tijdens de periode van dit onderzoek volop bezig met het realiseren van een volledige nieuwbouw als uitbreiding vlak naast het huidige gebouw. In de vormgeving en de inrichting van dit gebouw wil men uitdrukking geven aan de nieuwe visie op het leven in het woonzorgcentrum en deze mogelijk maken. Per leefgroep worden bijvoorbeeld verschillende gemeenschappelijke ruimtes voorzien, zoals een keuken, living en een tuin. Ook de groep van jongere bewoners zou hierin nog meer een eigen, meer op hen afgestemde afdeling krijgen. In het huidig gebouw liggen de (kleine) kamers op lange ziekenhuisgangen die weinig huiselijke sfeer uitademen. Uit een rondvraag in het eigen woonzorgcentrum bleek ook dat 68% van de bewoners zich eenzaam voelt op de kamer. In afwachting van de nieuwbouw probeert men hier via het werken met kleinere groepen bewoners in 'buurtwerkingen' of 'leefgroepen' een antwoord op te bieden. Elke leefgroep heeft zijn eigen 'begeleiders' (die huismoeders worden genoemd) die als opdracht hebben om een huiselijke en geborgen sfeer te creëren voor de groep en een herkenbaar dagverloop te stimuleren via activiteiten. Enkel bij de meest valide bewoners wordt nog niet met buurtwerking gewerkt. Zij blijven ook vooral op de eigen kamer, zijn vrij zelfstandig. Op verschillende plaatsen in het gebouw zijn er ook *buurthoekjes* gemaakt. Het gaat eenvoudigweg om stoelen of zetels op de eigen gang waar mensen samen kunnen zitten. De inspiratie hiervoor haalt men uit het beeld van mensen die op straat op een stoeltje voor de voordeur zitten om naar de beweging op straat te kijken. Ook hier komen mensen soms graag samen zitten 'buurten'.

Observatiefragment: eerste kennismaking met het woonzorgcentrum

Bij het binnenkomen in het woonzorgcentrum is er een onthaal waar men zich kan aanmelden of vragen kan stellen. Er zijn steeds een aantal mensen aan het werk die men kan aanspreken. Maar dit hoeft niet. In de ruime inkomsthal staat een tafel met wat informatie, een boekenkast, een aantal zetels. Bij het binnenkomen hangt er heel wat informatie op over eigen de bouwwerkzaamheden. Er hangt een scherm waar foto's en aankondigingen getoond worden over voorbije of toekomstige activiteiten van het woonzorgcentrum. Deze hal is duidelijk een kruispunt en ontmoetingsplaats. Mensen, bezoekers, bewoners, personeel en vrijwilligers, komen er elkaar tegen, slaan een praatje, … Telkens opnieuw zie ik er mensen elkaar aanspreken, vragen hoe het met hun vader gaat, iets vertellen over een gemeenschappelijke kennis. Of er wordt een snelle afspraak gemaakt over wie waar moet zijn, iemand wenst er een collega een gelukkige verjaardag toe tijdens het kruisen en een vrijwilliger wordt snel nog even aangesproken of hij er volgende week ook bij kan zijn, …

In de hal zijn er twee liften. Veel korte gesprekken vinden daar plaats, tijdens het wachten of het kruisen van de mensen die er instappen en uitstappen. Het is ook de doorgang naar de cafetaria, het dagverzorgingscentrum, een vergader- activiteitenzaal, de ruimte van de kinesisten en ruimte waar vrijwilligers een eigen informatiebord en postvakje hebben. Er zitten ook steeds een aantal mensen in de zeteltjes die hier geplaatst werden. Ze komen hierheen om te wachten, bijvoorbeeld om de kinesist te zien, hun post op te halen of gewoon om wat te praten of er de beweging te zien.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 107 15/05/13 11:23

Het bouwproject in uitvoering is slechts een eerste fase van een groter plan voor een nieuwe zorgcampus. De eerste fase houdt een uitbreiding van het woonzorgcentrum in, waardoor er een aantal interne verschuivingen mogelijk zijn. Hierbij hoort bijvoorbeeld het realiseren van een volwaardige afzonderlijke afdeling voor de jongere bewoners en het creëren van meer ruimte voor de leefgroepen. In deze uitbreiding komen ook serviceflats bij die een antwoord vormen op een stijgende vraag naar dit type woningen in Eeklo.

Het verhaal is verbonden met de grotere toekomstgerichte plannen voor de campus. Het huidige ziekenhuis verhuist op relatief korte termijn naar een nieuwe locatie. De vrijgekomen ruimte zal gebruikt worden door de stad Eeklo om er nieuwe woonfuncties te voorzien. De toekomstige 'Hartwijk' (genoemd naar de Heilig-Hartkliniek die een herbestemming krijgt) is een project waarin het samenwonen tussen jong en oud de doelstelling is. De nieuwe serviceflats sluiten hierbij aan. Deze zullen elk een ingang hebben die uitkomt op het openbare deel van de campus. De herinrichting van de campus, die nu eerder een 'eiland is' waar men omheen moet (tenzij men in het ziekenhuis of het rusthuis moet zijn) kan een invulling krijgen met het accent op ontmoeting en bereikbaarheid. Maar dit biedt de stad ook mogelijkheden om overheen de campus en dus ook langs het nieuwe woonzorgcentrum een doorsteek voor traag (fiets- en wandel-) verkeer te maken naar een veel 'groener' en meer open deel van Eeklo[26]. Op die manier kan het stadsbestuur een nieuwe (luwe) doorgang realiseren tussen het kleinstedelijk gebied, de 'dicht' bebouwde stadskern van Eeklo en het stedelijk natuurgebied. Dit sluit aan bij de plannen om in dat gebied, onder meer door extra bebossing (aan de Lange Moeiakker), een stedelijk groengebied te realiseren dat de bosgebieden van het Leen verbindt met de vaart van Eeklo met jachthaven. Eeklo heeft een vrij kleine oppervlakte en grote bouwdichtheid. Men wil het publiek groen dichter bij de mensen brengen.

De volledige campus waar het woonzorgcentrum zich op bevindt ondergaat dus grote veranderingen. Het ziekenhuis verdwijnt, ook het oud klooster verderop waar nu jonge asielzoekers worden opgevangen. Het kinderdagverblijf dat naast het woonzorgcentrum werd gebouwd, blijft en in de nieuwbouw wordt een visuele verbinding gemaakt met de tuin ervan. Dergelijke grote verbouwingswerken zetten echter ook druk op de relaties met de onmiddellijke buurt. Het werfverkeer op en rond de campus zorgde in het begin bijvoorbeeld voor ongenoegen bij zowel het kinderdagverblijf als bij sommige buurtbewoners. Men tracht hier in tegemoet te komen door afspraken te maken met de aannemer om de impact van de werken op de buurt zo klein mogelijk te houden door bijvoorbeeld geluidsarme elektrische kranen in te zetten, geen betonmolens te gebruiken, enzovoort. Ook heeft men infovergaderingen voor de buurt georganiseerd rond de nieuwbouw.

26 Ruimtelijk Uitvoeringsplan: 'Overgang stad - landschap Lange Moeie'

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 108 15/05/13 11:23

In de nieuwbouw is ook een sociaal restaurant voorzien waarin ook buurtbewoners kunnen komen eten. Men komt hier tegemoet aan een leemte in Eeklo die tot hier toe nog geen dergelijk aanbod heeft. Noch het lokaal dienstencentrum, noch het OCMW richten op dit moment een sociaal restaurant in. Door dit in een nieuwbouw op te nemen, is het makkelijker om dit van bij het begin te laten voldoen aan de verschillende standaarden en normen. Men ziet dit als een essentieel onderdeel van de sociale functie die men binnen de buurt wenst te vervullen. Hoewel het restaurant in de praktijk voor iedereen zal openstaan in de buurt, moet men in de communicatie zich nadrukkelijk richten op ouderen, omdat de subsidies voor het restaurant afkomstig zijn van Zorg en Gezondheid. Op dit moment kookt de grootkeuken ook al maaltijden voor het kinderdagverblijf naast de deur en voor het politiekantoor indien er iemand opgesloten zit op cel.

Samen met de 'buren'.

Vlak naast het woonzorgcentrum ligt een groot kinderdagverblijf (Kinderlach) dat destijds opgericht werd door dezelfde congregatie als van het woonzorgcentrum. Het kinderdagverblijf komt bij speciale gebeurtenissen zoals Sinterklaas of Pasen op bezoek in het woonzorgcentrum. Zo gingen kinderen van de buitenschoolse opvang, verkleed 'drie koningen', samen met bewoners zingen en hen een tekening brengen. De omgekeerde beweging naar het kinderdagverblijf lukt niet. Als reden wordt gegeven dat het gebouw daarvoor niet aangepast is.

Met de politie wordt samengewerkt in functie van het 'vermissingsproject'. Deze werkwijze werd uitgewerkt in deze samenwerking maar wordt nu ook gebruikt door andere woonzorgcentra. Concreet houdt dit in dat wanneer een bewoner vermist wordt, er een plan in werking gesteld wordt waarbij die persoon geseind wordt bij politie en De Lijn. Doordat van alle bewoners van het woonzorgcentrum een bewonersfiche werd opgemaakt met uiterlijke kenmerken en een foto, kan dit vlot verlopen.

Een dienstverlening aan de politie houdt in dat, wanneer iemand in de politiecel opgesloten is, de maaltijden geleverd worden uit de keuken van het woonzorgcentrum.

De onmiddellijke "buren" van de campus zijn onder meer twee begrafenisondernemers. Deze bieden een oplossing aan het woonzorgcentrum die geen eigen mortuarium meer. Ze namen deze beslissing naar aanleiding van de verstrengde VLAREM-normen ter zake en omdat ze deze mogelijkheden toch 'naast de deur' hebben.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 109 15/05/13 11:23

Naar de markt en de mis

Een uitstap naar de markt is een wekelijks gebeuren in het woonzorgcentrum. Er werd in het verleden een vraag gesteld (en ondersteund met een petitie) aan het stadsbestuur om de kramen van de markt zo te oriënteren dat ze beter toegankelijk zouden zijn voor bezoekers in rolstoelen.

Bij de markt staat ook de centrale parochiekerk van Eeklo. In overleg met de parochiedeken, waar het woonzorgcentrum een goed contact mee heeft, werd al nagedacht op welke manier het woonzorgcentrum beter zichtbaar kon worden in de parochie. Een initiatief dat hier uit volgde was dat men tracht om met de bewoners op Hoogdagen naar de parochiekerk gegaan, in plaats van in de eigen kapel te blijven. De kerk wordt dan ook speciaal aangepast om de mensen in een rolstoel een goede plaats te geven. Het blijkt echter niet evident om dit te realiseren. Op zondagen is er gewoon vaak 'mankracht' te kort om mensen naar daar te brengen. Dit geldt zowel voor het personeel, dat minder talrijk aanwezig is op zondagochtenden en feestdagen en vrijwilligers die op dergelijke dagen ook niet steeds gemakkelijk te engageren zijn.

Anderzijds hebben de eigen eucharistievieringen in de kapel veel succes bij ouderen in de buurt. Omgekeerd weet men dat dit voor de parochiekerk betekent dat daardoor minder volk daarheen gaat en beseft men het belang om te investeren in een onderling goede verstandhouding.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 110 15/05/13 11:23

Observatiefragment: naar de markt

Eén voor één verzamelen de bewoners in de inkomhal. Er zijn twee mannen in het gezelschap. De ene man is de enige die de wandeling zelf zal stappen. Hij is een heel stuk jonger dan de anderen en verblijft niet in het woonzorgcentrum, hij is een bezoeker van het dagcentrum. Dan zijn er nog drie vrouwen, alle drie in een rolstoel.

En dan vertrekken we, richting markt. Ze verzekeren mij dat ze de weg weten 'langs binnen'. Er zou een kortere route zijn indien we langs de achterkant van het woonzorgcentrum over de campus van het ziekenhuis gaan. Het wordt toch even zoeken. Gelukkig heb ik die weg enkele dagen zelf eens gewandeld en herkennen ze de juiste route als we over de parking van het ziekenhuis zijn. Eén van de rolstoelen rijdt moeilijk. Het vraagt extra inspanningen van de studente die deze bewoonster begeleidt. En wanneer de studente een moeilijk manoeuvre moet doen helpt ze met veel plezier mee door bv. de paaltjes vast te nemen en mee kracht te geven om ertussen door te kunnen. Ze heeft er plezier in.

Dan komen we op de markt aan. Daar komen de bewoners dikwijls bekenden tegen, en voeren korte gesprekjes. Mensen lijken verwonderd hen daar te treffen, of toch verwonderd over dit gezelschap. Mensen zeggen dat ze van plan zijn om zeker 'nog eens langs te komen', of ze vertellen iets over iemand die een van de vrouwen duidelijk goed kent. De mensen blijken de markt vrij goed te kennen, ze geven aan langs waar ze willen dat we wandelen. Al snel en vaak stoppen we met de ganse groep aan de kraampjes waar één van hen iets wil kopen. Ze hebben allemaal een geldbeugel en budget mee, behalve de man van het dagcentrum, die koopt niets.

Het doet deugd om zelf boodschappen te doen. Wenskaartjes kiezen en kopen, fruit, een bloemstukje voor op de kamer. Als we denken dat ze alles gekocht hebben, is er terug een stop bij een kraam met aardbeien 'dat kan ik niet laten staan'.

Bij het fruitkraam krijgen ze een bosje peterselie als extraatje bij hun aankopen. Dan vragen de marktkramers of ze van het rusthuis zijn. Ze hebben door dat ze daar weinig mee zullen kunnen doen en vervangen dit extraatje door een clementine.

Marie-Louise heeft een handwerkje mee. Zij wil naar het handwerkkraam en weet ook duidelijk waar dat staat. Voor de man in het kraam is ze duidelijk geen onbekende. Ze toont haar werk en zegt dat ze een kussen wil maken met het borduurwerk dat ze gemaakt heeft. De man neemt het materiaal dat ze hiervoor nodig heeft en wil haar uitleggen hoe ze het kan doen. Maar ze geeft aan dat dit niet meer zo gemakkelijk zal zijn voor haar om zelf uit te voeren. Hij zegt dat hij het voor haar in orde zal brengen. Maar dat betekent dat ze volgende week er wel terug om moet komen. Ok, ik besef dat het dan wel belangrijk is dat ik dit doorgeef aan de betrokkene.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 111 15/05/13 11:23

Buiten komt binnen in het woonzorgcentrum

Het woonzorgcentrum zet verschillende activiteiten of initiatieven die vooral ingegeven zijn door de doelstelling mensen over de vloer te krijgen die 'leven' in het woonzorgcentrum brengen. Nieuwe bewoners aantrekken staat buiten de kwestie, omdat er voldoende kandidaat bewoners zijn. Men wil echter een deel zijn van de directe samenleving en mensen betrokken houden op de buurt. Er wordt ook aangegeven dat dit belangrijk is om bewoners niet in een isolement te laten leven of voor hun sociale contacten afhankelijk te maken van het bezoek van hun familie en kennissen alleen.

Dit gebeurt in de eerste plaats door er naar te streven zo maximaal mogelijk een 'open' huis te zijn en een aantal drempels weg te werken om het huis een toegankelijker imago te geven. De deuren worden dan ook letterlijk zo veel mogelijk opengesteld, er zijn geen bezoekuren, en er is een open tuin. Rond het gebouw staat geen omheining. De slagbomen aan de parking werden weggehaald, ook al komen er nu meer auto's parkeren die niet in het woonzorgcentrum moeten zijn. Dit laatste wordt niet echt als problematisch gezien. Indien men meent dat hierin grenzen overschreden worden (bijvoorbeeld als de parking volledig ingenomen wordt naar aanleiding van een familiefeest in de buurt), communiceert men hier op een directe manier over met de betrokken buurtbewoners.

Jaarlijks zet het woonzorgcentrum zijn deuren ook nog eens extra open via een opendeurdag met een maaltijd, activiteiten en een wedstrijd. Hier komen vooral familieleden op af en ook de buurtbewoners die het woonzorgcentrum goed kennen. Dit is de belangrijkste activiteit om extra inkomsten te genereren voor de andere activiteiten (zie verder bijvoorbeeld de individuele uitstappen en activiteiten als 'Kerst en Kunst' of de barbecue). De bewoners van het woonzorgcentrum zelf eten tijdens de opendeurdag gratis mee, om ze te motiveren om van hun kamer te komen en mee betrokken te zijn op het gebeuren.

In de zomer wordt een barbecue georganiseerd voor familieleden van bewoners en voor omwonenden van het woonzorgcentrum. In tegenstelling tot de opendeurdag, waarbij men het doel heeft om fondsen te verwerven, heeft deze activiteit geen financieel doel. Hier is het de bedoeling om uitdrukkelijk buurtbewoners uit te nodigen om eens op bezoek te komen. Dit impliceert dat men bij het bepalen van de deelnameprijs rekening houdt met het profiel van de buurt.

Ieder jaar wordt in het woonzorgcentrum een sessie met vormelingen georganiseerd. In totaal gaat het om een 90 à 100 12-jarigen per jaar, die activiteiten meemaken in kleinere groepen. Zij maken een pastoraal moment mee, dat verzorgd wordt door de pastoraal medewerkster van het woonzorgcentrum. Daarna wordt een intergenerationele quiz gespeeld samen met bewoners. Groepjes van vier tot vijf jongeren zitten er samen met een tweetal bewoners. Ze quizzen samen, een combinatie van vragen die zich richten naar de leefwereld van jongeren en ouderen. Er worden bijvoorbeeld oude voorwerpen voorgesteld waarbij verteld kan worden over 'vroeger'. Als rode draad wisselt men af met 'hoger-lager'. De sfeer wordt op zo'n momenten als positief ervaren. Maar men heeft ook de ervaring dat de drukte van zo'n quizactiviteit sommige bewoners zenuwachtig maakt of teleurstelt als ze bepaalde vragen niet kunnen beantwoorden. De animatieploeg vindt het dan ook belangrijk om de deelnemers met zorg te selecteren opdat dit voor hen een goede ervaring zou zijn.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 112 15/05/13 11:23

Een voorbeeld van een ondertussen groter uitgegroeid initiatief van het woonzorgcentrum zelf is het evenement *Kerst en Kunst* (dat sinds 2002 georganiseerd wordt). Tijdens dit evenement kunnen mensen uit de regio die een bepaalde ambacht of kunst beheersen, dit tentoonstellen. Het woonzorgcentrum wordt hen dan aangeboden als een gratis expositieruimte waar ze hun werken ook te koop mogen stellen. Deze expositie levert het woonzorgcentrum geen financiële winst, maar brengt jaarlijks heel wat volk (tot zo'n 400 mensen) over de vloer en maakt interactie met de eigen bewoners mogelijk. Een ander effect is dat men op deze manier ook cultuur bij de bewoners in huis kan brengen, voor degene die niet mobiel genoeg meer zijn om zelf naar culturele instellingen of activiteiten te gaan. Het initiatief werd zo succesvol dat er een wachtlijst ontstond voor de kunstenaars om te kunnen exposeren in het woonzorgcentrum. Sinds kort wordt de muziekacademie van Eeklo ook mee betrokken om muziek te combineren met de kunst. Er wordt naar aanleiding van dit soort activiteiten druk geflyerd in de buurt en affiches verspreid. Een neveneffect is dat ook sommige eigen medewerkers plots met onontdekte talenten naar buiten komen en ook voor de bewoners een andere betekenis krijgen dan enkel verzorgers. De organisatie van veel van deze activiteiten gebeurt door vrijwillige werkgroepen die zelfsturend zijn en waar medewerkers kunnen bij aansluiten. Het zijn dus niet enkel de animatieploeg of ergotherapeuten die dit uitwerken, maar medewerkers uit alle geledingen van de organisatie. De directie stelt tot doel hier zijn rol te beperken tot het faciliteren van initiatieven (door medewerkers hier ruimte en verantwoordelijkheid voor te geven). De medewerkers kunnen dit wel grotendeels tijdens de diensturen uitwerken, maar ook daarbuiten komen ze vrijwillig samen, bijvoorbeeld op avonden om met kunstenaars te overleggen over Kerst & Kunst.

Men tracht de link met de buitenwereld ook te behouden of te bevorderen door de mensen geïnteresseerd te houden in wat buiten gebeurt. Dit krijgt bijvoorbeeld concreet vorm door een rubriek 'Nieuws uit Eeklo' in het bewonersblad van het woonzorgcentrum. Dit wordt verzorgd door een vrijwilligster die krantenknipsels verzamelt over de actualiteit in Eeklo. Sommige bewoners zoeken zelf heel actief nieuws over de buitenwereld op. Een van de bewoners neemt de taak op zich om 's morgens de kranten tot bij de bewoners (met krantenabonnement) rond te brengen. Diezelfde man vindt het heel belangrijk om op de hoogte te zijn van het reilen en zeilen in Eeklo en volgt dit heel actief via gesprekken en vragen aan personeel en bezoekers.

Een andere manier om beweging van buiten naar binnen te brengen is het open stellen van de cafetaria voor bezoekers én voor buurtbewoners. Voor het woonzorgcentrum wordt dit uitdrukkelijk gezien als een onderdeel van haar zorgverleningsopdracht, en niet als een horeca-aanbod. Op regelgevend vlak valt men dan ook niet onder alle horecawetgeving. De cafetaria wordt vanuit het woonzorgcentrum ook niet als mogelijke concurrentie gezien voor de middenstand in Eeklo omdat er in de onmiddellijke nabijheid van het woonzorgcentrum geen horeca is. De prijzen zijn ook niet spectaculair lager dan op café. Bovendien bereikt men een ander publiek dan de meeste cafés. De cafetaria zelf wordt opengehouden door het personeel, soms met ondersteuning door vrijwilligers. Men maakt de keuze om hiervoor niet uitsluitend op vrijwilligers te rekenen omdat men niet wil dat de openingsmomenten van de cafetaria afhankelijk worden van de beschikbaarheid van vrijwilligers. De cafetaria moet een basisvoorziening zijn binnen het woonzorgcentrum dat op elk moment toegankelijk is. In de cafetaria staat een afgedankte PC

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 113 15/05/13 11:23

uit het naburig ziekenhuis waarop bewoners en bezoekers kunnen surfen. Dit was enkele jaren geleden populair omdat er toen ook een computercursus liep in het woonzorgcentrum. Nu wordt de computer minder gebruikt en zal die op termijn verdwijnen. In de nieuwbouw zal er internet beschikbaar zijn op iedere kamer. Verder heeft men een petanqueclub en een kaartersclub die ook openstaan voor externe leden. Vooral de kaartersclub trekt externen aan. Voor hen zijn er ook gratis consumptiebonnetjes voorzien in de cafetaria om leden aan te trekken en zo meer leven binnen te brengen. Gezien de verschillende leeftijdsgroepen bij de bewoners van het woonzorgcentrum is ook het publiek dat op bezoek komt en/of deelneemt aan activiteiten divers en komen er ook jongere mensen binnen (bezoekers, familie en buurtbewoners).

Men werkt ook samen met een aantal scholen (opleidingen verpleegkundigen, zorgkundigen, logistiek) waarbij studenten uit die opleidingen stages of projecten uitvoeren in het woonzorgcentrum. Ook met het asielcentrum dat zich in het kloostergebouw bevindt naast het woonzorgcentrum wordt samengewerkt in functie van tewerkstelling van minderheidsgroepen.

Het woonzorgcentrum heeft ook een functie als belangrijke 'werkgever' in de regio. We beschreven hierboven reeds dat de regio veel werklozen telt, specifiek ook in de leeftijdsgroep + 50 en onder de allochtone bevolkingsgroep. Dit stond in contrast met de moeilijkheid die het woonzorgcentrum had om bepaalde vacatures ingevuld te krijgen. Het woonzorgcentrum startte daarom met een diversiteitsbeleid inzake personeel[27]. Er werden lijnen uitgezet om mensen taalopleidingen te laten volgen en van start te laten gaan met instroomtrajecten. Hiervoor werd bijvoorbeeld ook samengewerkt met VDAB. Het is een voorbeeld hoe het woonzorgcentrum ook op economisch vlak kan inspelen op de noden en opportuniteiten van de buurtcontext waarin ze zich bevindt.

Vrijwilligerswerk

Het woonzorgcentrum heeft een grote groep vrijwilligers van een 70 tot 75 mensen. Deze worden gezien als een belangrijke brug met de buitenwereld. Zij wonen in de regio of hebben zelf een familielid in het woonzorgcentrum of kennen bewoners nog van voor ze hierheen verhuisden. De vrijwilligerswerking wordt begeleid door een coördinator vrijwilligerswerk. Er is een werkgroep vrijwilligerswerking die maandelijks samenkomt. Naast de coördinator vrijwilligerswerk is deze werkgroep bemand door leden van de directie, de pastorale dienst, een ergotherapeut, een stafmedewerker zorg en afvaardiging van de vrijwilligersgroep. Zij werken samen aan het vrijwilligersbeleid met oog voor 'begeleiding van het concrete vrijwilligerswerk', 'vorming', 'bedanking' en het uitbouwen van een visie rond vrijwilligerswerk. Er wordt aangegeven dat men graag extra ruimte zou willen besteden aan de begeleiding van dit vrijwilligerswerk.

De vaste vrijwilligers hebben een eigen postvakje en er is een soort plekje voor de vrijwilligers met een planningsbord, enz. De vrijwilligerscoördinator voert met iedere nieuwe vrijwilliger een intakekesprek. Hier wordt onder meer gevraagd naar de motivatie

27 http://www.jobkanaal.be/diversiteit-op-de-werkvloer/succesverhalen/diversiteitsbeleid-in-woon-en-zorgcentrum-sint-elisabeth-te-eeklo

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 114 15/05/13 11:23

en een gesprek gevoerd over welk soort activiteiten ze het liefst zouden willen uitvoeren. Het vrijwilligerswerk kan aansluiten bij de pastorale werking, bij de zorg (bv. het begeleiden van maaltijden) of bij de animatie. De vrijwilligers die actief zijn bij een concrete afdeling worden begeleid in overleg met het betreffende diensthoofd. Er wordt gewerkt met een afsprakennota tussen woonzorgcentrum en vrijwilliger.

Niet alle buurtbewoners die komen helpen, zijn formele vrijwilligers omdat ze dat statuut niet kunnen of willen dragen in combinatie met hun werkloosheids- of OCMW-steun. Op dit punt is de sociale regelgeving niet duidelijk afgestemd op de vrijwilligersregelgeving. Niet enkel door de taken die zij opnemen binnen het woonzorgcentrum zijn vrijwilligers betrokken op de bewoners, maar ook omdat ze als groep een deel van hun vrije tijd in of met het woonzorgcentrum doorbrengen.

Ook vrijwilligers van andere organisaties zetten zich in voor (de bewoners van) het woonzorgcentrum. Het Rode Kruis bijvoorbeeld, verzorgt een rijdende bibliotheek met grootletterboeken die onder meer langs de bewoners van het woonzorgcentrum passeert en hen met een boek ook een bezoek brengt.

Observatiefragment: oliebollen in het woonzorgcentrum

Een activiteit waar heel wat vrijwilligers aan meewerken is de jaarlijkse 'oliebollenbak'. Vrijwilligers staan die dag in voor het bakken en helpen mee om in het woonzorgcentrum aan alle bewoners oliebollen te bezorgen op de kamers of naar en in de cafetaria te begeleiden. Als ik aankom in het woonzorgcentrum om deze activiteit mee te maken, staan er verschillende bewoners beneden aan de lift te wachten om tot aan de cafetaria gebracht te worden. Een grote groep verzorgenden en vrijwilligers zijn allemaal druk in de weer met het ophalen van de bewoners… Ik kan nog helpen met het ophalen van mensen naar beneden. Ik sluit me aan bij Gaby, één van de vaste vrijwilligers en we gaan mensen ophalen op de derde verdieping. De vrijwilligster kent er duidelijk haar weg en weet hoe ze dit kan aanpakken. Ze vraagt bij de verzorgenden – net in gesprek – in het lokaaltje voor de verpleging boven of zij weten wie mee komt. Die geven haar een lijst waarop namen met fluostift staan aangeduid. We lopen langs de kamers. Ook hier merk ik hoe goed de vrijwilligster er thuis is. Ze kijkt naar de namen en vertelt van wie ze weet dat die al beneden is, wie er zelfstandig naar beneden kan, daar kloppen we even aan en als die er nog zijn herinneren we er aan dat de activiteit straks start. Een koppel dat samen op een kamer verblijft, zegt er straks aan te komen, iemand anders ligt net even te rusten. Gaby kent de bewoners en weet wie graag zelfstandig gaat, voelt snel aan als iemand nog even de tijd nodig heeft om zich verder klaar te maken vooraleer die naar beneden wil, bij wie ze luider moet praten of bij wie net niet, wie ze kan wekken… Gaby vertelt dat ze hier vaak komt, een aantal van de mensen die hier zijn, waren vroeger ook haar buren…. Eén van de vrouwen die mee wil gaat rechtop zitten. Ze was net even aan het rusten maar wil mee. Gaby zet de rolstoel klaar. De vrouw vraagt om haar haren nog even net te kammen, met ongekamde haren kan ze toch niet naar beneden. Ze wijst me waar ik de haarborstel kan vinden in haar badkamertje en daarna om haar even te helpen met kammen.

De geur van oliebollen vult ondertussen de gangen en de lift. Ik plaats haar aan een tafel waar nog een plaatsje vrij is, want de aanwezige vrouwen wijzen me welke plaatsen al gereserveerd zijn. Stoelen moeten plaats maken voor de vele rolstoelen. "Kom je er hier bij zitten' vraagt Simonne me…

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 115 15/05/13 11:23

Samenwerkingen en wisselwerkingen

Het woonzorgcentrum en zijn personeel is betrokken in verschillende sectorspecifieke samenwerkingsverbanden, zoals een Provinciaal netwerk van dagverzorgingscentra, een netwerk voor palliatieve zorg[28]. Er is ook samenwerking rond het thema dementie in een praatcafé[29] en het eerder vermeldde initiatief rond dementievriendelijke gemeenten. Hierin vindt men een goede partner in het lokaal dienstencentrum. Zo nemen sommige bewoners deel aan het geheugenkoor dat doorgaat in het lokaal dienstencentrum, en hebben medewerkers er een lezing gegeven over jong dementerenden tijdens het praatcafé 'Eeklo Koppig' over een dementievriendelijk Eeklo.

Daarnaast is er ook samenwerking met lokale verenigingen, organisaties, professionelen en vrijwilligers uit de ouderensector en uit andere sectoren. Zo is er de wisselwerking met De Kring wijkcentrum Eeklo[30] waarmee een wederzijds bezoek georganiseerd wordt. Bewoners gaan daar heen en omgekeerd brengen mensen van De Kring een bezoek aan het woonzorgcentrum. Of de kinderwerking van De Kring brengt eens kleine voorstelling voor de bewoners, etc.

Ook op vraag van het asielcentrum van het Rode Kruis is er een wederzijds bezoek. De bewoners van het asielcentrum worden opgehaald met busjes van de Koraal. Ze krijgen er een maaltijd en een rondleiding, waarin men uitgedaagd wordt om over de taalgrenzen heen met elkaar te communiceren. Er worden ook samen met de bewoners volksspelen gespeeld. Als motivatie voor dit bezoek wordt ontmoeting centraal gesteld. Voor de mensen in het asielcentrum is dit ook een kennismaking met de voorziening en het bestaan van woonzorgcentrum. Omgekeerd is dit voor het woonzorgcentrum, bewoners en personeel, een ontmoeting met mensen uit verschillende uithoeken van de wereld.

Samenwerkingen ontstaan ook sporadisch. Zo kwam een fitnesszaak uit Eeklo een spinningdemonstratie geven in het woonzorgcentrum.

Daarnaast tracht men deel te nemen aan het feestgebeuren in de stad zoals bij wijkkermissen. De organisatoren van de Kaaikermis nodigen bijvoorbeeld de bewoners van het woonzorgcentrum actief uit. Aan de deelname door bewoners van het woonzorgcentrum wordt ook belang gehecht vanuit de organisatoren uit de buurt. Toen in het verleden omwille van praktische omstandigheden de deelname niet kon doorgaan lieten deze hun teleurstelling hierom blijken. De dekenij van deze buurt (Kaaikes) brengt ook jaarlijks nog trouw een geschenkje aan hun vroegere bewoners.

---

28 Oost-Vlaamse dagverzorgingscentra: www.oost-vlaanderen.be/socialekaart
Netwerk palliatieve zorg Gent - Eeklo: www.fedpalzorg.be

29 Praatcafé dementie Meetjesland: www.praatcafedementie.be

30 Wijkcentrum De Kring is een laagdrempelige organisatie die open staat voor elke burger, maar specifieke aandacht heeft voor het bereiken van mensen met minder behartigde belangen en in het bijzonder mensen die in armoede leven. Wijkcentrum de Kring is erkend als vereniging waar armen het woord nemen. Het aanbod van het wijkcentrum is erg verscheiden en uitgebreid. Enerzijds kunnen mensen er gratis douchen, telefoneren naar diensten, gebruik maken van het internet,... Er is een tweedehands kledingwinkel en een sociale kruidenier. Er is ook een noodwoning. Naast dienstverlening is er ook ruimte voor ontmoeting en ontspanning. Onder meer in het praatcafé dat tijdens de week dagelijks open is. Daarnaast worden ook activiteiten en vormingen georganiseerd en is er ook een kinderwerking.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 116 15/05/13 11:23

Twee bewoners zijn ook lid van de ouderenadviesraad in Eeklo. De vraag was gekomen vanuit het lokaal dienstencentrum of het woonzorgcentrum wou deelnemen aan deze adviesraad. In plaats van hier een medewerker voor af te vaardigen, heeft men ervoor gekozen om enkele bewoners hiervoor aan te spreken. Het woonzorgcentrum zorgt voor vervoer naar de vergaderingen.

Van 'volksverhuizingen' naar 'individuele uitstappen'.

Men heeft in dit woonzorgcentrum de bewuste keuze gemaakt om de grote groepsuitstappen met de bus (door hen zelf beschreven als een *volksverhuizing*) zo veel mogelijk te vervangen of aan te vullen met uitstappen met kleine groepjes en individuele uitstappen. De verwachting is dat hierdoor meer bewoners tevreden gesteld worden en dat men meerdere uitstappen per jaar kan doen. Dit gaat ook vaak om kleinere uitstappen in de buurt. De ouderen zijn zo vaker eens op stap en gezien in de buurt. Verondersteld wordt dat dit de betrokkenheid bevordert, alleen al door lijfelijk aanwezig te zijn, is de buurt zich bewust van deze groep. Per individuele uitstap wordt een klein budget (12,5€) voorzien (berekend op de prijs van een filmbezoek met bewoner en begeleider als richtnorm). De ervaring van het woonzorgcentrum heeft geleerd dat het voorzien van dit bedrag vooral in het begin een belangrijke stimulans was om mensen over de streep te trekken, maar dat dit ondertussen zeker niet altijd allemaal opgebruikt wordt. Het overschot van het bedrag keert terug naar de spaarpot voor andere uitstappen. Op die manier geeft men momenteel met kleine groepsuitstappen en individuele uitstappen minder uit dan vroeger met de grote groepsuitstappen drie of vier maal per jaar, al is het niet bedoeld als een besparingsmaatregel. De busjes van het dagcentrum kunnen gebruikt worden om ergens naartoe te rijden. Het feit dat verschillende personeelsleden gebruik mogen maken van deze busjes voor deze uitstappen, is een belangrijke randvoorwaarde. Dit houdt ook in dat er door het veelvuldig gebruik door diverse chauffeurs al eens sneller schade is aan de busjes en dit betekent ook een extra kostprijs voor het woonzorgcentrum. De uitstappen zelf gaan onder meer naar het provinciaal domein het Leen[31], een koffie drinken op de markt, pastorale activiteiten, winkelen, en het cultureel centrum. Om iedereen van de bewoners min of meer kans te geven om mee te doen worden er wel lijsten bijgehouden van wie gebruik maakt van dit systeem. Waar de groepsuitstappen georganiseerd en voornamelijk uitgevoerd werden door de animatieploeg en ergotherapeuten (met ondersteuning van vrijwilligers) wordt voor de realisatie van de kleinere uitstappen ook gekozen voor de inzet hierop vanuit verschillende "soorten" medewerkers uit het personeelskorps. De € 12,5-regeling staat niet open voor vrijwilligers. De achterliggende bedoeling is om de eigen medewerkers uit te dagen om regelmatig eens op een andere manier met de bewoners om te gaan. Het samen leven en wonen, moet hierdoor een centralere plaats krijgen binnen de aanpak van het woonzorgcentrum. Een ander effect van deze individuele uitstappen is dat men merkt dat de houding van sommige plaatselijke horecazaken zich

31 Het Leen is een Provinciaal Domein, waarvan heel wandelpaden verhard zijn en dus toegankelijk voor minder mobiele bezoekers!), speelbos, speeltuin, arboretum en visvijvers. Cafetaria, bezoekerscentrum en sanitaire voorziening zijn bovendien toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 117 15/05/13 11:23

heeft aangepast aan de bewoners van het woonzorgcentrum. Wanneer ze vroeger met een groep mensen in rolstoel aankwamen, voelden ze zich niet altijd welkom. Men merkt dat sinds de kleine uitstappen sommige zaken faciliteiten beginnen voorzien voor deze mensen, door bijvoorbeeld te zorgen dat men wél binnen kan met een rolstoel. Men ervaart verder dat deze verandering een positief effect teweeg brengt op de beeldvorming die men in de buurt heeft over de bewoners van het woonzorgcentrum.

Het budget voor deze individuele uitstappen komt uit de opbrengst die voortkomt uit de grote activiteiten (zoals uit drankconsumpties tijdens de opendeurdag e.d.) Het reguliere animatiebudget wordt voor de extra individuele uitstappen niet aangesproken.

Tijdens de gesprekken met bewoners gaven sommige hun verlangens aan om bepaalde 'uitstappen te doen'. Iemand vertelde bijvoorbeeld dat ze nog wel eens graag een bezoek zou brengen aan de kerk of iemand anders wilde nog eens een toneelstuk zien. Sommigen vertelden nieuwsgierig te zijn naar wat in het cultureel centrum gebeurde. Anderen hebben nog weinig interesse in wat buiten het woonzorgcentrum gebeurt, sommigen gaven hierbij de mening dat het voor hen tot de verleden tijd behoort en dat ze hier geen behoefte meer aan hebben.

Wanneer er een kookactiviteit is, wordt er samen met een bewoner boodschappen gedaan in een buurtwinkel. Er werd daarvoor een aangepaste duofiets aangekocht, in de eerste plaats om zo vlotter eens met een bewoner naar de buurtwinkel te kunnen fietsen om bijvoorbeeld materiaal aan te kopen voor een kookactiviteit. Daarnaast komt deze fiets ook van pas bij individuele uitstappen. De fiets werd ook al opgemerkt door andere oudere buurtbewoners. Zo kregen ze al een vraag van een oudere buurman om ook eens gebruik te mogen maken van de fiets om onder begeleiding boodschappen te doen.

Om bewoners toe te laten toch nog zelfstandig naar buiten te gaan, ook wanneer ze dementerend zijn, maakt men gebruik van een GPS-systeem. De bewoner krijgt dan een zendertje om waardoor men hem of haar kan traceren wanneer die ongewoon lang wegblijft. Dit systeem wordt vooral bij de jong dementerenden gebruikt omdat zij vaak nog meer behoefte hebben om buiten het woonzorgcentrum op stap te gaan en zo lang mogelijk hun zelfredzaamheid willen behouden.

De buurtgerichte activiteiten ontstaan telkens vanuit de visie dat men geen eiland wil zijn binnen Eeklo, en dat men de bewoners niet wil afzonderen in het woonzorgcentrum, maar hen als bewoners van Eeklo (en bijvoorbeeld ook reguliere klanten van de horeca) wil erkend zien. Vanuit deze visie ontstaan dan de activiteiten zoals Kerst en Kunst of de barbecue waaraan men weinig financieel overhoudt, maar die wel telkens een grote groep buurtbewoners en familieleden aan trekken, en het op die manier gezellig te maken en het woonzorgcentrum zichtbaar te maken en houden in Eeklo.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 118 15/05/13 11:23

Deze visie op zorg (en de interactie met de buurt) is iets dat gedragen moet worden door de medewerkers. Hiervoor moet vaak heel wat weerstand overwonnen worden, onder meer omdat de opleiding van bijvoorbeeld verpleegkundigen heel andere accenten legt. Het gaat om een cultuurverandering in het woonzorgcentrum die ook moet samen gaan met praktische veranderingen om dit in de praktijk waar te maken. Zo werden de uurroosters bijvoorbeeld veranderd. Er werden meer aanwezigheden in de namiddag ingeroosterd, niet langer bij de puur 'verzorgende' activiteiten maar ook bij 'andere' activiteiten. Ook de stimulans om meer individuele uitstappen te doen kan hierbij vermeld worden. Daarnaast worden er ook intervisiemomenten georganiseerd tussen de personeelsleden en overheen verschillende afdelingen waar men onderling kan bespreken hoe zaken aangepakt kunnen worden om deze visie (waaronder ook het werken in kleinere buurtwerkingen & leefgroepen) in de praktijk om te zetten en waar te maken, waar men inspiratie kan vinden en doorgeven, waar knelpunten kunnen besproken worden.

5.7.4. Synthese

Het woonzorgcentrum bevindt zich in een armere buurt. Dit merkt men in de aanpak van bepaalde activiteiten, waarbij men bijvoorbeeld rekening houdt met de prijsbepaling, maar ook de samenwerking met organisaties gericht naar specifieke doelgroepen, zoals mensen in armoede, mensen uit asielcentra tot en met een doelgroepenbeleid in aanwervingen. Maar ook in het aanbieden van specifieke faciliteiten. Zo is het mogelijk dat oudere buurtbewoners die vaak nog verblijven in woningen zonder basiscomfort gebruik maken van de aangepaste badkamer in het dagcentrum.

Het woonzorgcentrum ligt momenteel nogal 'afgezonderd' van haar buurt, in de toekomstplannen bieden zich in overleg met de gemeente een aantal mogelijkheden aan om hier meer een ruimte van ontmoeting te maken en een luwe doorgang naar een 'groener' deel van Eeklo.

Een andere activiteit met potentieel naar buurtgericht werking is de omschakeling die aan de gang is naar meer individuele uitstappen in de buurt. Dergelijke aanpak is nauw verbonden met het in de praktijk brengen van een woon- en leefvisie van het woonzorgcentrum en kan zeker een belangrijke impact hebben op beeldvorming en ontmoetingen in buurt, ook tussen generaties.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 119 15/05/13 11:23

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 120 15/05/13 11:23

6 besluit

Als besluit van deze studie schuiven we een referentiekader naar voren ter inspiratie van de verdere ontwikkeling van buurtgerichte praktijken in het kader van het woonzorgcentrum. Daarin beschrijven we een aantal randvoorwaarden, spanningsvelden en beleidskeuzes of strategieën die hiermee verbonden zijn.

We hebben in dit onderzoek in de eerste plaats de bestaande ervaringen van woonzorgcentra met buurtgericht werken willen weergeven en de verwevenheid van die ervaringen met contextkenmerken. Er gebeurt immers reeds veel in het werkveld. Woonzorgcentra hebben de voorbije jaren gaandeweg een evenwicht gezocht tussen het vervullen van de woon- en zorgfunctie binnen de muren en het openbreken van die muren. De bepalingen van het Woonzorgdecreet activeren dit opnieuw. Tijdens het onderzoek is ook duidelijk geworden dat dit zoekproces nog volop aan de gang is en dat er met verschillende snelheden wordt gewerkt. Omgevingsfactoren spelen hier een belangrijke rol in. Ze kunnen de motor zijn van nieuwe interacties tussen buurt en woonzorgcentrum maar evengoed spontaan gegroeide praktijken in de kiem smoren omwille van praktische, regelgevende of andere bezwaren. Steden, gemeenten en regio's met een sterk uitgebouwd lokaal sociaal beleid en/of een rijke traditie in buurt- of zorggerichte of andere lokale samenwerkingsverbanden bieden andere mogelijkheden dan steden, gemeenten en regio's waar die samenwerkingscultuur minder aanwezig is.

Wat zowel de luchtfoto als de zoomcases in deze studie hebben aangetoond, is dat de (feitelijke en potentiële) betekenis van buurtgericht werken, en de randvoorwaarden in de uitvoering ervan sterk afhankelijk zijn van de context waarbinnen het woonzorgcentrum zich bevindt. De voorbeelden tonen aan dat het de woonzorgcentra veelal niet aan methodische inspiratie ontbreekt om buurtgerichte projecten op te zetten. Daarom is het niet zinvol of mogelijk om te eindigen met een algemeen receptenboek voor de ontwikkeling van buurtgerichte praktijken in het woonzorgcentrum. We schrijven met andere woorden geen methodische *do's en don 'ts* voor, maar vatten onze aanbevelingen samen in een voorstel voor een inhoudelijk referentiekader voor buurtgericht werken in woonzorgcentra. We menen dat het dan ook vooral belangrijk is om aan het eind van dit rapport stil te staan bij een aantal inhoudelijke overwegingen bij en aanbevelingen voor de verdere uitwerking van samenwerking en integratie in de buurt. Om te beginnen staan we stil bij de context als basis voor buurtgericht werken. Wat goed werkt in de ene context kan net uitdraaien op tegenovergestelde effecten in een andere context. De kaartersclub die in één woonzorgcentrum een fijne dynamiek op gang brengt met de buurt, kan in een andere omgeving dan weer net leiden tot vereilanding van het woonzorgcentrum. In de ene buurt zorgt de veelheid van buurtinitiatieven ervoor dat de drijvende kracht achter veel buurtgerichte praktijken in de buurt zelf ligt, in plaats van in het woonzorgcentrum. De kunst zal er dan uit bestaan om mee te deinen op de golven van de

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 121 15/05/13 11:23

buurt, én er voor zorgen dat deze aanwezig blijven zonder zelf zaken te gaan organiseren die tegen het bestaande initiatief ingaan. In een andere buurt zorgt de beperkte aanwezigheid van lokaal verenigingsleven of bereikbare dienstverlening ervoor dat de buurtgerichte opdracht van het woonzorgcentrum veel proactiever wordt en de functie van buurtcentrum, dienstencentrum of ontmoetingscentrum wordt opgenomen.

Het kader dat we voorstellen richt zich tegelijkertijd tot woonzorgcentra en andere buurtactoren. Het biedt een referentiekader om te reflecteren over de betekenis die een woonzorgcentrum kan krijgen of heeft in het uittekenen van lokale samenwerkingsverbanden. Ten aanzien van bovenlokale actoren biedt het handvatten in het mee waarborgen van de noodzakelijke randvoorwaarden. De fundamenten voor dit kader worden gevormd door een grondige analyse van de eigen buurtcontext waarin men als woonzorgcentrum werkt, en dit zowel op sociaal, ruimtelijk, historisch als sociaal politiek vlak. Het onderzoek leert dat het begrijpen van de eigen omgeving een belangrijke succesfactor is in de ontwikkeling van buurtgerichte praktijken.

We bespreken hieronder wat we bedoelen met de context als vertrekpunt voor buurtgericht werken en integratie in de buurt. Dit vraagt een analyse van contextkenmerken op verschillende vlakken: (1) de ruimtelijke context, (2) de sociale context, (3) de sociaal politieke context en (4) de historische context. Daarna gaan we in op een aantal aanbevelingen voor de verdere ontwikkeling van buurtgericht werken en integratie in de buurt, gebaseerd op spanningsvelden en leerpunten die we tegenkwamen in deze studie.

6.1. Context als vertrekpunt

Een noodzakelijke voedingsbodem voor buurtgericht werken bestaat uit het leren kennen en begrijpen van de buurtcontext waarbinnen men werkt. De woonzorgcentra die aangaven positieve ervaringen te hebben met buurtgericht werken, zijn precies ook degene die veel te vertellen hadden over wat er beweegt in hun buurt, welke opportuniteiten en knelpunten het buurtleven inhoudt, wie er woont en wat er veranderd is in de buurt of te veranderen staat. Zij proberen in te spelen op de noden van de buurt en stellen zich bewust complementair op tegenover bestaande initiatieven. Dit is precies ook de reden waarom er geen universeel succesvolle methodieken of acties kunnen geformuleerd worden die in iedere context zullen werken. Ruimtelijke, sociale en historische contextelementen van de buurt en de regio bepalen mee de basisvoorwaarden voor zinvolle en effectieve vormen van buurtgericht werken.

→ Vanuit het perspectief van een woonzorgcentrum betekent dit dat het vertrekpunt van buurtgericht werken inhoudt dat de context van de buurt in beeld gebracht én gehouden wordt. Dit is geen pleidooi voor een louter formele opmaak van een omgevingsanalyse maar vooral voor dynamische kennis van de buurt door aanwezigheid en betrokkenheid op de buurt. Door de buurtcontext in zijn verschillende dimensies in beeld te brengen biedt men ook een invalshoek om op te zoek te gaan naar wat gemeenschappelijke thema's zijn die de buurt verbindt.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 122 15/05/13 11:23

→ Omgekeerd betekent dit vanuit het perspectief van andere actoren uit de buurt dat deze ook nagaan waar het woonzorgcentrum zich bevindt in het perspectief dat zij hebben op de buurt. Hoe verhouden zij zich tot het woonzorgcentrum met betrekking tot de eigen doelgroep en doelstelling?

6.1.1. Ruimtelijke contextelementen

De buurt is in de eerste plaats een geografische realiteit, waarbinnen autowegen, waterlopen, bossen, gebouwen of een heuvelachtig landschap, het ontbreken van goede fiets- of wandelwegen, een beperkt openbaar vervoer, enzoverder, zorgen voor grenzen in en aan de buurt waarbinnen het woonzorgcentrum zich bevindt. Ook het woonzorgcentrum zelf (of de ruimere campus waar het deel van uitmaakt) vormt mee de geografische realiteit van de buurt en kan vanuit de buurt gezien worden als een grens. Sommige woonzorgcentra slagen erin om via hun ruimtelijke inbedding bij te dragen tot het ontgrenzen van de buurt door bijvoorbeeld de eigen campus toegankelijker te maken voor buurtbewoners als ruimtelijke verbinding tussen verschillende delen van de gemeente of belangrijke plaatsen in de omgeving, of door openbare buurtvoorzieningen te integreren in het woonzorgcentrum. Vooral wanneer er budget vrijkomt om de eigen infrastructuur te renoveren of uit te breiden, worden woonzorgcentra zich bewuster van hun ruimtelijke inbedding in de buurt en zien ze nieuwe mogelijkheden tot verbinding met de omgeving. Maar dit kan evengoed via kleine ingrepen die drempels rond het woonzorgcentrum wegnemen, zoals bijvoorbeeld een slagboom bij de ingang van de campus. Andere woonzorgcentra voelen zich dan weer juist sterk beperkt in hun mogelijkheden tot buurtgericht werken als een gevolg van hun ruimtelijke positie, bijvoorbeeld tussen drukke autowegen of in een omgeving met veel natuurlijke hindernissen zoals hellingen.

→ Vanuit het perspectief van het woonzorgcentrum stelt zich hier de vraag hoe deze zich ruimtelijk in de buurt bevindt en er zich al dan niet naar oriënteert? Bevindt het woonzorgcentrum zich ruimtelijk op een eiland of is het een onderdeel van het ruimtelijk netwerk van een buurt? Zijn er kansen dat bewoners van het woonzorgcentrum spontaan anderen en dus ook bewoners uit de buurt of breder kunnen ontmoeten? Wat zijn drempels en grenzen op de campus en in de ruimere omgeving en hoe kan hiermee omgegaan worden of kunnen deze overbrugd worden door eigen initiatieven of in samenwerking met andere actoren?

→ Vanuit het perspectief van andere actoren uit de buurt vraagt dit om na te gaan welke ruimtelijke elementen het woonzorgcentrum en zijn bewoners met de buurt verbinden? En welke grenzen er zijn en hoe deze overbrugd kunnen worden. Dit is een tweerichtingsverkeer: opdat (bewoners) van het woonzorgcentrum toegang krijgen tot de buurt en omgekeerd de buurt, zijn bewoners en organisaties en diensten hun toegang vinden tot het woonzorgcentrum. Mobiliteit en toegankelijkheid zijn hier essentiële elementen. We denken aan luwe wegen, die gebruiksvriendelijk zijn voor zwakke weggebruikers, het wegwerken van drempels, de aanwezigheid van rust- en ontmoetingspunten, aangepaste en openbare vervoersmogelijkheden. Idem voor gebouwen en voorzieningen.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 123 15/05/13 11:23

6.1.2. Sociale contextelementen

Naast de ruimtelijke kenmerken, dient er ook aandacht te zijn voor de sociale kenmerken van de buurt. Wie woont er, hoe wordt er geleefd en hoe verlopen de sociale contacten tussen buurtbewoners? Waar ontmoeten mensen elkaar? Wat zijn aanwezige organisaties, verenigingen, enzovoort? En wat zijn de organisaties en verenigingen waarmee de bewoners van het woonzorgcentrum zelf verbonden zijn? Is de bevolkingssamenstelling recent gewijzigd of aan het wijzigen? Wordt het woonzorgcentrum door de buurtbewoners gezien als een buur (of groep buren) die erbij hoort, of als een afzonderlijke institutie met weinig betekenis voor de buurtbewoners?

De betekenis van de buurt kan ook ingebracht worden vanuit een bewonersperspectief. De verbondenheid met de buurt heeft concreet betekenis in de sociale netwerken die een bewoner van het woonzorgcentrum heeft in de buurt of had voor zijn of haar verhuis naar het woonzorgcentrum. Zowel in literatuur als in dit onderzoek vinden we terug hoe belangrijk(er) de buurt wordt naarmate men ouder wordt. Hoe kan deze betekenis ook verder ingevuld worden eens men opgenomen wordt in een woonzorgcentrum? Hoe kan een woonzorgcentrum dit ondersteunen zodat bewoners (meer) mogelijkheden hebben om hun buurtnetwerk als het ware mee te nemen of te behouden ook als ze verhuisd zijn naar woonzorgcentrum? Hierbij vertrekt men dan vanuit de individuele bewoner als aangrijpingspunt. Heel wat bewoners komen niet vanuit de onmiddellijke omgeving van het woonzorgcentrum. ‘Hun buurt’ moet dan verder overbrugd worden. Toch vraagt ook dit de aandacht om na te gaan hoe men deze sociale contacten mee kan nemen of blijven stimuleren, waardoor mensen ‘buur’, ‘lid’, ‘deelnemer’ of zelfs ‘klant’ blijven, zelfs als ze verhuisd zijn.

→ Vanuit het perspectief van het woonzorgcentrum houdt dit in dat men zich volgende vragen over het eigen beleid stelt. Hoe kunnen we als woonzorgcentrum mee een bijdrage leveren aan ontmoetingen in de buurt en met de bewoners van het woonzorgcentrum? Welke betekenis wil en kan het woonzorgcentrum hebben voor de buurt; als organisatie maar ook als (groep) bewoners van die buurt?

→ Vanuit het perspectief van andere actoren uit de buurt: betekent dit dat men nagaat hoe men het woonzorgcentrum en zijn bewoners kan meenemen in het aanbod waar ontmoeten centraal staat. Dat men aandacht heeft voor het woonzorgcentrum als buur in de vorm van een organisatie, vorm gegeven door mensen als personeel en als bewoner.

6.1.3. Sociaal politieke context

De mogelijkheden en uitdagingen om buurtgericht te werken worden ook beïnvloed door de sociaal politieke context van een buurt. In een zuilgebonden zorglandschap verbindt dit sommige woonzorgcentra al dan niet logischer tot de politieke spelers in een specifieke buurt, stad of gemeente en tot andere aanbieders van zorg of diensten. Het gaat ook over participatie van belangengroepen én van het middenveld én politieke betrokkenheid. De meeste gemeenten hebben seniorenraden maar ook culturele raden waar men als woonzorgcentrum al dan niet aan participeert.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 124 15/05/13 11:23

De sociaal-politieke context wordt ook gevormd door de economische realiteit van de buurt en de mate waarin de buurt en zijn bewoners participeren aan terreinen als tewerkstelling, huisvesting, onderwijs, mobiliteit, etc. Of met ander woorden: heeft de buurt (of hebben specifieke groepen in de buurt) al dan niet te kampen met uitsluitingsmechanismen zoals tewerkstelling, slechte of onaangepaste huisvesting, beperkt en onaangepast openbaar vervoer, onveiligheid, armoedesituaties,…?

Buurtgericht werken biedt ook mogelijkheden om de maatschappelijke beeldvorming over de positie van ouderen in de samenleving mee vorm te geven. Het buurtgericht werken wordt als een strategie naar voor geschoven om tegenwicht te bieden aan negatieve beeldvorming over ouderen in het algemeen en over ouderen die in een woonzorgcentrum verblijven in het bijzonder, over zorgbehoevend zijn en over de sector. Het buurtgericht werken biedt handvatten om voor de groep ouderen of zorgbehoevenden die niet langer in hun thuissituatie kunnen blijven toch mee te schrijven aan het verhaal van 'active ageing'. Verblijf in een woonzorgcentrum hoeft niet louter gezien te worden 'als laatste fase voor de dood' waarin men als het ware al geen deel meer uitmaakt van de maatschappij. Men maakt integendeel de keuze om volwaardig deel te blijven van die maatschappij en van de buurt. Dit kan vorm krijgen in een buurtgerichte werking. Het is hierbij telkens de uitdaging dit zo vorm te geven opdat de bewoners hierin een plaats kunnen innemen naargelang hun eigen mogelijkheden en behoeften.

→ Vanuit het perspectief van het woonzorgcentrum stelt zich hier de vraag of men als woonzorgcentrum aandacht heeft voor mogelijke noden van bewoners uit de buurt (bv. op gebied van tewerkstelling, huisvesting, mobiliteit en bereikbaarheid,…)? Hoe vraaggestuurd en vanuit een horizontaal perspectief samenwerkingsverbanden uitbouwen of versterken? Heeft men mogelijkheden of ziet men opportuniteiten om hier aan tegemoet te komen, al dan niet in samenwerking met andere actoren? Bijvoorbeeld via het openstellen van infrastructuur, het aanbieden van logistiek of activiteiten of de mogelijkheid om deel te nemen aan activiteiten van het woonzorgcentrum, het delen van expertise, het organiseren van stage- en tewerkstellingsmogelijkheden etc.? Welk beeld brengt men naar buiten van de organisatie, van het leven in een woonzorgcentrum en van de oudere mensen zelf? Hoe kan men meewerken aan een positieve beeldvorming over de eigen doelgroep en aan een volwaardige positie van ouderen in de lokale samenleving?

→ Vanuit het perspectief van andere actoren in de buurt houdt dit volgende vragen in: welke krachten ziet men in een woonzorgcentrum die men kan aanspreken rekening houdend met de kernopdracht en draagkracht van een woonzorgcentrum? Hoe kan men het woonzorgcentrum meenemen en betrekken als participanten in deze context, niet enkel als een 'zorginstelling' maar ook als groep bewoners van de buurt. Hoe kan men als goede buur zijn betrokkenheid tonen ten aanzien van het woonzorgcentrum en zijn bewoners? Wat heb je hen te bieden in een mogelijke samenwerking?

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 125 15/05/13 11:23

6.1.4. Historische contextelementen

De sociaal politieke, sociale en ruimtelijke elementen haken op elkaar in, wanneer we de buurt in een historische context bekijken. Het is belangrijk te zien hoe bepaalde structuren, patronen, verbindingen en betekenissen gegroeid zijn doorheen de geschiedenis van een buurt om te begrijpen hoe ze er vandaag uitzien en nog meer om te zien wat dit in de toekomst kan brengen. Hierbinnen heeft een woonzorgcentrum ook vaak een plaats. Hoe is dit woonzorgcentrum hier ontstaan? Welke betekenis had dit voor de buurt en hoe is dit geëvolueerd? Hoe grijpt de aanwezigheid en de werking van een woonzorgcentrum in op de historiek en de ontwikkeling van een buurt?

Heel wat woonzorgcentra zijn verbonden met (veelal voormalige) kloosters, (veelal vroegere) ziekenhuizen, of scholen. Dit maakt dat sommige buurtbewoners hier als het ware van de wieg tot het graf mee verbonden zijn, maar evengoed beïnvloedt dit de beeldvorming over de werking als 'behorende tot een ziekenhuiscircuit', wat de nadruk vooral op deficiëntie legt. De historische context kan ook veel dichter bij liggen, in bijvoorbeeld ingrepen die verbouwingen of uitbreidingen met zich meebrengen in een buurt. Of in samenwerkingsverbanden en formele en informele contacten die al dan niet tot positieve ervaringen geleid hebben.

Daarnaast zijn er ook de levensgeschiedenissen van de bewoners zelf. Ook vanuit het perspectief van bewoners krijgt de buurt veelal een betekenis vanuit hun eigen historiek en hoe deze verbonden is met de geschiedenis van een buurt.

→ Vanuit het perspectief van het woonzorgcentrum vraagt dit besef te hebben van de eigen geschiedenis als organisatie in de buurt, lang geleden en in de recente geschiedenis en de betekenis en impact die dit heeft of had op de buurt. Maar ook het kennen van de geschiedenis van een buurt, zijn mensen en zijn verhalen kunnen helpen om de buurt te begrijpen en aanknopingspunten te vinden. Iedere bewoner van een woonzorgcentrum heeft een eigen levensgeschiedenis. Heel vaak is dit verbonden met de buurt waar ze (lange tijd) woonden. Hier aandacht voor hebben versterkt de aandacht voor hen als unieke identiteiten en helpt dit te bewaken. Deze kennen biedt mogelijkheden om hierop in te haken met de eigen werking.

→ Vanuit het perspectief van andere actoren: hoe verhouden (recente en oudere) geschiedenissen van organisaties zich tot de geschiedenis van woonzorgcentrum? Wat kunnen de levensgeschiedenissen en kennis van de geschiedenis van de lokale buurt betekenen voor de buurt en andere organisaties of in het verhogen van betrokkenheid op de buurt en tussen onderscheiden bewoners van die buurt?

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 126 15/05/13 11:23

6.2. Aanbeveling bij verdere uitwerking buurtgericht werken

Het kennen van én aanwezig zijn in de context van een concrete buurt biedt mogelijkheden om als woonzorgcentrum niet alleen 'in' een buurt te werken maar ook 'met' die buurt te werken. In het realiseren van een buurtgerichte werking en integratie in de buurt herkennen we heel wat mogelijkheden maar zitten ook een aantal spanningsvelden waarbinnen men moet handelen en keuzes maken. Deze keuzes kunnen niet gemaakt worden zonder rekening te houden met concrete lokale contexten maar overstijgen mogelijks ook het niveau van een woonzorgcentrum. We hebben het onder meer over hoe buurtgericht werken vorm kan krijgen via buurtcoalities, het streven naar intergenerationele solidariteit, het belang van kleinschaligheid, het belang van integraal werken en de vraag naar wie de regierol kan en moet opnemen.

6.2.1. Buurtcoalities

Op het microniveau krijgt buurtgericht werken vorm via concrete initiatieven die worden genomen door het woonzorgcentrum, maar ook door buurtbewoners, door lokale sociaalculturele organisaties, een lokaal dienstencentrum (cf. Vanthuyne & Verschelden, 2008), door andere actoren in de buurt of door een combinatie van twee of meerdere van voorgaande actoren. Woonzorgcentra maken door hun buurtgericht werken en integratie in de buurt mee deel uit van het netwerk dat bestaat uit een combinatie van formele en informele zorg, vrijwillige zorg, verzorging én emotionele ondersteuning. Woonzorgcentra kunnen hier een belangrijke ondersteunende rol in spelen, vooral naar mantelzorgers toe. Dit kan door thuiszorgondersteunende diensten aan te bieden, maar ook door deze mensen gedeeltelijk of tijdelijk te ondersteunen via het aanbieden van een maaltijd, sociale contacten en ontspanning. Een andere mogelijkheid is om in te zetten op vrijwilligerswerk, dit mee te ondersteunen en mogelijk te maken. Dit kan via de uitbouw van een eigen vrijwilligerswerking en/of door het mee ondersteunen van andere vrijwilligersorganisaties binnen het woonzorgcentrum. Woonzorgcentra hebben vaak mogelijkheden om deze mee te ondersteunen, door het aanbieden van infrastructuur en ontmoetingsplaatsen, het waarderen van de inzet, het erkennen van deze verenigingen als volwaardige partners, en het vermijden dat men de werking van deze vrijwilligersverenigingen tegenwerkt, overneemt of taken op afschuift zonder enige ondersteuning.

De meerwaarde van het buurtgericht werken zit vaak in het kunnen aansluiten bij of mee deelnemen aan krachten in de buurt. Ook hier is het belangrijk dat men een balans zoekt zodat men deze krachten kan aanvullen, en zaken mee helpt realiseren, in plaats van ze over te nemen of zaken te gaan overorganiseren. Het is belangrijk dat de buurtgerichte werking en integratie in de buurt een draagvlak krijgt in de buurt en niet gezien wordt als een concurrentie met bijvoorbeeld middenstand of spelers op het middenveld en lokale verenigingen.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 127 15/05/13 11:23

Een vaak gehoorde randvoorwaarde in de uitwerking van buurtcoalities bestaat ten slotte uit het investeren in informele en persoonlijke contacten. Daarnaast speelt ook duurzaamheid een belangrijke rol in de relaties met de buurt. Dit wil zeggen gezichten die gekend én vindbaar zijn door buurtbewoners en -organisaties. Maar waarmee men positieve ervaringen kan opbouwen. Dit maakt het ook kwetsbaar. Omdat dit vaak gebonden is aan individuen die kunnen wegvallen. Daarom vraagt dit een zorgzame uitbouw die niet als iets 'vanzelfsprekends' gezien wordt maar als iets dat gedragen moet worden en ruimte moet krijgen zodat het door verschillende personen mee gedragen of doorgegeven kan worden.

6.2.2. Intergenerationele solidariteit

Een thema dat ook sterk naar voor komt in buurtgericht werken is het stimuleren van intergenerationele ontmoeting en solidariteit. Op het microniveau biedt buurtgericht werken mogelijkheden om ontmoeting tussen generaties te stimuleren, om te werken aan een positieve beeldvorming ten aanzien van elkaar en het zoeken naar hoe zij een meerwaarde voor elkaar kunnen zijn. Hierin liggen uitdagingen, in het overbruggen van generaties die heel ver van elkaar liggen, dat zij elkaar vinden en weten te respecteren. Maar ook generaties die qua leeftijd dichter bij elkaar liggen mogen niet uit het oog verloren worden. Het is bijvoorbeeld soms moeilijk voor jonge senioren om geconfronteerd te worden met de hoge zorgbehoevendheid en het niet meer thuis kunnen wonen; als mogelijk nabij toekomstperspectief voor hun eigen situatie.

Op het microniveau biedt buurtgericht werken mogelijkheden tot intergenerationele ontmoetingen. Om de banden tussen generaties te versterken is ontmoeting en dialoog belangrijk, maar dit is niet voldoende. Intergenerationele solidariteit op het microniveau moet ook vorm gegeven worden door beleidskeuzes op macroniveau, of via geïnstitutionaliseerde solidariteit. Buurtgericht werken krijgt hierin vorm via het delen van infrastructuur, de vormgeving van de (semi-) publieke ruimte rondom een woonzorgcentrum waar generaties elkaar kunnen ontmoeten of waarvan verschillende generaties gebruik kunnen maken tot het investeren in alternatieve vormen van huisvesting etc. (zie ook De Mets & Vassart, 2008)

6.2.3. Durf klein denken

Succesvolle buurtgerichte initiatieven moeten het vaak hebben van een kleinschalige, sporadische, en vaak ook spontaan gegroeide aanpak. Meer aandacht voor buurtgericht werken vraagt dat men dit bestendigt en verder uitbouwt, vanuit een kennis van de context (zie hierboven). Veel van de genoemde buurtgerichte initiatieven in dit onderzoek zijn kleinschalige impulsen die soms veel maar vaak ook slechts een kleine deelgroep bereiken. Vaak zijn het een hele reeks kleine impulsen die allen samen tot een buurtgerichte praktijk binnen het woonzorgcentrum leiden. '*Geloof in de kleinschaligheid is hier dan ook een belangrijk uitgangspunt.* Om alle kansen te benutten die zich

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 128 15/05/13 11:23

voordoen tussen mensen. Ook omdat deze niet overdonderd worden door procedures, bureaucratische regels en papierwerk die centraal komen te staan in plaats van de relaties en verbindingen tussen mensen. Investeren in kleinschaligheid wordt dan ook als een belangrijke strategie naar voor geschoven. Hiermee bedoelen we de aandacht voor persoonlijke relaties met bewoners, vrijwilligers, personeel. Of concreet in het realiseren van kleine aanwezigheden en contacten in en met de buurt.

Buurtgericht werken vraagt dat er in de organisatie van het woonzorgcentrum een duidelijk beleid rond is én dat tegelijkertijd voldoende ruimte gelaten wordt voor spontaniteit. Ontmoeting en betrokkenheid in de buurt laat zich immers niet volledig 'regelen'. Niet ieder contact moet geprogrammeerd of groots zijn. Spontane ontmoetingen zijn even belangrijk. Dit komt soms in het gedrang met de vraag om lang op voorhand de programmatiekalender klaar én vol te krijgen, zeker wanneer organisatie en dagverloop van verschillende diensten en personeelsleden op elkaar moeten afgestemd zijn. Dit vraagt dat ruimte open gelaten wordt voor improvisatie, creativiteit en flexibiliteit en dat spontane ontmoetingen mogelijk gemaakt worden.

6.2.4. Uitgangspunt versus methodiek

Buurtgericht werken en integratie in de buurt wordt vaak vermeld als een onderdeel van de visie op het werk en de bewoners en als een beleidsuitgangspunt eerder dan het uittekenen van een éénmalig of apart project. Buurtgericht werken kan op mesoniveau botsen op de verkokering van diverse professies en logica's binnen het woonzorgcentrum: animatie, verzorging, ergotherapie, kinesitherapie,... Principes van buurtgericht werken kunnen dan in spanning komen te staan met andere werkingsprincipes binnen het woonzorgcentrum. Zo kwam tijdens dit onderzoek regelmatig het spanningsveld met (para)medische normen voor goede zorg en verzorging aan bod. Verpleegkundigen zijn opgeleid om de verzorging van de bewoners van het woonzorgcentrum volgens nauwgezette kwaliteitsprotocollen te laten verlopen. Deze protocollering van de zorg in combinatie met de toenemende werkdruk op de verpleegkundigen, leidt ertoe dat hun zorglogica soms botst met de logica van buurtgericht werken.

Een belangrijke randvoorwaarde op mesoniveau is dan ook de gedragenheid van de organisatievisie op buurtgericht werken door de inrichtende macht en door de diverse geledingen van het personeel. Succesvolle initiatieven die we tijdens dit onderzoek tegenkwamen, slagen erin om zowel logistieke, verzorgende, administratieve als (para) medische medewerkers in het woonzorgcentrum te betrekken bij buurtgerichte praktijken. De bovengenoemde strategieën tot integratie in en samenwerking met de buurt krijgen vorm binnen een specifieke visie op kwaliteitsvolle zorg die door het woonzorgcentrum wordt nagestreefd. Die visie wordt concreet gemaakt in het kwaliteitsmanagement, personeels- én vrijwilligersbeleid (zie verder).

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 129 15/05/13 11:23

6.2.5. Integrale aanpak in plaats van verkokering

Buurtgericht werken vraagt dat woonzorgcentra een integrale visie hebben op zorg en welzijn. Dit ten aanzien van de bewoners; hun directe doelgroep. Maar ook met betrekking tot de buurt en de samenleving; hoe kan zorg en welzijn kan vorm krijgen? Buurtgericht werken gaat immers niet enkel om verdeelde samenwerking waarbij men elkaar gaat inschakelen ten gunste van de eigen organisatie, maar om een gezamenlijk en gedeeld engagement: zowel voor de eigen voorziening en cliënteel als de voor bredere buurt, doelgroep van de andere organisatie etc.

Buurtgericht werken manifesteert zich ook door het woonzorgcentrum te concipiëren als een *sociale* voorziening in de buurt in plaats van een louter categoriale zorgvoorziening. De kernopdracht van het woonzorgcentrum bestaat er in de eerste plaats in om ouderen te ondersteunen in hun woon- en zorgbehoeften, maar het woonzorgcentrum maakt onvermijdelijk ook deel uit van een (lokale) sociale realiteit waardoor ze beïnvloed wordt en die ze zelf mee beïnvloedt. Het is een schakel in een ruimer netwerk van voorzieningen en actoren die samen het welzijn en de sociale en culturele ontplooiingsmogelijkheden van bewoners in een buurt, gemeente of regio proberen te bevorderen. We denken hierbij bijvoorbeeld aan het appel om in te zetten op 'active ageing' en mee te werken aan nieuwe zorgprocessen als antwoord op de problemen die vergrijzing met zich mee kan brengen. Tegelijkertijd gaat het om uitdagingen op economisch en sociaal vlak, tewerkstelling, het beschikken over kwaliteitsvolle huisvesting, onderwijs en pedagogische begeleiding van jonge kinderen etc. Hoe kan men als woonzorgcentrum mee een engagement nemen in deze bredere uitdagingen, vertrekkend vanuit de vraag en niet enkel vanuit het bestaande aanbod?

6.2.6. Informele zorg en vrijwilligerswerk waarderen versus professionaliseren

In het buurtgericht werken komt de sleutelrol van de vrijwilliger duidelijk naar voor. Zij worden gezien als motor om zaken mogelijk te maken en vormen op zich een belangrijke brug met de buurt. Niet enkel de 'eigen' vrijwilligers van het woonzorgcentrum maar ook het vrijwilligerswerk van organisaties en verenigingen maken buurtgerichtheid mee mogelijk. Dit vraagt naar duidelijke beleidskeuzes om dit voldoende te kunnen ondersteunen en om een degelijk vrijwilligersbeleid uit te bouwen. Dit vraagt inzet, tijd, personeel én middelen. Tegelijkertijd moet een degelijke visie op vrijwilligerswerk de praktijk er voor behoeden niet in de valkuil te trappen van te vergaande professionalisering en institutionalisering van het engagement van betrokken burgers in vrijwilligersmanagement (cf. Roose et al., 2012). Daarnaast mag ook de inzet en betrokkenheid van mantelzorgers, familie, betrokken bezoekers hierdoor niet in een 'tweederangspositie' komen te staan. Ook dit dient mee gewaardeerd en gezien te worden naast de vrijwilligers die opereren vanuit een 'vrijwilligersstatuut'. Formalisering van het vrijwilligersstatuut maakt ondersteuning en erkenning mogelijk maar ook hierbuiten moet men aandacht blijven hebben voor informele zorg en betrokkenheid die niet geformaliseerd kan/wil worden.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 130 15/05/13 11:23

6.2.7. De drempels: papier, regeltjes en geld

Hoe zet men zijn financiële middelen in opdat dit niet volledig ten laste maar ook ten goede komt aan de eigen bewoners? Hoe kan een woonzorgcentrum in het uitbouwen van een werking die tussenschotten qua doelgroepen en sectoren doorbreekt ook beter gebruik kan maken van stimulansen in regelgeving die buiten de kernopdracht van een woonzorgcentrum liggen en zich ook richten naar andere doelgroepen, georganiseerd zijn vanuit andere sectoren dan de zorgsector? Financieringsstromen voor 'cure' komen vaak uit een ander kanaal of een ander beleidsniveau als stimulansen voor 'care', en voor het bevorderen van sociale cohesie.

Op regelgevend vlak gaat het over de vraag hoe te handelen om niet in te gaan tegen juridische bepalingen, bijvoorbeeld met betrekking tot horecawetgeving, btw-tarieven, boekhouding en sociale wetgeving? We stellen daarbij een moeilijk spanningsveld vast tussen de creativiteit en het innovatieve karakter van veel buurtgerichte initiatieven in en rond het woonzorgcentrum enerzijds, en anderzijds de regelgeving op vlak van onder meer btw, verzekeringen, brandpreventie, voedselveiligheid en milieuwetgeving, die deze experimentele ruimte sterk inperkt. Woonzorgcentra die de opgave tot samenwerking met en integratie in de buurt in nauwe interactie met hun lokale context willen invullen, komen eigenlijk in de praktijk onvermijdelijk in een juridisch onduidelijke positie te staan.

6.2.8. Wie neemt of krijgt de regiefunctie voor het realiseren van een sociaal beleid?

Op buurtgebonden en lokaal vlak vindt buurtgericht werken in meer of mindere mate aansluiting bij ontwikkelingen en inspanningen op het vlak van lokaal sociaal beleid en het streven naar sociale cohesie. De vraag is echter bij wie het zwaartepunt dient te liggen in het initiëren en het regisseren van deze buurtgerichte opdracht. In welke mate moet het woonzorgcentrum trekker of partner zijn in de uitvoering van een lokaal sociaal beleid? Bij wie ligt de regierol rond buurtcoalities? Zoals hierboven reeds vermeld, varieert het zwaartepunt naargelang de concrete lokale en eigen context van ieder woonzorgcentrum. De kernopdracht van een woonzorgcentrum ligt in het aanbieden van een omvattend woon- en zorgaanbod aan ouderen. In de beweging naar meer thuiszorgondersteunende opdrachten naast de residentiële woonzorg, zien we meer differentiatie ontstaan en een beweging naar engagementen buiten de eigen muren, waardoor een spanningsveld ontstaat tussen de identiteit van het woonzorgcentrum als categoriale zorginstelling en als lokale sociale voorziening.

Buurtgericht werken wordt sterk gekaderd en beïnvloed vanuit de hernieuwde interesse in lokale sociale cohesie. Heel veel aandacht gaat naar het stimuleren van sociale relaties en interacties en het belang van buurtverbondenheid en buurtcohesie. In de praktijk zijn heel wat mogelijkheden voorhanden om via buurtgericht werken formele en informele netwerken te versterken. onder meer via de betrokkenheid van mantelzorgers, samenwerking met andere diensten, adviesraden, verenigingen en het stimuleren van onderlinge contacten. Ook het stimuleren van buurtverbondenheid zien we in

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 131 15/05/13 11:23

de praktijk als een mogelijk effect van veel buurtgerichte werkingen vanuit of met woonzorgcentra. Dit zijn echter slechts twee dimensies van sociale cohesie. Enkel hierop inzetten is niet voldoende. Sociale cohesie houdt ook in dat men sociale ongelijkheid en uitsluiting tegengaat (De Witte e.a., 2012). Indien men wil werken aan sociale cohesie dan moet ook hier aandacht voor zijn. Hoe kan buurtgericht werken als woonzorgcentrum een bijdrage leveren tot het terugdringen van sociale ongelijkheid en armoedesituaties op verschillende terreinen? Dit vraagt in het uitwerken van dat buurtgericht werken telkens specifieke aandacht voor kwetsbare groepen.

Lokaal sociaal beleid en het Woonzorgdecreet starten vanuit een andere bestuursbevoegdheid en -niveau. Daarom is het niet altijd evident om op elkaar af te stemmen. Beiden plaatsen de 'gebruiker' centraal. In het lokaal sociaal beleid gebeurt dit vanuit het centraal concept 'toegankelijkheid', in het Woonzorgdecreet vanuit het engagement om zorggarantie en zorgcontinuïteit te bieden. Om dit waar te kunnen maken is men tot samenwerking verplicht, vertrekkend vanuit de vragen en de concrete context van de 'gebruiker'. Hierbij wordt gepleit voor een uitdrukkelijke keuze voor een geïntegreerd beleid en een inclusieve samenleving. Bij de keuze buurtgericht te werken worden categoriale en sectorale grenzen doorbroken. Het gaat om samenwerkingen tussen zorgaanbieders maar ook om actoren in andere sectoren. Formele en informele zorgnetwerken en vrijwilligers moeten met elkaar samenwerken.

In de euforie die de mogelijkheden van buurtgericht werken met zich mee brengt moet de bedenking gemaakt worden dat *niet alle problemen opgelost kunnen worden op buurt- of lokaal niveau*. We pleiten er voor om vanuit concrete contexten te vertrekken om zo maximaal mogelijk aan te sluiten bij concrete vragen, contextkenmerken en opportuniteiten. Dit betekent echter niet dat alle verantwoordelijkheid op dit niveau gedragen kan worden. Heel wat noden en maatschappelijke vragen, problemen als armoede, werkloosheid, vergrijzing,… overstijgen dit lokale niveau, draagvlak en beleidsmogelijkheden. Buurtgericht werken houdt mogelijkheden in om lokaal de krachten te bundelen. Maar teveel focus op het lokale houdt het risico in versnippering te creëren overheen deze context. Het kan ook zinvol zijn om initiatieven te nemen om het lokale niveau te overstijgen, bepaalde krachten te bundelen of uit te wisselen.

Ons onderzoek maakte duidelijk hoeveel mogelijkheden, kansen, motieven er in de praktijk aanwezig zijn; hoe men hier al mee aan de slag is. We hopen dan ook dat deze voorbeelden die we hier gebracht hebben, kunnen inspireren. Tegelijkertijd leerden we ook hoe belangrijk het is om te vertrekken vanuit de context van een concreet woonzorgcentrum en van de concrete buurt waarin men werkt. Het houdt ook een aantal valkuilen in en we hopen dat we met de aandachtspunten die we hierin naar voor schuiven het debat en het enthousiasme om hier verder aan te werken enkel kunnen verduidelijken en stimuleren.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 132 15/05/13 11:23

bibliografie

Bouverne - De Bie, Maria, & Van Ewijk, H (Eds.). (2008). *Sociaal werk in Vlaanderen en Nederland*. Mechelen: Kluwer.

Buffel, T. (2012). *Experiences of place and neighbourhood in later life: Developing age-friendly communities*. Brussel: VUBPress.

Buffel, T, De Donder, L, Dury, S, De Witte, N, & Verté, D. (2011). Het potentieel van de buurt. Kansen en beperkingen van de stad voor het proces van 'goed ouder worden'. In F. Cockx, H. De Blende, G. Gehre, G. Van Den Eeckhaut & G. Verschelden (Eds.), *Wissels. Handboek sociaal-cultureel werken met volwassenen* (pp. 444-455). Gent: Academia Press.

Cockx, F, & De Vriendt, J (Eds.). (2004). *Sociaal-cultureel werk van, voor en met ouderen. Wisselwerk Cahier '04*. Brussel: Socius.

De Mets, J, & Vassart, C. (2008). *Een samenleving voor alle seizoenen. Relaties tussen generaties: een uitdaging*. Brussel: KBS.

De Rynck, P, & Teller, M. (2011). *Dementievriendelijke gemeenten: een inspirerende gids*. Brussel: Koning Boudewijnstichting/VVSG.

De Visscher, S. (2010). Maakt de buurt het verschil? Een sociaal-pedagogische kijk. *Journal of Social Intervention, 19*(1), 5-21.

De Visscher, S, De Brauwere, G, & Verschelden, G. (2013). *Stadswijk in verandering. Lezen tussen stenen en mensen*. Gent: Academia Press.

De Witte, N, De Donder, L, Dury, S, Smetcoren, A S, Brosens, D, Buffel, T,... Verté, D. (2013). *Samen de stoep op. Over sociale cohesie en ouderen*. Gent: Provincie Oost-Vlaanderen.

De Witte, N, Smetcoren, A S, De Donder, L, Dury, S, Buffel, T, Kardol, T, & Verté, D. (2012). *Een huis? Een thuis! Over ouderen en wonen*. Brugge: Vanden Broele.

Debruyne, P, & Oosterlynck, S. (2009). Stedelijke vernieuwing in het Gentse Rabot. *Alert, 35*(3), 20-30.

Dekker, F, Stavenuiter, M, van den Toorn, J, & van Straaten, R. (2012). *De leeftijdsvriendelijke gemeente. Op zoek naar positief ouderenbeleid*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Duyvendak, J W, & Hortulanus, R. (1999). *De gedroomde wijk. Methoden, mythen en misvattingen in de nieuwe wijkaanpak*. Utrecht: FORUM.

Geldof, D, & Van Assche, V. (1999). J-on-g-elijk? Jongeren en sociale ongelijkheid in de risicomaatschappij. In P. Allegaert & B. Van Bouchaute (Eds.), *Veer10-Acht10. De leefwereld van jongeren* (Vol. 241-250). Leuven: Garant.

Hinnekint, H. (1999). Sociaal-cultureel werk in een vergrijzende samenleving. *Gids sociaal-cultureel en educatief werk*(december 1999).

James, A, & Prout, A (Eds.). (1997). *Constructing and reconstructing childhood*. London: FalmerPress.

Koops, H, & Kwekkeboom, M H. (2005). *Vermaatschappelijking in de zorg. Ervaringen en verwachtingen van aanbieders en gebruikers in vijf gemeenten*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kwekkeboom, M H. (2004). De waarde van vermaatschappelijking. *Maandblad geestelijke volksgezondheid, 59*(6), 500-510.

Lefebure, S, Cantillon, B, & Van den Bosch, K. (2007). Een terugblik in de toekomst. In B. Cantillon, K. Van den Bosch & S. Lefebure (Eds.), *Ouderen in Vlaanderen 1975-2005* (pp. 9-16). Leuven: Acco.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 133 15/05/13 11:23

Lefebvre, H. (1974). *La production de l'espace*. Paris: Anthropos.

McIntyre, S. (1977). Old age as a social problem. In R. Dingwall, C. Heath, M. Reid & M. Stacey (Eds.), *Health care and health knowledge* (pp. 41-63). London: Croom Helm.

Mercken, C. (2002). *Een buurt vol verhalen. Integratie van generaties en culturen door buurt-reminiscentie*. Utrecht: NIZW.

Morgan, D. (1997). *Focus groups as qualitative research*. London: Sage.

Provincie Oost-Vlaanderen. (2008). Ouderen in beeld. Oost-Vlaams ouderencahier. Retrieved 01 februari, 2013, from: http://www.oost-vlaanderen.be/docs/nl/c/5465oost-vlaams%20ouderencahier.pdf

Roose, R, Verschelden, G, Vettenburg, N, & Vanthuyne, T. (2012). Working with volunteers in victim support: mirror or camouflage. *International Social Work, 55*(2), 269-281.

Silverman, David. (1994). *Interpreting qualitative data: methods for analysing talk, text and interaction*. London: Sage.

Stad Gent. (2005). *Samen werken aan je wijk. Naar een programma voor de wijk Dampoort*. Gent: Dienst Stedenbeleid en Internationale Betrekkingen, Cel Gebiedsgerichte Werking.

Van Damme, B. (2009). Het (woon)zorgdecreet: integraal maar categoriaal. *Alert, 35*(3), 40-46.

Vanthuyne, T, & Verschelden, G. (2008). Lokale dienstencentra in Oost-Vlaanderen. Een actie-gericht onderzoek naar de waarde van de lokale dienstencentra. Gent: Hogeschool Gent – Departement Sociaal-Agogisch Werk.

Verduin, M. (2009). Methodenbeschrijving Buurtreminiscentie. Databank Effectieve sociale interventies. Retrieved 21 januari, 2013, from www.movisie.nl/effectievesocialeinterventies

Verschelden, G, De Visscher, S, & De Brauwere, G. (2011). Sociaal-cultureel werk in de stad. In F. Cockx, H. De Blende, G. Gehre, G. Van Den Eeckhaut & G. Verschelden (Eds.), *Wissels. Handboek sociaal-cultureel werken met volwassenen* (pp. 398-442). Gent: Academia Press.

Verschuren, P J M. (2003). Case study as a research strategy: some ambiguities and opportunities. *International Journal of Social Research Methodology, 6*(2), 121-139.

Verté, D, & De Witte, N. (2011). Presentatie behoeftenonderzoek ouderen – juni 2011. Retrieved 15 december, 2012, from http://www.oost-vlaanderen.be/public/welzijn_gezondheid/ouderen/onderzoek/index.cfm

Verté, D, Dury, S, De Donder, L, Buffel, T, & De Witte, N. (2011). *Doe mee! Over ouderen en maatschappelijke participatie*. Brugge: Provincie West-Vlaanderen.

WHO. (2002). *Active Ageing: A Policy Framework*. Geneva: WHO Press.

WHO. (2007). *Age-friendly cities: a guide*. Geneva: WHO Press.

Yin, K. Robert. (1994). *Case study research*. London: Sage Publications.

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 134 15/05/13 11:23

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 135 15/05/13 11:23

OVL_Broch_Woonzorgcentra_cs6_A4_BW.indd 136 15/05/13 11:23